

№ 4 23 — 29 Листопада

ЮЩЕНКО У КНЕСЕТІ

Найважливіший
зовнішньополітичний
крок. Стор. 22

ГАЗОВІ ПРИЙОМИ

Як ведуться перемовини
щодо ціни газу.
Стор. 30

ПАРАЛЕЛЬНІ СВІТИ

Їх існування науковці
зможуть довести вже
за кілька років. Стор. 66

Мертвий СІЗОн

ТЮРМИ ВБИВАЮТЬ СВИДКІВ. СТОР. 26

Передплатити журнал з першого номеру ви можете через редакцію заповнивши квитанцію та передплативши її у будь-якому найближчому відділенні банку. Розбірливо зазначте адресу доставки та контактний телефон.

НАШ ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС – 99319

Оформити передплату ви можете:

- у будь-якому відділенні зв'язку «Укрпошта»;
- через передплатні агенції:

АТЗТ «САММІТ» (м. Київ)
(044) 254-50-50 (багатоканальний)

ДП «САММІТ-Крим»
(м. Сімферополь) (0652) 51-63-55, 51-63-56

Філія ДП «САММІТ-Крим» (м. Ялта) (0654) 32-41-35

«САММІТ-Харків» (0572) 14-22-60, 14-22-61

«САММІТ-Кременчук»
(0536(6) 3-21-88, 79-61-89

ДП «САММІТ-Дніпропетровськ»
(056) 370-44-23, 370-45-12

ТОВ «ПресЦентр»:
(м. Київ) (044) 536-11-75, 536-11-80
(м. Запоріжжя) (0612) 62-45-39

ТОВ «Фірма Періодика»
(м. Київ) (044) 278-00-24

ТОВ Агенція передплати
«Меркурій»:
(м. Київ) (044) 248-88-08, 249-98-88
(м. Кременчук) (0536) 70-03-84

ТОВ фірма «Меркурій»:
(м. Дніпропетровськ)
(056) 721-93-93, 721-93-94

(м. Новомосковськ) (05693) 6-00-93

(м. Павлоград) (05632) 6-00-93

ТОВ «Донбасс-Інформ»

(м. Донецьк) (062) 345-15-92,
345-15-94

ТОВ «Медіа-Прінт» (м. Черкаси) (0472) 45-31-13,
45-25-10

ПП «Медіа-Новости»
(м. Полтава) (0532) 50-90-75

**Вартість редакційної
передплати на журнал
«Український ТИЖДЕНЬ»:**

1 місяць – 14 грн;

3 місяці – 42 грн;

6 місяців – 84 грн;

12 місяців – 168 грн

**Відправте заповнений бланк замовлення
та квитанцію про оплату:**

- факсом: (044) 503-37-41,
(044) 258-88-48;

- поштою: ТОВ «Український ТИЖДЕНЬ»
вул. Васильківська 2а, м. Київ, 03040

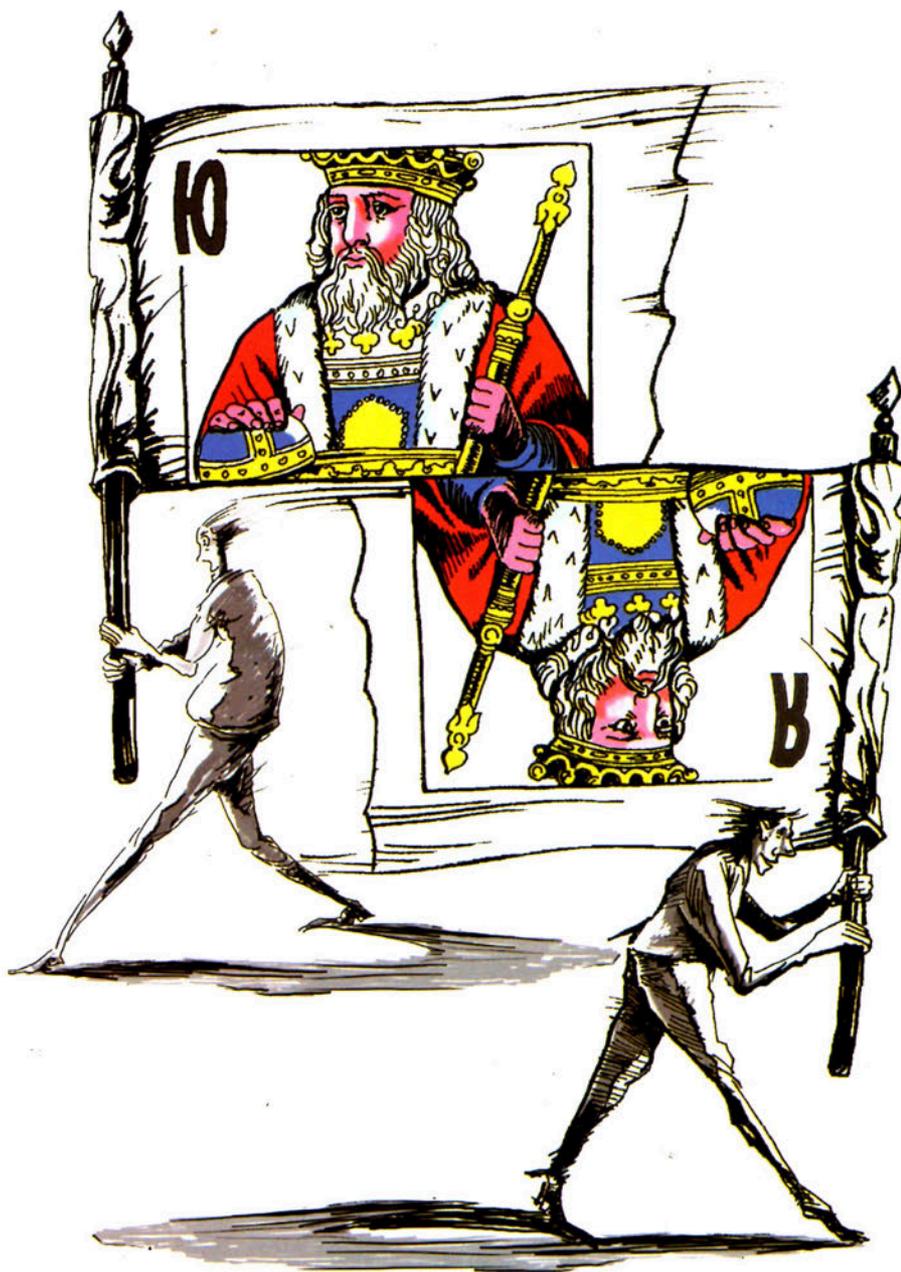
повідомлення	отримувач платежу		
	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656
	поточний рахунок отримувача		код отримувача
	назва установи банку		
	Печерське відділення КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК»		322012
			МФО банку
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»		
	період:		
касир	сума, грн		
	платник (підпис)		

квитанція	отримувач платежу		
	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656
	поточний рахунок отримувача		код отримувача
	назва установи банку		
	Печерське відділення КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК»		322012
			МФО банку
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»		
	період:		
касир	сума, грн		
	платник (підпис)		

ОБРАЗ

22 листопада виповнилася 3-я річниця Помаранчевої революції. З плином часу все більше чути нарікань на те,

що Майдан нічого не змінив. Мовляв, боротьба двох сил триває і досі. Але хіба в цьому справа? Основне, що ми презентували – себешк думачучу націю, а не

Вже понад 100 років змагаються за владу консерватори й лейбористи у Великій Британії, й нічого – країна процвітає. Малюнок: Марина Туровська

бездумне стадо. А помаранчеві і біло-блакитні нехай і галі борються за портфелі. Нічого поганого в цьому немає.

Тижень

Засновник «ЕСЕМ Медіа ГмбХ»
 Видавець ТОВ «Український Тижень»
 Головний редактор Юрій Макаров
 Перший заступник головного редактора Роман Кульчинський
 Відділ політики Анатолій Бондаренко
 Відділ економіки Сергій Лук'янчук
 Відділ розслідувань Андрій Лаврик
 Відділ історії та науки Роман Кабачій
 Відділ культури та спорту Вікторія Поліненко
 Інтернет-сторінка Ольга Михайлова
 Літературний редактор Ольга Артюх
 Виконавчий директор Андрій Решетник

Відповідальний секретар Юрій Коломицев
 Арт-директор Надя Кельм
 Дизайнери Ганна Єрмакова, Тимофій Молодчиков,
 Микола Титаренко
 Художник Андрій Ермоленко
 Більд-редакція Вікторія Буйнова, Анатолій Белов
 Фотографи Валентин Дирман, Євген Котенко
 Кольорокоректор Олена Шовкопляс
 Коректори Марина Петрова, Світлана Стовпова
 Відділ реклами Алла Левковська
 Відділ розповсюдження Наталя Астаф'єва
 Відділ маркетингу Ганна Лебедева
 Помічник головного редактора Олена Чекан

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №13005-1889Р
 від 13.08.2007 р.
 Друк ТОВ «Новий друк»
 Київ, вул. Магнітогорська, 1
 № зам. 07-6296
 Наклад 17 000
 Адреса редакції 01030, Київ, вул. Б. Хмельницького, 36, кв. 7
 Адреса для листування 03040, Київ, вул. Васильківська, 2 А
 Телефон (044) 503 3740
 Виходить щотижня
 Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою
 Ціна договірна
 Передплатний індекс 99319

СУБ'ЄКТИВ

Вимагаю суду!

ОЛЕСЬ КУЛЬЧИНСЬКИЙ
перекладач

Десять членів моєї родини по маминій лінії загинули під час Голодомору 1932–33 років. Ціла родина, купа дітей. Це був міцний середній клас на селі. Вони не були бідняками й комнезамами. Вони працювали й любили землю. Прабабця під впливом свого старшого сина подумувала послати вчитися дітей у місто. Ці люди могли б стати вчителями, або режисерами і знімати українське кіно, лікарями, чи то й вченими, або режисерами і знімати українське кіно, чи просто робітниками. Але вони не стали ніким. А, мабуть, точніше сказати, не стало їх.

Можливо, таких історій безліч, можливо, про них і так говорять на кожному кроці. Але з того, що відбувається кожного листопада навколо питання Голодомору, можна зробити висновок, що нащадки жертв геноциду надто поблажливі до катів своїх родин. Може, це діють ліберальні мантри про коректність і толерантність. Може, нас ще тримають у лабетах радянські страхи й звичка мовчати. Хай там як, а тут недоцільне ні те, ні інше, як і мова про якусь примарну культурну радянську спадщину, чи «дві України», чи «потребу примирення у суспільстві». Як людина, яка всього-навсього поважає демократичні закони, загалом далека від будь-яких політичних ідеологій, я хочу одного. Навіть не хочу, а вимагаю: мене не влаштовують розмови про геноцид; зрештою, здається, навіть не є суттєвим, був це геноцид за національною чи класовою озна-

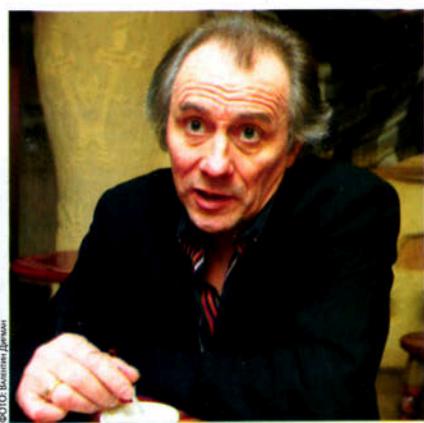
кою: мільйони смертей від голоду — це вже страхіття; мені потрібна моральна сатисфакція за загиблу родину. Не в грошах. Як мешканець демократичної країни, я хотів би, щоб убивці або співучасники цих злочинів були покарані у кримінальному порядку. Щоб їхня ідеологія була заборонена. Я хотів би бачити цих людей на лаві підсудних. Як у Чилі на старості судили Піночета, так само і в Україні нащадкам жертв голодомору потрібно вимагати суду над усіма живими енкаведистами (бодай це були б і столітні діди) та партійцями ідеологічних відділів, які роками покривали мовчанням ці злочини. Як мешканця демократичної країни мене насамперед цікавить, щоб люди, через яких моя бабця їла листя з дерев та залишилася сиротою, були покарані ФІЗИЧНО, як символічно це сьогодні не звучало б. У будь-якому разі не завадить вимагати суду й над усіма живими членами НКВД в цілому за саму причетність до репресивної системи, незалежно від часових меж. Це також принесе моральну сатисфакцію нащадкам жертв геноциду та репресій. Задля цього я готовий зайнятися усіма необхідними бюрократичними тяганинами, ходити в наші ненависні всім суди й свідчити чи доповідати. Про які толерантності й коректності може йтися щодо вбивць та людей, які їх покривають? Нехай держава всього-навсього захистить мої права. Садить же вона, врешті-решт у тюрми за вбивства та злочинства?

Натомість ми бачимо, як покривачі злочинців не злязять з телеекранів. Їх запрошують на канали, у них беруть якісь коментарі, з ними про щось дискутують. Про що можна дискутувати з Симоненком чи Александровою? Це — покривачі злочинців. І нехай вони за своє «покриття» будуть відповідальні. Чому українські ЗМІ дають право цим людям топтатися на кістках наших родин? В країні стільки розмов про необхідність виконання демократичних законів і національне примирення. З ким миритися нащадкам жертв голодомору? З катами своїх родин? Нехай їх посадять — оце і буде справжнє національне примирення. Нехай засудять ідеологію вбивць — і це теж крок до національного примирення. Нехай демонтують пам'ятники вбивць — і це національне примирення. В Іспанії ж прийняли закон про демонтаж пам'ятників Франко. Інакше про яке примирення можна говорити, поки ці духовні потвори розпалюють ворожнечу? Поки вони з цинічними посмішками розповідають нам про 1917-й, який «дав незалежність», випускають книжки про «колективізацію, яка допомогла побороти фашизм», зрештою, глумливо носять у Парламенті значки держави, якої не існує? Хай подавляться своїми індустріалізаціями, дніпрогесами та криворіжсталлями. Вони не повернуть нам мертвих. Нехай засудять покривачів маніяків. Як їх інакше назвати? І це буде примиренням. Вони перестануть мусолити очі щонайменше половині України. ■

У НОМЕРІ

36 **КАРМА ПАКИСТАНУ**
Генерал Мушарраф не готовий ділитися владою

50 **ЛЬВІВСЬКИЙ БАТЯР**
Життя у чотирикутнику «Торонто — Вашингтон — Київ — Львів»

56 **НОСТАЛЬГІЯ ЗА МАХНОМ**
Голодомор селяни сприймали як наслідок програної війни

ОБРАЗ

1 **КАРИКАТУРА ТИЖНЯ.**
Малюнок Марини Туровської

ОСОБИСТА ДУМКА

2 **ВИМАГАЮ СУДУ!**
Авторська колонка
Олеся Кульчинського

НА ЧАСІ

4 **ФОТО ТИЖНЯ.** За копійки
6 **ТЕНДЕНЦІЯ ТИЖНЯ.**
Конвєер смерті імені Засядька

ВПРИТУЛ

- 14** **КУЛЬТУРНИЙ ГЕРОЙ.**
Професор Дмитро Горбачов врятував українських авангардистів
- 20** **ЙОГИ ЯНУКОВИЧА.**
Піар на здоров'ї політиків
- 22** **ІНТИМНЕ СВЯТО.** Активісти Майдану в революції не розчарувалися
- 22** **САМІ.**
Досвід євреїв у вшануванні жертв Голокосту України не підходить
- 24** **РУССКІЄ НЕ ПЛАТЯТ.**
Москва не збирається компенсувати Україні завдані збитки
- 25** **ГАЗОВЕ МЕНЮ.**
Звідки і який газ споживає Україна
- 26** **МЕРТВІЙ СІЗОН.** У слідчих ізоляторах все частіше вбивають
- 30** **СЛОВО І ДІЛО ГАЗОВИХ ПЕРЕМОВИН.**
«Газпром» уміє брати за горло
- 34** **«ДАЙ БАНКАМ ВІДСІЧ!»**
В Інтернеті ширяться заклики не повертати кредити

36 **КАРМА ПАКИСТАНУ.**
Із 60 років незалежності 33 країною керували військові

38 **ПОВАЖАТИ БІЛЬ.**
Музеї жертв: іноземний досвід

ТЕМА ТИЖНЯ

40 **БРЕНД «ТРИПІЛЛЯ».**
650 тисяч доларів за горщик

МИ

- 50** **ЛЬВІВСЬКИЙ БАТЯР.**
Перекладач «Поттера» Морозов шкодує за втраченим Львовом
- 55** **РЕКВІЄМ ЗА ІНТЕЛІГЕНТОМ.**
Авторська колонка
Олександра Вайсермана
- 56** **НОСТАЛЬГІЯ ЗА МАХНОМ.**
Бунти селян проти колективізації очолювали жінки

НАВІГАТОР

- 60** **НАЩАДКИ ЧИНГИЗХАНА.** Пустеля Гобі перевершує всі сподівання
- 66** **КРАЩІ З КРАЩИХ.** На вершині великого тенісу нудно
- 68** **ПРЯМОЮ МОВОЮ.**
Джазмен Козлов про джаз і класику
- 70** **МУЗИКА ДЛЯ ГЛАДКИХ.**
Сергія Жадана цікавлять барабани
- 74** **ЯБЛУКО СПОКУСИ.** Фесенко робить простір світлим і затишним
- 76** **ВІДГУКИ.** Вистави, фільми, виставки, книги, музичні записи
- 78** **АНОНСИ.** Коротко про культурні події

НАШ ТИЖДЕНЬ

80 Кілька слів від журналістів «ТИЖНЯ»

40 **БРЕНД «ТРИПІЛЛЯ»**
Цілком вірогідно, що трипільці були не слов'янами

ФОТО НА ОБКЛАДИНЦІ:
Євген Котенко

За копійки

Флагман вугільної промисловості – донецька шахта ім. Засядька вчергове прославилася на весь світ. Не здобутками на виробництві, а найкривавішою в історії незалежної України підземною трагедією. 100 гірників віддали життя за «стратегічно важливе» для країни вугілля. Однак, їхні колеги, як це не дивно, не поспішають звільнитися з роботи. Багато хто із засядьківців вже пережив не одну подібну трагедію, але й далі, тільки-но загасять пожежу, спускався в забій. Причина проста – у гірників шахти ім. Засядька найвища в Донбасі заробітна плата – 2000–3000 грн. Гірко стає від усвідомлення того, що це, по суті, копійки порівняно з прибутками господарів шахти. Навіть, якщо припустити, що президент ради акціонерів підприємства Юхим Звягільський, якого засядьківці називають батьком, отримує як акціонер із кожної видобутої тонни хоча б 1 долар, то за рік в його кишеню надходить 4 млн.

ОБЛИЧЧЯ ТИЖНЯ

ІРЕНА КІЛЬЧИЦЬКА
тимчасово всиновила немовля

Заступник мера Києва оформила тимчасову опіку над немовлям, народженим сурогатною матір'ю з Полтавської області для бездітної американки. Виховувати дівчинку І. Кільчицька обіцяє доти, доки правоохоронці не видадуть дозвіл на вивезення дитини до США.

РЕЙНГАРД ШЕФЕРС
пояснив, чому Україні «не світить» ЄС

Посол Німеччини в Україні вважає, що Україна не відповідає Копенгагенським критеріям, обов'язковим для вступу в Європейський Союз. Р. Шеферс говорить, що замість розмов про вступ до ЄС країні потрібно розпочинати виконувати конкретні вимоги.

ВОЛОДИМИР ЯЦУБА
прогнозує обвал цін на житло

Міністр регіональної політики і будівництва стверджує, що ціни на житло більше не підніматимуться. «Ціна на метр квадратний житла в Україні виросла до стелі. Усі, хто хотів вкласти гроші в нерухомість, вже це зробили», – запевнив В. Яцуба. На думку міністра, розмови про підвищення цін навмисно підігрівують спекулянти.

СЕРГІЯ КІВАЛОВА
нагородили грамотою ЦВК

Колишнього керівника Центрвиборчкому нагородили почесною грамотою та ювілейною медаллю ЦВК за «добросовісне виконання службових обов'язків». Вручення відзнак сам С. Ківалов назвав логічним завершенням процесів, розпочатих у 2004 році.

ПІТЕР МАНДЕЛЬСОН
знає, коли Україна буде в СOT

Єврокомісар з питань торгівлі впевнений, що Україна має реальну можливість стати членом СOT у 2008 році. «Як тільки в Женеві ухвалить позитивне рішення, ми зможемо, не чекаючи його ратифікації, почати роботу зі створення платформи для зони глибокої вільної торгівлі», – сказав П. Мандельсон.

Конвеєр смерті імені Засядька

Людське життя – ніщо порівняно з прибутками, які отримують фактичні власники вугільних підприємств

Розвиток металургії, який «втягує» рекордні показники зростання ВВП у країні, неможливий без участі шахтарів, котрі видобувають у забоях коксівне вугілля. Шахта ім. Засядька – лідер з видобутку сировини для металургів. На відміну від більшості своїх колег у депресивному Донбасі, її працівники можуть похвалитися відносно високою платнею. Перспектива опинитися на вулиці й змушує їх нехтувати життям. Навіть нинішні заяви про можливість закриття шахти, оскільки подібні аварії уже перетворилися на систему, найімовірніше, залишаться нереалізованими. Протестуватимуть керівники шахти. Проти будуть і самі шахтарі. На 100 звільнених внаслідок вибуху вакансій уже вишикувалася черга охочих. Чинний підхід до оплати праці дає підстави прогнозувати повторення

трагедії у майбутньому. За твердженням лідера Незалежної профспілки гірників України (НПГУ) Михайла Волинця, у зв'язку із прив'язкою платні до обсягу видобутого вугілля, а не погодинною оплатою праці, як це прийнято у світі, гірники вигадують найрізноманітніші способи, аби перевиконати план, а

ЦИТАТА ТИЖНЯ

ВОЛОДИМИР ЛИТВИН пояснює логіку Президента:

Якщо виходити з цинічно-прагматичних традицій, то Президентів важливо, щоб зараз був спікер, який буде йому комфортним і буде додатковим важелем впливу на Кабінет Міністрів. А через рік, наприклад, якщо зміниться ситуація в країні у кращу сторону, Президент скаже, що витяг на собі країну, а якщо буде погано – буде мати можливість сказати, що Кабмін не давав можливості це зробити.

ДОВІДКА

Раніше посаду спікера обіцяли «нашоукраїнцям» Вячеславу Кириленку. Однак Партия регонів попередила, що не голосуватиме за його кандидатуру. Тому головування у Верховній Раді все активніше пророкують Івану Плющу. Конкурувати з ним може лише Володимир Литвин, який позиціонує себе у ролі третьої, не заангажованої, політичної сили, що не збирається підігрівати ані НУ-НСУ, ані ПР, ані БЮТУ.

НА ЧАСІ

керівники шахт свідомо заплющують на це очі. «Можливостей обманути датчик рівня метану є багато, — розповів М. Волинець. — Відвести газ, опустити нижче сам датчик, скерувати на вловлювач газу потік повітря. Внаслідок цього, навіть за підвищення рівня загазованості, апаратура не спрацює».

Попри спроби профспілок провести відповідний законопроект про зміну системи нарахування заробітку через Парламент, наразі цього не сталося — надто сильний спротив вугільно-металургійного лобі. Немає і поспіху з цілеспрямованим підвищенням рівня технічної безпеки й обов'язковим страхуванням гірників.

Що стосується компенсаційних виплат родичам загиблих під час останнього випадку на шахті ім. Засядька, то їх їм доведеться зачекати, доки на поверхню не буде піднято тіло останнього гірника. Міністр вугільної промисловості Сергій Тулуб заявив, що кожна родина загиблого шахтаря одержить близько 300 тис. грн компенсації з держбюджету. Розмір суми виплачуваної компенсації обчислюватиметься з урахуванням кількості членів сім'ї загиблого та інших чинників. Слід зауважити, що більшість із загиблих мали по 2–3 неповнолітніх дітей. І навіть такі кошти — надто мала втіха за втрату батька.

Василь Васютин

НАЙМАСОВІШІ ТРАГЕДІЇ НА ШАХТІ ІМ. ЗАСЯДЬКА

24 травня 1999 року — 50 жертв вибуху на шахті;
19 серпня 2001 року — 55 гірників загинули;
31 липня 2002 року — 20 шахтарів загинули;
20 вересня 2006 року — 13 осіб загинули

Екологічна блокада

Мазут у Керченській протоці «відмиватимуть» 10 років

Наслідки екологічної катастрофи у Керченській протоці відчуватимуться протягом найближчого десятиліття. Екологи стверджують, що мазут, який осів на дно внаслідок аварії російського танкера, у теплу пору року підніматиметься на поверхню, утворюючи плівку. У зв'язку з цим можливе закриття курортів поблизу протоки. Спеціалісти підрахували також збитки від масової загибелі птахів і риби у регіоні лиха. За

даними Росприроднагляду, вони становлять близько 160 млн дол. Катастрофу в Керченській протоці вже назвали безпрецедентною. Нагадаємо, під час шторму пошкоджень зазнали 13 суден класу «річка-море», 5 із них затонули. У воду потрапили близько 2 тис. т мазуту. На дні моря опинилося майже 7 тис. т сірки, що перевозилася у трюмах російських суховантажників «Ковель» та «Нахичевань». Екологи попереджають, що вона поступово потрапляє у воду з розгерметизованих контейнерів.

Уряд України на подолання наслідків стихії виділив 15 млн грн. Та суперечка про те, хто ж має відповідати за завдану шкоду, триває.

 на стор. 24 йтиметься про це детальніше

П'ять подій

БЕЗІМЕННІ. Залізничні квитки почали продавати без паспорта. Неіменне оформлення документів було чинності 21 листопада згідно з постановою Кабінету Міністрів.

УКРАЇНІЗАЦІЯ. У Криму популяризуватимуть державну мову. Указом Президента урядом України та автономії доручено до 1 січня подбати про розширення мережі навчальних закладів з українською мовою викладання.

АУКЦІОН. Масандрівські вина з погребів імператора Миколи II підуть з молотка. На торги аукціонного дому Bonhams, які пройдуть наприкінці листопада — на початку грудня у Великій Британії та США, виставлять 600 раритетних пляшок.

МИРНІ РОТАЦІЇ. 120 українських миротворців спорядили до Ліберії. Повна заміна особового складу українського контингенту (300 військовиків) у Африці триватиме до 26 листопада.

«ОБСТРІЛ» ГЕЙ-ПАРАДУ. В Дніпропетровську молодики-скінхеда закидали яйцями та курячими головами учасників акції «нетрадиціоналів», присвяченої Дню толерантності.

Швейкоманія

На Львівщині встановили пам'ятник бравому солдату Швейку

У селі Скелівка на Львівщині з'явився пам'ятник солдатів Йозефу Швейку. Його відкриття присвятили 140-річчю з часу заснування товариства «Чеська бесіда». Літературний герой Ярослава Гашека відтепер стоятиме на центральній площі села перед Народним будинком. Щоправда, у дещо незвичному ракурсі. Триметровий Йозеф Швейк правою рукою віддає честь, а лівою — чеше... дупу. Ідея встановити монумент виникла минулого року, коли Скелівкою проліг маршрут велопробігу «Дорогами бравого солдата Швейка». Хоча й літературознавці стверджують, що Швейк у Скелівці ніколи не бував, а от через сусіднє село Муро-

ване та містечка Хирів й Добромилі персонаж Гашека проїздив. Ініціатори встановлення пам'ятника не проти ще одного монумента — у Львові. На їхню думку, скульптура мала б з'явитися на залізничному вокзалі, оскільки там літературний герой бував точно.

Зведення монументів комічному персонажам вже набуло ознак своєрідної «швейкоманії». Принаймні, на Львівщині. Лише у Львові вже є дві скульптури героїв Гашека: біля кав'ярні в центрі міста, де Швейк п'є пиво, та під міською ратушею, коло якої Швейк віддає честь з велосипеда. Пам'ятники бравому солдатів також стоять у Чехії, Польщі та Словаччині.

«Шенген» наступає

Провести різдвяні вакації в сусідніх державах українцям буде проблематично

Вітчизняні турагенції припиняють продаж новорічних турів до сусідніх країн, які в кінці грудня приєднаються до Шенгенського договору. Тепер, щоб зустріти там Новий рік, потрібно надати додаткові довідки та гроші за отримання «шенгенки».

Нові правила відкриття віз відсівають усіх, чий офіційний заробіток менший 400 дол. на місяць. Безробітним потрапити за нові кордони Шенгенської зони взагалі зась.

Нагадаємо, з 21 грудня до Шенгенського договору приєднуються 9 нових держав ЄС: Польща, Чехія, Угорщина, Словаччина, Словенія, Литва, Латвія, Естонія і Мальта. Однак точну дату введення в дію правил оформлення шенгенських віз для поїздок у ці країни ще не оприлюднили. У МЗС України стверджують, що ця інформація стане відома вже на початку грудня.

Депутатське ДТП

Range Rover нардепа — «регіонала» Василя Горбаль зіштовхнувся з «Ауді» та «Пежо»

Ніхто з учасників автопригоди, що сталася у вівторок на перехресті вулиць Хрещатик та Інститутська в самісінському центрі Києва, серйозно не постраждав. Водій та пасажир «Пежо» посікли брови, а Горбаль, який на момент аварії був на задньому сидінні свого джипа, отримав забій огруддя.

Причина зіткнення — хтось із водіїв на перехресті рушив на червоне світло. Хто саме — встановить слідство. Як розповів «ТИЖНЮ» сам Горбаль, спочатку в бік його Range Rover'a в'їхало «Пежо», від чого депутатський джип розвернуло й він зіштовхнувся із припаркованим «Ауді».

ЦИФРА ТИЖНЯ

63,2% українців

підтримують визнання ООН Голодомору 1930-х років актом геноциду

Про це свідчать дані соціопитування, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології 2–7 листопада. В опитуванні взяв участь 2041 респондент із усіх областей України. Похибка вибірки – 2–3,5%. Порівняно з минулорічним соціологічним дослідженням, прихильників ідеї ви-

знання Голодомору геноцидом збільшало майже на 3%. Причому найстрімкіше зростання соціологи зафіксували на Півдні (з 48 до 55%) та в Центрі (з 73 до 76%) України. А от у східних регіонах ідею геноциду підтримує лише третина респондентів – це найменший показник.

«Євразійці» скаженіють

У Москві члені ЄСМ розгромили виставку «Розсекречена пам'ять»

Група активістів Євразійського союзу молоді (ЄСМ) розгромила історичну виставку «Розсекречена пам'ять», присвячену Голодомору 1932–1933 років. В Українському культурному центрі у Москві, де відкрилася виставка, один з «євразійців» кинув важкий предмет у стега, після чого разом зі своїм поплічником почав перекидати інші стенди на підлогу. Молодики звинуватили «помаранчевий фашистський режим Ющенка» в розпалюванні антиросійських настроїв.

Український МЗС одразу закликав притягти до кримінальної відповідальності винних в «антиукраїнській провокації». Ноту із цією вимогою надіслали російській стороні. Трьох москвичів, членів молодіжного екстремістського угруповання, вже засудили до 10 діб арешту. Як повідомив один із керівників Союзу у своєму інтернет-щоденнику, рішення ухвалене судом відповідно до факту вандалізму за статтею «дрібне хуліганство».

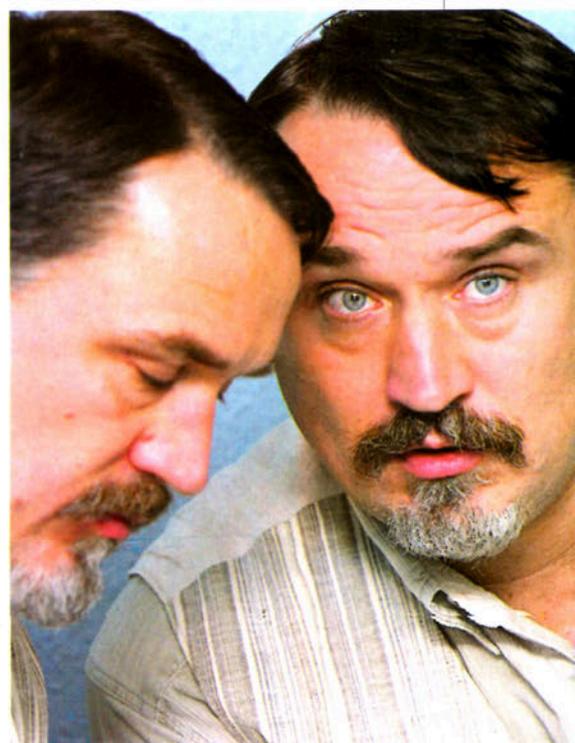
Хуліганські витівки екстремістів засудило МЗС Росії, щоправда, фактично підтримавши ідеологічний підтекст акту вандалізму. На думку російського МЗС, визнання Голодомору 1932–

1933 років геноцидом – спотворення історії.

Нагадаємо, «євразійці» не вперше виказують свій протест проти національно-культурних пам'яток України. Місяць тому вони спровокували скандал в Україні, сплюндрувавши державний горб та стяг на Говерлі.

«ТИЖДЕНЬ» запитав лідера кримських комуністів Леоніда Грача, як він ставиться до витівок своїх однодумців. Грач засудив дії ЄСМ, але звинуватив Ющенка у провокуванні антиукраїнських настроїв у Росії. По суті, він повторив заяву російського МЗС.

Для повного розуміння варто зазначити, що сам ЄСМ донедавна керувався безпосередньо з Кремля.

Золотий намордник та нашійник

Збираються вручити письменники Капранови улам із посольства Італії та української податкової служби

Найхамовитіші вітчизняні та іноземні установи будуть нагороджені «Золотим намордником» та «Золотим нашійником». Такі «призи» планують роздати модератори проекту «Україна – зона культурного лиха» – письменники й видавці брати Дмитро та Віталій Капранови. У визначенні «достоїників» нагород може взяти участь кожен, надіславши повідомлення про неповагу до своєї особи на сайт www.cultura.net.ua. Іноземне представництво, яке збере найбільше таких повідомлень, отримає приз «Золотий намордник», вітчизняне – «Золотий нашійник». І хоч прийом повідомлень продовжується, вже намітили певні лідери в цих номінаціях. Отримати «Золотий намордник» мають шанси посольства Італії, Польщі та Франції. А на нагородження «Золотим нашійником» претендують податкова служба, міліція та пенсійний фонд.

Нанотехнічний прорив

Створено радіоприймач, в 1000 разів менший за волосину людини

Група вчених центру наномеханічних систем університету Берклі (Каліфорнія) у жовтні слухала по радіоприймачу пісню «Хороші вібрації» групи «Біч бойз». Незначна, на перший погляд, подія стала черговим технологічним проривом.

Розмір виготовленого науковцями приладу — 1/1000 людської волосини. Складався він із однієї вуглецевої нанотрубки, закріпленої на електроді, — конструкції, яка замінює всі 4 головні компоненти будь-якого радіо: антену, тюнер, підсилювач та демодулятор. Нанотрубка надзвичайно маленька, а резонансна частота підібрана у такий спосіб, що негативно заряджений кінець починає коливатися під дією радіохвилі, і струм у контурі схеми повторює радіосигнал.

Виготовлений приймач може діяти в діапазоні FM-радіо, а його тонка настройка відбувається за допомогою сили натягування нанотрубки — так само, як натягують гітарну струну, тільки за допомогою статичного електричного поля, а не кілочків.

Радіоприймачі такого розміру можуть бути використані для керування різноманітними мікророботами, і, очевидно, будуть застосовані для створення багатьох менших, ніж ці, радіопристроїв — також і для мобільного зв'язку.

Смертоносний циклон

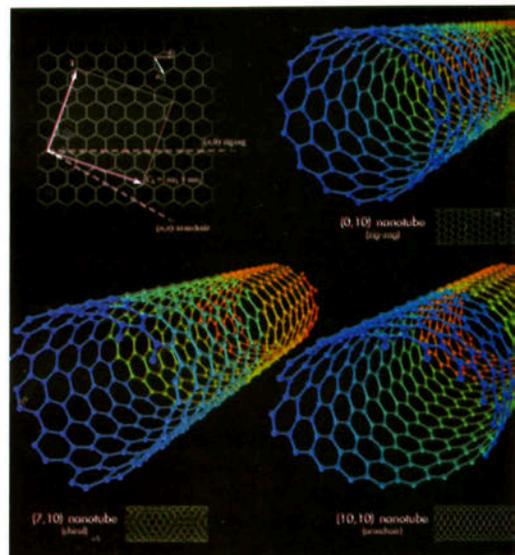
Кількість постраждалих сягнула 20 млн

Циклон «Сидр», що охопив південь Бангладеш, приніс смерть понад 3 тис. осіб. Без житла залишилися майже 20 млн — близько половини населення постраждалих районів. Десятки тисяч гектарів посівів опинилися під водою, що може спричинити масовий голод.

«Сидр» назвали найруйнівнішим циклоном за останні 10 років. Потужність вітру в епіцентрі лиха сягала 200 км за годину. Величезні хвилі викинули на берег сотні риболовецьких суден, у країні порушено телефонний зв'язок і електропостачання. Морська вода затопила майже всі колодязі —

катастрофічно не вистачає питної води.

У райони лиха вже почала надходити допомога з різних куточків світу. До Бангладеш надсилають ліки, ковдри, електрогенератори. Місцева влада намагається налагодити постачання рису, сухих пайків та питної води у пляшках. Кількість жертв збільшується з кожним днем. Представники Червоного Півмісяця не виключають, що вона може сягнути 10 тис. Медики також побоюються спалаху епідемії шлунково-кишкових захворювань у зв'язку з відсутністю достатніх запасів чистої води.

ОЦІНКА

Польський погляд

«Польові дослідження з українського сексу» Оксани Забужко в постановці театру Polonia доводить, що у нас із сусідами ген рабства спільний

НАТАЛІЯ ШЕВЧЕНКО

Францію паралізували страйки

Транспортників підтримали держслужбовці та студенти

Плани французького уряду скасувати особливі умови виходу на пенсію для працівників транспортних компаній спровокували масові маніфестації. На вулиці найбільших міст країни вийшли понад 60 тис. осіб. Акція об'єднала не тільки незгодних із планами уряду, а й усіх противників ліберальних реформ нового президента, що можуть спричинити безробіття й зменшення заробітних плат. Незадоволені вимагають від влади терміново почати з ними перемовини, а також підвищити оплату праці.

Тим часом у країні курсує лише половина швидкісних потягів. У передмісті Парижа більшість приміських потягів метро і автобусів не ходять взагалі. На піку страйку в продаж не надійшли найбільші французькі газети — працівники друкарень теж вимагають підвищення платні. А внаслідок студентських маніфестацій заблоковано роботу 30 із 85 університетів. Дії, а швидше бездіяльність, мітингувальників збіднюють Францію щоденно на 300 — 400 млн євро. Втім, влада не збирається поступатися страйкарям. Президент Ніколя Саркозі, який звернувся до народу лише на 8-й день маніфестацій, заявив: «Ці реформи і так вже запізналися. Тепер, щоб запобігти занепаду і відповісти на виклики сучасного світу, Франції необхідний справжній перелом. Ми не зупинимося і не повернемося».

До 30 листопада в українській столиці триватимуть Дні Варшави у Києві. У межах заходів 18 листопада була показана моно-вистава приватного театру Кристини Янди Polonia «Польові дослідження з українського сексу» за автобіографічним романом української письменниці Оксани Забужко (режисерський дебют Малгожати Шумовської). На сцені театру «Сузір'я» виступила відома польська акторка, епатажна і сексуальна Катажина Фігура, відома за фільмами таких кіномайстрів, як Кшиштоф Кішльовскі та Анджей Вайда.

Говорити про палку зацікавленість поляків сучасною українською культурою стало вже звичкою. Але відчайдушність, з якою актриса приміряє на себе українську шкіру, заслуговує на окрему розмову. Нація, як і окрема особистість, усвідомлює себе через відображення в Іншому, приймаючи його в чеснотах і недоліках. Катажина Фігура розповідає не просто історію нещасливого кохання, а грає жінку, інтелектуалку, поетку, яка, перефразовуючи Пушкіна, «до петрала» народиться з розумом і талантом у советській Україні. Головний месидж цієї вистави — людина, яка виросла в неволі, серед постійного приниження і страху, не може бути щасливою за визначенням: ніде, ні з ким, ніколи.

Пані Катажина доводить, що ген рабства у нас з поляками спільний. Інакше вона б не бралася за цей матеріал. Насамперед як кіноактриса Фігура всю виставу проводить, що називається, на передньому плані. А вибрала вона з роману підкреслено епатажні місця, пов'язані з фізіологією кохання, які неймовірно важко відтворювати в театрі (гінекологічне крісло на сцені як алегорія знищеної інтимності і катування жіночого тіла). І грає на такому високому градусі смаку, почуття й майстерності, ніби має єдиний дубль. Наші акторки, звісно, розставляють інші смислові акценти. Чи полька зрозуміє, наприклад, що таке киянці вперше покохати чоловіка, який у ліжку говорить українською! Існує вітчизняний варіант інсценізації роману у виконанні Галини Стефанової, показаний у Центрі театрального мистецтва ім. Леся Курбаса. Український погляд зсередини ліричніший, врівноважений, дещо відчужений від соціально-політичних реалій мудрістю та самоіронією. А в польській зіниці зветься жем і безпросвітність, ніби вони глянули в очі Медузі Горгоні. Польська героїня у фіналі вчиняє суїцид, чого немає в тексті. І подумалося: чи нам вже не страшно, чи ще не страшно побачити себе такими, як є — без патетичного флюору «великих українців»?

На сексуальність в польській постановці натягло гінекологічне крісло

ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК

3 Ай-Петрі – на Говерлу

Хай виділять кримським татарам землю на Говерлі: вони поставлять там свої ларьки, разом і за українським гербом приглянуть.

Керн 18.11.07 16:03 (Ukraine, Kharkov)

Імперський вірус

Сумно, але треба осмислити контент: загибель Росії зробить Україну «прохідним двором». І в самій би Росії мали б зробити якісь висновки з останніх процесів у світі – бо «пересічні» росіяни поведуться так, ніби Росія все ще Велика, Могутня і... Старша сестра. Якби російська община була менш заражена так званим Імперським вірусом, вона би підтримала Україну саме в її ідентичності – культуру, мову – і мала б друга і опору не тільки на політичній світовій арені, але й у пізнанні власної ідентифікації, здоровому переродженні.

AYALex 7.11.07 20:47

Лайлива роль

За Гоголем відомо, як важко позбавитися від прізвиська, даного народом. Як приклеїться якесь, так і тягнеться. Але слід звернути увагу на місце і роль вільної демократичної преси в нашій країні, особливо, що стосується Інтернету. Роль це якась здебільшого лайлива і не аргументована.

дольче 16.11.07 14:18

Шахтарська альтернатива

На дострокові парламентські вибори гроші були виділені лише в червні 2007 року, а системі безпеки в шахтах необхідно підтримувати постійно, від – початку розробки до остаточної консервації шахти. Ну, як тут виділиш на шахту, коли легше шахтарів спровадити в оплачувану поїздку з метою забруднення Маріїнського парку та Майдану Незалежності в столицю, а ще краще – заплатити депутатам головатому чи ковтуненку, щоб перейшли в коаліцію.

Киянин 19.11.2007 12:07

Джерела: glavred.info, unian.net, pravda.com.ua, telekritika.ua

АНТОН ЗІКОРА
оглядач

Дуленосна опора

Комусь їх довелося бачити рідше, комусь частіше, але кожен із нас зустрічався з ними. Як соціальний тип дуленосці – носії дуль у кишечках – проявилися у політиці під час перебудови. Сотні, тисячі, мільйони людей раптом одного дня заявили: «Ми ненавиділи цю владу». Дивно було усвідомлювати, чому СРСР проіснував більше 70 років, якщо у нього було стільки дисидентів. Щоправда, це були дивні дисиденти, серед яких не знайдете ні Василя Стуса, ні Левка Лук'яненка, ні Андрія Сахарова.

Дуленосці – це ті, хто хоч і користувався благами, наданими державою за їх досить вірну службу, але критикував її. Проте дивовижно, що після падіння системи вони почали розповідати, як вони вели «не ті» розмови «на кухнях». «Ми завжди знали, що совети – це погано», – говорили латентні дисиденти. Однак із відставкою комуністів цей тип людей не перестав існувати. У мене є знайомий, який свого часу справно працював у адміністрації Президента Кучми. І коли під час Помаранчевої революції будинок цієї адміністрації оточив натовп, він ще з кількома товаришами вийшов із білим, чи пак помаранчевим – сьогодні вже не пам'ятаю, прапором із неї. Ду-

леносці найчистішою українською мовою пояснили революціонерам, що, мовляв, вони завжди поділяли ідеї свободи та демократії, а Кучма – капут. Так само свого часу оточення перського царя Дарія здало свого правителя передовим загонам Олександра Македонського. Дуленосці як опора будь-якого режиму, хоч і досить ненадійна, були завжди.

Для чого я це, власне, усе й пишу? Дуленосці – люди зазвичай безвинні, і те, що вони страшенно перебільшують свою «підпільну діяльність» – цілком природно. Їхня пам'ять працює творчо після катастрофи режиму, закидаючи до минулого певні картини і образи, стираючи у ньому мільйони гігабайт справжніх подій, думок та почуттів. Гіршим є інше: багато дуленосців, неспроможних вибачити собі конформізму, і нині відіграють за минуле, від чого стають уїдлими, і навіть злостивими. Тому хочеться сказати: «Дорогі дуленосці! Ми вас прощаємо, вибачте себе і ви. Ви хороші люди, добропорядні бюргери, і вам не потрібно зайвий раз доводити свої позитивні якості, критикуючи Кучму або пускаючи під укіс паротяги із червоною зіркою. Це у минулому».

АДРЕСА «ТИЖНЯ»

Листи надсилайте за адресою: 03040, Київ, вул. Васильківська, 2а
Телефонуйте: (044) 503-3740; факсуйте: (044) 503-3740
E-mail: tyzhden@gmail.com

«НОВІТНІЙ ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ»

Міжнародний благодійний Фонд
«УКРАЇНА 3000»

КОНКУРС СКЛАДАЄТЬСЯ З 4 КОНКУРСНИХ НОМІНАЦІЙ:

1. Конкурс наукових досліджень з економічної та гуманітарної тематики (на задані організаторами теми).
2. Конкурс дипломних робіт з економічної та гуманітарної тематики (на задані організаторами теми).
3. Конкурс бізнес-ідей.
4. Конкурс соціальних проєктів.

1. КОНКУРС НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ГУМАНІТАРНОЇ ТЕМАТИКИ:

Конкурс проводиться серед молодих дослідників віком до 35 років

- Перша вікова категорія – учні старших класів шкіл, ліцеїв, гімназій.
- Друга вікова категорія – студенти навчальних закладів I-IV рівнів акредитації.
- Третя вікова категорія – аспіранти, викладачі, дослідники-практики, вік яких не перевищує 35 років.

**ДЛЯ УЧАСТІ У КОНКУРСІ ПОТРІБНО ПІДГОТУВАТИ
КОНКУРСНУ РОБОТУ НА ОДНУ ІЗ ЗАПРОПОНОВАНИХ
ОРГАНІЗАТОРАМИ ТЕМ:**

ГУМАНІТАРНА ТЕМАТИКА:

- Зелений туризм в Україні: панацея чи черговий міф?
- Молодіжні організації в Україні. Чи впливають вони на українську молодь?
- Моє бачення, якою повинна бути освіта майбутнього в Україні.
- Моя програма дій щодо вступу України до Європейського Союзу.
- Соціальна відповідальність бізнесу перед суспільством в Україні. Як винятки перетворити на правило?
- Українська культура: що знає про нас світ і що потрібно робити далі?
- Чесним бути вигідно. Як це ідеалістичне гасло зробити нормою життя в суспільстві?
- Чи можете Ви запропонувати суспільству національну ідею, яка об'єднає всю Україну?
- Якою побачать Україну наші діти через 20 років і що для цього нам варто зробити сьогодні?

**ОСТАННІЙ ТЕРМІН ПОДАННЯ КОНКУРСНИХ
РОБІТ – 31 ГРУДНЯ 2007 РОКУ.**

За додатковою інформацією та новинами
конкурсу слідкуйте на сайтах:

www.ukraine3000.org.ua, www.uamark.org

Консультації за тел: (044) 332 73 87, 467 67 80

e-mail: konkurs@ukraine3000.org.ua

ЕКОНОМІЧНА ТЕМАТИКА:

- Альтернативні джерела енергії: чи врятують вони Україну від енергетичної залежності?
- Моральні засади та добросовісна конкуренція: чи підє український бізнес цим шляхом?
- Охорона природи в Україні: як від красивих гасел перейти до конкретних справ?
- Реформування місцевого самоврядування в Україні: виклик часу чи політичне замовлення?
- Українське «заробітчанство»: що робити або чи треба щось робити взагалі?
- Як відродити українське село?
- Які 10 основних пріоритетів економічної та соціальної політики Ви можете запропонувати нинішній та майбутній українській владі?
- Як припинити втечу інтелекту з України?

**ДЛЯ ПЕРШОЇ ВІКОВОЇ КАТЕГОРІЇ ДОДАТКОВО
ПРОПОНУЮТЬСЯ ТАКІ ТЕМИ РОБІТ:**

- Чому після закінчення школи, я оберу професію ...
- Якби я став міністром освіти України, я б у першу чергу ...

Критерії оцінювання робіт:

- (1) Логіка та повнота викладу матеріалу.
- (2) Самостійність проведеного дослідження.
- (3) Оригінальність та новизна роботи.
- (4) Обґрунтованість та практичність висновків й пропозицій.

КОНКУРС НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОВІДИТЬСЯ У ДВА ЕТАПИ:

Перший етап – підведення підсумків конкурсу на регіональному рівні, яке відбудеться протягом січня-лютого 2008 року.

Другий етап – підведення підсумків конкурсу на національному рівні, яке відбудеться у березні – квітні 2008 року.

Переможці у кожній віковій категорії нагороджуються грошовими преміями:
1 МІСЦЕ – 2400 ГРН., 2 МІСЦЕ – 2000 ГРН., 3 МІСЦЕ – 1600 ГРН.

Конкурсну роботу та заповнену анкету
учасника конкурсу (дивись на сайті)

надсилайте на адресу:

01012 Київ, а/с 75

з приміткою «На конкурс»,

а також обов'язково надішліть конкурсну
роботу електронною поштою на адресу:

konkurs@ukraine3000.org.ua

у форматі *.doc (виключення можливі для
 мешканців сіл та малих міст)

Культурний герой

МИСТЕЦТВОЗНАВЕЦЬ, ПРОФЕСОР ДМИТРО ГОРБАЧОВ ПРО УКРАЇНУ, ЯКУ ВІН ЛЮБИТЬ, І ПРО ТУ, ЯКУ НЕ ЛЮБИТЬ

Він обожає українську провінцію і ненавидить українську провінційність. І весь час доводить (успішно!), що Україна та культурна другорядність, вторинність, посередність — не синоніми, а штучно нав'язаний штамп.

Розмовляв **Юрій Макаров**

Яким чином сформувалася провінційність української культури в цілому? Так сталося природнім шляхом, тому що українська культура весь час мала вербувати собі людей з села, а свою аристократію масово віддавати в інші культури (зокрема, в російську або, наприклад, польську)... Чи за радянських часів це була свідома політика: тримати українську культуру в такому напівжалюгідному стані?..

— Це була спрямована політика, щоб Україна не зіпнулася на ноги культурно, тому що фактично завжди Україна є конкурентом російській культурі... По-перше, в російській культурі завжди багато українського, починаючи з Київської Русі. З Києва інтелігенти їхали на північ, а не навпаки. Потім — Києво-Могилянська академія, яка ▶

європеїзувала православний світ, і Москва це відчула. Усі Романови були європеїзаторами: вони зрозуміли, що без Європи все буде якоюсь Золотою ордою. А хто тут може допомогти? Або безпосередньо західні спеціалісти, але їх не так просто залучити, і це не дуже приємно психологічно – щоб католики і протестанти нас навчали. А тут все ж таки православні, київські старці з Києво-Могилянської академії. Європеїзація Росії відбувалася завдяки зусиллям українців, по суті, все XVII та все XVIII сторіччя. А потім і в XIX-му та XX-му весь цей надзвичайно по-

ський, Трощинський. Канцлер – той само Безбородько, усі міністри – козаки вельможні, і росіяни це дуже драгувало. Є лист одного російського аристократа до свого товариша, у якому він пише: «Проклятые черкасы, они у нас все заполонили...» Академія мистецтв, Академія наук (до речі, президент – Розумовський). Але самі українці це не підкреслювали. На початку XIX сторіччя українське земляцтво збиралося у Гребінках. Туди приходили Гоголь, Трощинський, вони там танцювали гопака, співали українських пісень. Там вони були свої

«...У ПЕТЕРБУРЗІ ТА МОСКВІ ВОНИ РОЗЧИНЯЮТЬСЯ ЯК УКРАЇНЦІ, НАЗИВАЮТЬСЯ «РУССКИМИ», І ВЖЕ НІХТО НАВІТЬ НЕ НАМАГАЄТЬСЯ ЗГАДУВАТИ, ЩО ЦЕ – УКРАЇНСЬКІ МИТЦІ»

тужний культурний гумус, особливо фольклорний шар, живить художників, письменників, і їх усіх перетягують до Петербурга та Москви. І там вони розчиняються як українці, і називаються «русскими», і вже ніхто навіть не намагається згадувати, що це – українські митці. І самі українці на цьому не дуже наполягали. Чому? Тому що все-таки дуже багато спільного між нами. Навіть у XVII сторіччі, коли київські старці їхали у Москву, вони не їхали за кордон, хоча розуміли, що це москалі, і тому не дуже наголошували, що вони – українці. Це, швидше, самі росіяни були невдоволені українською культурною експансією, особливо старообрядці. Протопоп Аввакум так їх називав: «проклятые нехаи, кобели борзые и звери пестрообразные» – українці, які приносять католицизм.

У.Т. ...Прихований...

– ...Чому прихований? Відвертий. Вони ж фактично приносили Аристотеля, Платона латиною – не конфесійний католицизм, а культурний. Потім, у XVIII столітті, українська партія Румянцев-Задунайського, в принципі, керує Росією: Безбородько, Розумов-

серед своїх – українцями. Причому навіть був такий пароль, коли хтось заходив до господи – українець з українською метою, то він починав співати: «Ходить гарбуз по городу, питається своего роду» – всі знають, що свій заходить. Потанцювали, поспівали, виходять на вулицю – все, вони вже «русские».

Був такий історик Василенко – один із засновників кадетської партії, права рука Мілюкова. І раптом 1918 року, уже після революції, він прийшов із жовтоблакитним бантом... І Мілюков йому каже: «Так ви, оказывается, українець?» Він все своє життя з ним приятелював, і цього не знав... Про Гоголя всі знали, що він хохол, тому що він говорив з акцентом («г», «шо»...) А в 20-х роках XX століття Україна стала так швидко підноситися завдяки українізації, що за багатьма позиціями випередила радянську Росію. У Москві це було заборонено, а тут Микола Скрипник і вся ця ліберальна атмосфера... І ленінградські старі інтелігенти мені казали: «Ми чекали, коли часопис «Нова генерація» вийде в Харкові, побачимо, що Пікассо робить, тому що з нашої преси ми

Один із врятованих шедеврів: Олександр Богомазов «Пилари»

не можемо дізнатися, а західна взагалі не потрапляє».

І ось у Кремлі вирішили «это безобразие прекратитъ»... Михайла Грушевського до Москви перетягли, а потім зарізали на якійсь протестній операції. ВУАН (Всеукраїнську академію наук) взагалі розпустили і потім реформували в Академію наук УРСР, вона вже була провінційна на рівні гумані-

тарному. Всіх тут вигубили, потім почали вже відстрілювати інтелекцію – сто відсотків знищили або фізично, або для розводу залишили Бажана, Рильського... та й Рильського весь час поривалися розстріляти, Хрущов його боронив. Втрати були колосальні, і тому Україна втратила свій європейський імідж. Залишилося це село, ця геніальна фольклорна культура,

завдяки якій авангард український спрацював – і Малевич, і Бурлюк... Але сама Україна як Україна стала провінційною, і це не вперше. Українці, яких розкидало по всьому світі, творять культуру в межах інших культур. І ось, коли ми визбираємо з усіх культур українське, картина виходить блискуча, але в самій Україні – випалена земля...

ЦИТАТА

Якби не мистецтвознавець Дмитро Горбачов із Києва, стараннями якого в нашу культуру повернуто сотні прізвищ, ми ще довго думали б, пасує чи ні заявляти, що визнані світом митці – передовсім українські. А у світі, до речі, триває боротьба не лише за здобутки, а й за окремі прізвища. Назагал є три речі, чому мовчали наші мистецтвознавці. Перша, яка була зрозумілою в радянські часи та незрозуміла тепер: вважали, що мистецтво авангарду – буржуазне, яке не має жодного стосунку до українського мистецтва. Друга: політична Москва дозволяла Україні досліджувати будь-що, крім авангардного мистецтва – Бурлюка, Екстер, Кандінського, Наталії Давидової – про ці та десятки інших прізвищ нічого не можна було писати, оскільки їх монополізувала сфера російського мистецтва. І третя річ, найбанальніша: ми самі часто з огляду на ті чи інші особисті причини не популяризували цих митців. «Львівська газета», 22 серпня 2005 року.

ДОВІДКА

Художники українського авангарду

Олександр Архипенко
Олександр Богомазов
Михайло Бойчук
Давид Бурлюк
Олександра Екстер
Василь Єрмилов
Ель (Лазар) Лисицький
Казимір Малевич
Віктор Пальмов
Анатолій Петрицький
Марія Синякова
Мануїл Шехтман та ін.

У.Т. Зрозуміло, як це було: все найяскравіше виривалося. Як тільки з'являлося щось талановите, воно автоматично сприймалося як прояв українського буржуазного націоналізму. Якщо ти сірий, то ти безпечний, якщо яскравий, то ти український буржуазний націоналіст... І це стосувалося багатьох людей, про яких ми не можемо сказати, що в них

ОЛЕКСАНДР БОГОМАЗОВ: «Квіти»

були якісь політичні або дисидентські наміри. Скажімо, Ніна Матвієнко – що вона робила? Вона собі співала українські народні пісні. У них там вона вважалася українським буржуазним націоналістом. Але я інколи чую: хіба за совіцьких часів українську мову забороняли? Навпаки, були квоти! І це правда: видавництво якесь мало видати три книжки українською, а вже потім – одну російською. Питання: то де ж нас гнобили?

– Вони не враховують якісного показника. Тут все краще – українське – не видавалося. Дмитро Чижевський, Юрій Шевельов – найкращий лінгвіст у світі – вони тут не видавалися і ніхто не казав, що вони взагалі існують, і що вони

українці. А натомість Білодід – скромненький такий собі лінгвіст – його підносили. Отже, Україна одразу програвала якісно... А річ у тім, що у більшовиків у програмі було записано право нації на самовизначення, це зобов'язувало видимість створювати... От дивіться, і українська мова існує... а вона існувала, по правді, тільки у Спілці письменників, а так ніде вона не існувала... і більше того, Щербицький заборонив писати дисертації та видавати наукові книжки українською. Навіть про українську етнологію потрібно було писати російською, це була остання така потужна заборона українського слова. Він казав, що з російською мовою ми, українці, вийдемо у світ. Це була брехня, просто русифіка-

ція відверта... У мене був учитель Стефан Таранушенко, видатний мистецтвознавець, і москвичі запропонували видати російською його потрясаючу книгу. Він ось що сказав: «Я не хочу перекладати на російську не тому, що я не люблю Росію, а тому, що я хочу, щоб вчили українську мову...» У «Новій генерації» друкувалися статті Малевича, найкращі його теоретичні праці. І мистецтвознавці світу, які спеціалізуються на Малевичі, змушені були на моїх очах вивчати українську, наприклад, Андерсон з Голландії – він перекладає ці статті з української на англійську. Але відносно того, що на душу населення припадало, здається, дві українські книжки свого часу, а зараз – півкнижки (особливо часто цей аргумент ви-

користовує Павло Мовчан, він каже: «Навіть за тих жахливих часів... а зараз...») Пояснюю: тоді видано було несусвітнім накладом твори Леніна українською мовою, що автоматично дало величезну «на душу населення» статистику, але їх ніхто не читав, їх і російською ніхто не читав, крім мене, я прочитав всі 50 томів... Але статистично ідеальна ситуація — дві книжки українських, а якісний показник — це ж не враховується. Зараз значно менше, але є що читати, є журнали елітарні, і російськомовні теж, але це ж все українське... Зрештою, російська мова — це вже частина української культури...

У.Т. А тепер розкажіть, як ви рятували роботи українських авангардистів, коли були головним хранителем Національного музею.

— Мені було 22 роки, і я думав: Україна — це жлобство, провінція. Тоді з ЦК прийшло розпорядження про бойчукістів — показати, що це таке. А роботи всі понищені, порізані, порепані, на валах... Називалося: «немузейна колекція», підготовлена для того, щоби спалити, але руки не дійшли. На тих валах

стоящая зв'язь с народом. Вы посмотрите, как там обнимаются молодичи с хлопцами... только они берут их не за те места». Я думаю: щоб ти скис! То значить, Пимоненко — да, а кубізм — ні-ні? Тим більше, що Пимоненко вчив Малевича... Малевич обожнював Пимоненка, казав: «Це мій перший вчитель...»

І от я дивлюся на офіційну Україну, і просто верне... і вже потім я прочитав у Симоненка: «Україна, тебе я терпіти не можу. Я ненавиджу тебе чуттями всіма, коли ти примітивна і на лубок схожа, на устах скам'янілі слова... Українцеві просто тяжко на це дивитися, терпіти цю офіційну Україну, а росіяни — «ха-ха-ха, хохлы... понятное дело»... А насправді, в підвалах були ті, яких світ вже тепер знає як українців: і Екстер, і Лисицький, і Малевич... Просто своє ми погано знали, а коли ми це все вивчили, то стали цікавими світу... Раптом отак спалахнуло в Києві, в Україні, тут так часто буває, тому що тут є гумус, і на ньому нова якась ідея просто починає фонтанувати. А потім наша прекрасна бюрократія це починає душити, і

«Я БУВ ВРАЖЕНИЙ, ТОМУ ЩО ВСЕ МОЛИВСЯ НА ПІКАССО, А ТУТ КАРТИНА НЕВІДОМОГО ХУДОЖНИКА... ПІДВАЛ, КАЖАНИ — І РАПТОМ ТАКИЙ УДАР КОЛЬОРОВИЙ ПО ОЧАХ! НАСТУПНОЇ НОЧІ МЕНІ СНИВСЯ КОЛЬОРОВИЙ СОН, І ТОДІ Я ЗРОЗУМІВ, ЩО ТАКЕ СПРАВЖНЄ УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО»

ще були накручені Пальмов, Богомазов, дуже часто анонімні... Я був вражений, тому що все молився на Пікассо, а тут картина невідомого художника... Виявилось: Екстер. Тут я Богомазова побачив: підвал, кажани — і раптом такий удар кольоровий по очах! Наступної ночі мені снився кольоровий сон, один раз в житті це було, взагалі тільки чорно-білі. І тоді я зрозумів, що таке справжнє українське мистецтво. Коли я все це показував, міністр культури сказав: «Да, это антинародное. Я вот сейчас смотрел выставку Пимоненка — вот это на-

все розповідаються світом. Зараз все простіше — люди кудись їдуть, потім повертаються в Україну чи їздять туди-сюди.

І от, коли я виставив у підвалах ті картини, набиті просто на стіну, без підрамників, я їх потім не згорнув на вал, а так і залишив. Почали приходити мої знайомі, і Іван Дзюба, і всі українські дисиденти там побували. А я вже щось там прочитав, і давай їм вже, як екскурсовод, розповідати... Їм було дуже приємно, що це модерний вимір української культури, вони і не сподівалися, і не мріяли про

Після того, як Горбачов почав показувати публіці знайдених авангардистів, його вигнали з роботи

ФОТО: Євген Котенко

це. І от вже пішов розголос, тому що все хороше швидко стає популярним, — людям бракує цього. Вже почали з Москви їхати дисиденти, потім привели якихось іноземців. Міністерство було занепокоєне — і вирішили мене вигнати, особливо після того, як я зробив доповідь на 70 річчя Апатолія Петрицького на підставі отих матеріалів, що я розкопав і сам зрозумів що до чого. Це було у Спілці письменників, зібралася вся еліта: Микола Бажан, Юрій Смолич, вони були приятелями Петрицького, і я виступив з доповіддю, в якій фактично реабілітував 20-ті роки. Потім мене звинуватили, що у мене стільки ідеологічних гріхів, і ще оповістили, щоб мене нікуди не брали: видали вовчий квиток.

У.Т. А як ви потім працевлаштувалися?

— Це вже інша історія... ☐

Йоги Януковича

ЧЕРНОВЕЦЬКИЙ ПЕРЕПЛЮНУВ ЛУЦЕНКА,
ДОБКІН ПІШОВ У ЗАПЛИВ,
ПРЕМ'ЄР СІВ У ПОЗУ ЛОТОСА

Здоров'я або хвороба стали козирем політичних опонентів у боротьбі за владу.

Автор: **Антон Зікора**

Уперше блискуча дотепність зрадила лідеру «Народної Самооборони». Коли в прямому ефірі «5-го каналу» прозвучала тема доцільності зміни київського й харківського мерів, Юрій Луценко сказав: «Я готовий запросити в студію цих двох мерів і злати кров — вони і я. На вживання наркотики». При цьому лідер НС назвав Леоніда Черновецького й Михайла Добкіна «космічними коксодобувачами».

НЕВДАЛИЙ АНАЛІТИК ЛУЦЕНКО

Потім Луценко в індивідуальному порядку здав свою кров, сечу й волосся для перевірки на наркотичну й алкогольну залежності. Клініка «Євролаб» не виявила амфетамінів [див. словничок], антидепресантів, похідних кокаїну, героїну, маріхуани й барбі-

туратів [див. словничок] в «артефактах» Юрія Віталійовича.

Але Черновецький поставив Луценкові мат у два ходи. Увечері п'ятниці він запропонував головному нашоукраїнцю пробігти 5-кілометровий крос на стадіоні НСК «Олімпійський» у присутності ЗМІ. Наступного ж дня бадьоренький київський мер з'явився на стадіоні й пробігся — вистачило і 400 м, підтягся 15 разів на турніку та смачно продемонстрував журналістам оголені біцепси. Споглядальники переконалися: мер перебуває не в найгіршій фізичній формі. Важко симпатизувати столичному голові, але факт перемоги у піар-двобої не визнає, напевно, тільки баба Параска. А найзліші язики стали говорити, що хитрий мер викликав на дуель лідера «Народної Самооборони», довідавшись, що той увечері поїхав «гудіти». І «двійку» вранці йому можна було ставити автоматом. «Я раджу йому кинути пити», — тупцював уже на скелеті суперника Черновецький.

ВЕСІЛЬНИЙ КІКБОКСЕР

Здавалося б, на цьому можна було ставити крапку, однак невдовзі взяв слово віце-мер Харкова Ігор Шурма: «По своїх фізичних даних Добкіну поступилися б і Черновецький, і Луценко. Якби вони всі втрьох бігли крос — Добкіну рівних не було б. Повірте, я це говорю як людина, яка знає, скільки басейнів у день пропливає мер Харкова». Після вдалого виступу Черновецького ця інформацію перевіряти ніхто не наважився: а раптом і справді Добкін виявиться атлетом.

Всі ці піарно-спортивно-словесні баталії спонукали «ТИЖДЕНЬ» подивитися, наскільки фізично розвинені наші політики. Судячи з регалій і звань, найсерйозніший у цьому сенсі Микола Азаров: ще на посаді керівника Податкової адміністрації він був головою Асоціації професійних видів єдиноборств. Віце-прем'єр — власник чорного пояса з карате, який йому

Такий депутат — таємна мрія кожної фракції

Київські мери і спортивні досягнення — завжди поруч

ФОТО: REUTERS

якоюсь вручив 11-кратний чемпіон світу Дон Вілсон.

Кореспондент «ТИЖНЯ» подався в офіс асоціації, де й зустрівся з її віце-президентом Андрієм Чистовим.

— Азаров? От він, от. — Віце-президент показує фотографії, на яких увічнено Миколу Яновича зі спортеменами. Стіл Чистова прикрашає величезний кубок, на якому російською написано: «Николаю Яновичу Азарову за підтримку в проведенні матчевої зустрічі Україна—США по боевому искусству». Асоціація кикбоксинга США».

— Наступного тижня у нас двобої з американцями. Потім вони цей кубок Азарову подарують.

— Американський кубок, зроблений в Україні, з підписом російською — просто фантастика! А сам він яким видом спорту займається?

ФОТО: REUTERS

подумали ми й взялися шукати «висококласних фахівців», які навчають Віктора Федоровича.

Для початку я зателефонував у Студію Йоги Андрія Сідерського, найвідомішу українську структуру в царині йоги. Але там повідомили, що ніхто з їхніх фахівців точно не викладає Януковичу. Так само відповіли й у студії Андрія Лапи, іншого відомого вітчизняного йога, а також у Київській школі йоги. Виходить, або ніхто не хоче зізнаватися, або «висококласні фахівці», що викладають йогови Януковичу, — не українці. І не дивно: автор Андре ван Лісбет у своїй книзі «Пранаяма» пише, що Радянський Союз запрошував йогов з Індії для занять із космонавтами.

тін складе повноваження президента Росії, у нього з'явиться вільний час. Тоді я зможу з ним поборотися.

— Успіхів.

— І вам.

— Тільки... обережніше там з Путіним:

Коновалюк також повідомив, що в цьому скликанні в регіоналів є ще два майстри спорту з дзюдо — Гуменюк та Аркалаїв. «Фракція міцніє», — захоплено сказав депутат. Втім, опоненти біло-блакитних теж не пальцем зроєлені. Так, у БЧУТ є два сильні бійці: Валерій Шаманов, голова Луганської федерації дзюдо, фахівець з класичної боротьби й боксу, та знавець східних бойових мистецтв Андрій Кожем'якін.

НЕЩОДАВНО КЕРІВНИК АПАРАТУ ПРЕМ'ЄРА СЕРГІЙ ЛЬОВОЧКІН ЗАЯВИВ, ЩО ВІКТОР ФЕДОРОВИЧ ЛЮБИТЬ УКРАЇНСЬКИЙ БОРЩ І ЗАЙМАЄТЬСЯ ЙОГОЮ

Прямуємо далі. Ще будучи народними депутатами, БЮТівці Сергій Потімков і Дмитро Видрін організували бійцівський клуб «Ронін» для навчання народному мистецтву кендзюцу — японського мистецтва володіння мечем.

Називати прізвища не буду, але стати членами клубу волило багато депутатів. «Кендзюцу сприяє гармонізації, допомагає виходу дурної енергії, — говорить Сергій Потімков. — Але, як бачите, дурна енергія все-таки узля гору».

МРІЯ ПОБОРОТИ ПУТІНА

Відомо також, що у дзюдо серйозно вправлявся в молоді роки Порошенко, що й допомогло йому протистояти в армії «дідам». Знову обраний депутат Валерій Коновалюк захоплюється цією боротьбою з дитинства, сьогодні він — майстер спорту.

— Регулярно виходжу на татамі, — говорить політик. — Навчаю молодь.

— Хотіли б поборотися з Порошенком?

— Звичайно. Жаль, що поки в нас були з ним тільки політичні баталії.

— А щодо Путіна, який також є дзюдоїстом?

— Наскільки я знаю, він у гарній формі та постійно її підтримує. Владімір Владімірович десь на 10–12 кілограмів легший за мене. Але свого часу в дзюдо не вирізняли вагових категорій. Сподіваюся, що коли Пу-

А Микола Катеринчук — зовнішність оманлива — боксер. Боксером є і Андрій Ключев, 7 років цим видом спорту займався Ахметов, Ельбрус Тедеєв — олімпійський чемпіон з вільної боротьби, Янукович-молодший захоплюється рукопашним боєм. Тенденція, однак: «регіонали» надають перевагу «жерсті».

Якщо ж говорити про мирні види спорту, то Томенко любить баксетбол, а не лижі, як можна було б подумати, Матвієнко — тенісист, Тимошенко просто бігає ліском, Яценюк — «качок», Шуфріч — лущик, Костенко альпініст.

На цьому «ТИЖДЕНЬ» бажає всім міцного здоров'я і продовжує шукати втаємничених йогов Януковича. ■

СЛОВНИЧОК

Амфетаміни — потужні психомоторні стимулятори, за придбання та використання яких передбачається кримінальна відповідальність.

Барбітурати — рослинні речовини на основі барбітуратової кислоти, що пригнічують активність центральної нервової системи.

Сідхи — надздібності, якими володіють йоги на певному етапі розвитку. Однією із сідх є вміння зникати у просторі.

— Не знаю, може, ранкову зарядку робить.

Напрошується один-єдиний висновок: Азаров був весільним, чи з огляду на його останні заяви — капустяним президентом асоціації. А те, що йому подарувала голівудська зірка, не більше ніж проста ганчірка чорного кольору.

СІДХИ НАСТАВНИКІВ ЯНУКОВИЧА

Якщо вірити повідомленням у ЗМІ, із ранкової зарядки починав у свій час Янукович. А нещодавно керівник апарату прем'єра Сергій Львовичин заявив, що Віктор Федорович любить український борщ і займається йогою, яку йому викладають «висококласні фахівці». Янукович незабаром підтвердив це. «Індійська йога й український борщ — це ж бомба!» —

Інтимний ювілей

Яка паралель може бути між студентськими весіллями і долею країни? Тим більше, що про ці

родини вже писали. Переважно в них кохання з першого погляду так само стрімко перейшло в розлучення — але

ЖОДЕН ІЗ МОЇХ ЗНАЙОМИХ НЕ РОЗЧАРУВАВСЯ В ПОМАРАНЧЕВІЙ РЕВОЛЮЦІЇ

З нагоди 3-ї річниці Помаранчевої революції перед колегами-журналістами стоїть нелегке завдання — як висвітлювати ці події. І вже в кількох редакціях я чув пропозицію простежити за долею «революційних» родин, які знайшли один одного у промерзлих наметах листопадового Майдану. Попсовішу ідею важко вигадати.

Автор: Павло Солодько, заступник редактора «Газети по-київски» для «ТИЖНЯ»

не через достопамятне «розчарування», а зовсім з інших причин — не вистачало грошей на оренду квартири, не

Самі

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ НЕ ЗМІГ ПЕРЕКОНАТИ ІЗРАЇЛЬ ВИЗНАТИ ГОЛОДОМОР ГЕНОЦИДОМ

Намагання заручитися підтримкою Ізраїлю в питанні визнання Голодомору геноцидом українського народу — можливо, найважливіший особисто для Віктора Ющенка зовнішньополітичний крок. Він є частиною його стратегічної мети: сконструювати врешті-решт національну ідею, спираючись на міжнародний досвід і міжнародну підтримку.
Автор: Юрій Макаров

Імпульс Президента не варто сприймати аж надто зверхньо, що в нас у певних колах вважається хорошим тоном. Усі модерні нації базуються на штучних конструктах. Такий конструкт може складатися зі знакових постатей-«ікон», з етапних історичних подій, з яскравих гасел — годиться будь-який будівельний матеріал. Спільне

Але є інші приклади, коли модерна нація завдячує своєму самоусвідомленню не досягненням і не перемогам, а поразкам і катастрофам. Євреї — саме такий випадок, причому найяскравіший. Упродовж другої половини XIX — першої половини XX ст. релігійно-етнічна спільнота, розпорошена світом, зазнавала ерозії: євреї відмовлялися від віри предків, від мови,

УКРАЇНЦЯМ НЕ ДОПОМОЖЕ НІХТО, ЯКЩО ВОНИ САМОТУЖКИ НЕ ВИРІШАТЬ ДЛЯ СЕБЕ КІЛЬКА ПРОБЛЕМ. ЗОКРЕМА, ХОЧА Б ПОРАХУЮТЬ СВОЇХ МЕРТВИХ

в цих побудов одне: вони радше емоційні, аніж раціональні. Що таке Франція? «Свобода, рівність, братерство», кодекс Наполеона, Жанна д'Арк. Що таке Америка? «Свобода для всіх», «У Бога ми віримо», «Я маю мрію...» Якщо ретельно розібрати кожен складник цих побудов, можна натрапити на численні прогалини, містифікації, спрощення, але це не має жодного значення за умови, що вони працюють. А вони працюють!

від звичаїв і середовища. Вони ставали місцевою бізнес-елітою, жили собою інші культури, значною мірою складали кістяк чужих революційних рухів. А потяг до існування як нації в межах власної держави проповідували ентузіасти, яких усередині традиційного єврейського суспільства вважали купкою небезпечних маргіналів. Якби не жахи Другої світової, єврейська асиміляція тривала б і надалі. Потрібно було втратити 6 мільйонів одноплемінників, щоби зрозуміти:

було спільних інтересів тощо. Тобто, цих людей нічого не об'єднувало, крім революційних поривань, а в мирному житті їм ставало нецікаво один з одним.

Цю трагічну долю майданного кохання навіть використовували невідомі піар-технологи — напередодні виборів-2006 київські паркани були прикрашені графіті «Майдан зруйнував мою сім'ю. Петро». За дебільністю свого месиджа цей слоган міг посперечатися хіба що з біло-синім значком зразка 2005 року «Я не був на Майдані» — фактично те саме, що «Я — імпотент». Ага, ще був «Не зрадь Майдан».

Пам'ятаючи увесь цей дебілізм, я з великою пересторогою сприйняв пропозицію «ТИЖНЯ» написати матеріал про 3-ю річницю. І першим чином запитав у знайомих, які в 2004 році в перервах між роботою встигали побути революціонерами: «А ви будете святкувати ювілей ТИХ подій?» Я очікував реакцію у стилі «Та пішли вони всі!» або «Я розчарований!» або навіть «Мені соромно за те, що відбулося». Однак... ніхто так не сказав.

Навпаки — вони всі готувалися так чи інакше святкувати! Інша річ, що на сам Майдан збиралися заглянути десь так троє з десяти, щоб увечері там термос чаю з коньяком розпити. А решта збиралися відзначати удома або в ресторанчику. По-сімей-

І так — багато хто. Саме тому це кількатижневе багатолюдне віче стало не пафосним державним святом, а ювілеєм родинним, інтимним. Навіть так звані польові командири зустрічатимуть його на самоті, у якомусь пивняку.

Я НИКОЛИ НЕ ЗАБУДУ, ЯК МОЯ ДРУЖИНА ПЛАКАЛА, КОЛИ Я ВРАНЦІ 21 ЛИСТОПАДА ІШОВ НА ДІЛЬНИЦЮ — НАЧЕ ЦЕ БУВ ФРОНТ

ному. Отоді я і згадав тему «революційних родин». Бо ви не повірите, але одружитися я вирішив саме тоді.

Я ніколи не забуду, як моя дружина плакала, коли я вранці 21 листопада ішов на дільницю — наче це був фронт. І кохалися ми вночі так само ніжно, як перед розлукою назавжди. Проте вже 23 листопада ми разом чергували у нічній варті. І тоді ж вирішили повінчатися. І повінчалися.

Тоді ми захищали не політиків, які, звичайно ж, отримали від революційних подій найбільше дивідендів. Тоді ми захищали самих себе.

Ту нашу перемогу зараз можуть паскудити як хочуть. Писати про розлучення «революційних пар». Нагороджувати Серьожу «Підрахуя» грамотою. Укладати широку коаліцію тощо. Це все полова — політичну ціну нашої перемоги ми знали ще в 2004 році, коли «польові командири» привели на свою сцену Азарова у помаранчевому шалику. Суть тієї перемоги полягає у тому, що політики незалежно від кольору злякалися мене і моєї Олександри. І ще мільйона таких, як ми.

За це і вип'ємо. ■

навіть якщо ти сам не вважаєш себе євреєм, головне, що ним вважають тебе інші. Це відкриття змусило вирушити на порожнє місце сотні тисяч людей («ТИЖДЕНЬ» планує повернутися до цієї теми в наступних числах).

Однак паралелі інколи бувають оманливі. Для того, щоби перетворити колективне страждання на колективну долю й вивести з неї колективне майбутнє, необхідна важка робота, причому саме внутрішня — «обмін досвідом» тут не спрацює.

Щодо ізраїльського візиту Президента варто зауважити ще одне: євреї вважають свою травму унікальною. Намагання ще когось — вірмен, ромів, українців — провести асоціації з Голокостом вони сприймають як спробу «примазатися» до їхніх страждань, і з цим доведеться рахуватися.

Потрібно також змиритися з тим, що українцям не допоможе ніхто, якщо вони самотужки не вирішать для себе кілька проблем. Зокрема, хоча б порахують своїх мертвих, адже євреї порахували кожного загиблого, а ми досі плутаємося в кількості небіжчиків з точністю плюс-мінус мільйон. І знайдуть свій алгоритм вписування страшних рядків у історію сучасної нації. ■

ФОТО: REUTERS

| Музей Голокосту більше схожий на вражаючий храм

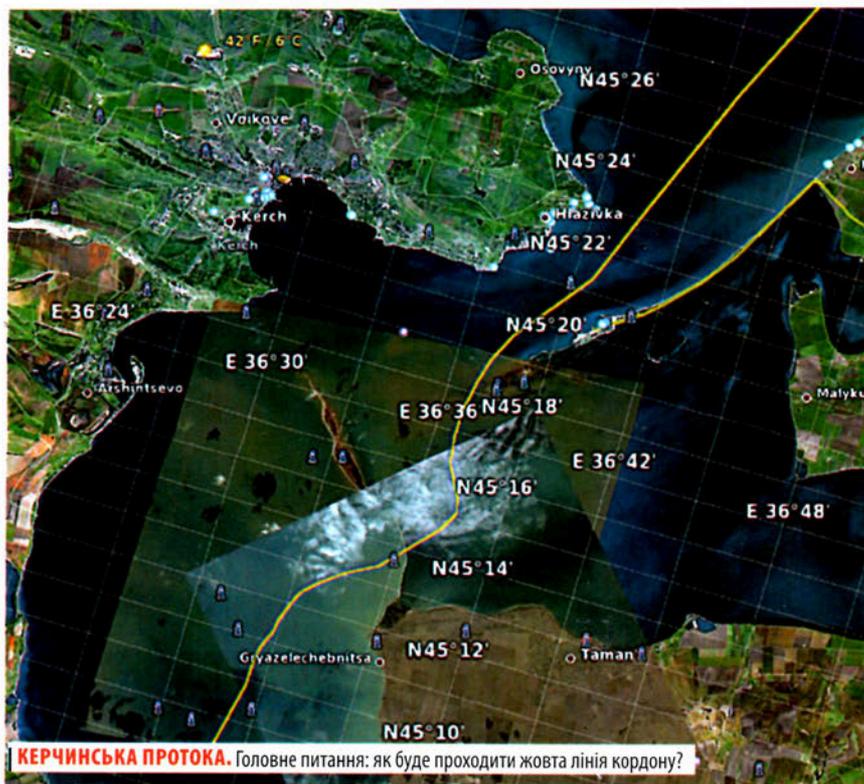
Русські не платять

ПРИЧИНА МАСОВОГО ПОТОПЛЕННЯ СУДЕН В КЕРЧЕНСЬКІЙ ПРОТОЦІ – БЕЗВОЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО УРЯДУ

Російські чиновники вже заявили, що Росія не виплачуватиме Україні компенсацію за екологічну шкоду, завдану затонулими російськими суднами. Натомість Кремль використовує наслідки шторму для обґрунтування територіальних претензій.

Автор: Анатолій Бондаренко

Днями Росія та Україна підписали тимчасове положення про порядок проходження суден у Керченській протоці. Правовий статус документа не зовсім зрозумілий: у свій час планувалося, що його мають прийняти у межах міждержавної угоди, натомість він підписаний заступниками міністрів транспорту. Зазначимо, що пониження статусу чиновників, які підписують документи, — звична практика Росії щодо проблемних угод з Україною. Не виключено, що поява такого документа є ознакою майбутніх поступок Уряду України на перемовинах щодо делімітації морського кордону з Росією. Щоправда в Мінтрансі це заперечують. Зі слів прес-секретаря міністерства від нового порядку проходження суден інтереси України не постраждають. Хотілося б вірити запевненням підлеглої Рудьковського. Проте виникає запитання: чим займалося міністерство до фатального шторму. Адже тільки після трагедії з'ясувалося, що на рейді Керчі постійно стояли десятки старих російських суден класу «річка-море». Всі ці іржаві «волгонафти», часто зареєстровані на компанії-одноденки, чекали, доки не прийде великий танкер, аби перезавантажити в нього нафту. Хоча

сумнозвісний шторм був найсильнішим за останні 50 років, українські технічні служби зробили все можливе, аби врятувати судна. «Ми витримали цей іспит», — з гордістю розповів «ТИЖНЮ» один із працівників держпідприємства «Дельта-Лоцман». На жаль, цього не можна сказати про наших урядовців. Вони не змогли домогтися чіткого визначення морських кордонів та забезпечити дисципліну на морі, а тепер не можуть витребувати компенсацію від російських судновласників, застарілі судна яких забруднили море тисячами тонн мазуту та сірки. До речі, аби отримати грошові виплати, потрібно пройти складну процедуру — розслідування, оцінювання збитків, пошук винних. Якщо вчасно не заарештувати судна-забрудники, то на компенсацію можна навіть не сподіватися. І коли російські чиновники почали говорити, що Росія не збирається компенсувати Україні завдані їй кораблями збитки, то наша влада в особі Уряду мовчки стерпіла цей ялас.

Все це вкотре свідчить — держава неефективна і не може захистити економічні інтереси своїх громадян. Адже Керч живе з рибних промислів та туризму. Питання — хто компенсує кримчанам втрати від зменшення кількості відпочивальників протягом наступних невідомо скількох років? — виглядає риторичним. Українській владі чомусь соромно нагадувати Росії про те, що дамба до Тузли повністю змінила розу течій у протоці. І тепер Україна витрачає серйозні кошти на захист острова від розмиття, а мешканці Керчі, особливо району Аршинцево, постійно страждають від підтоплення. Очевидно, що і за це необхідно вимагати компенсацію, причому з цифрами у руках. Але і цього немає.

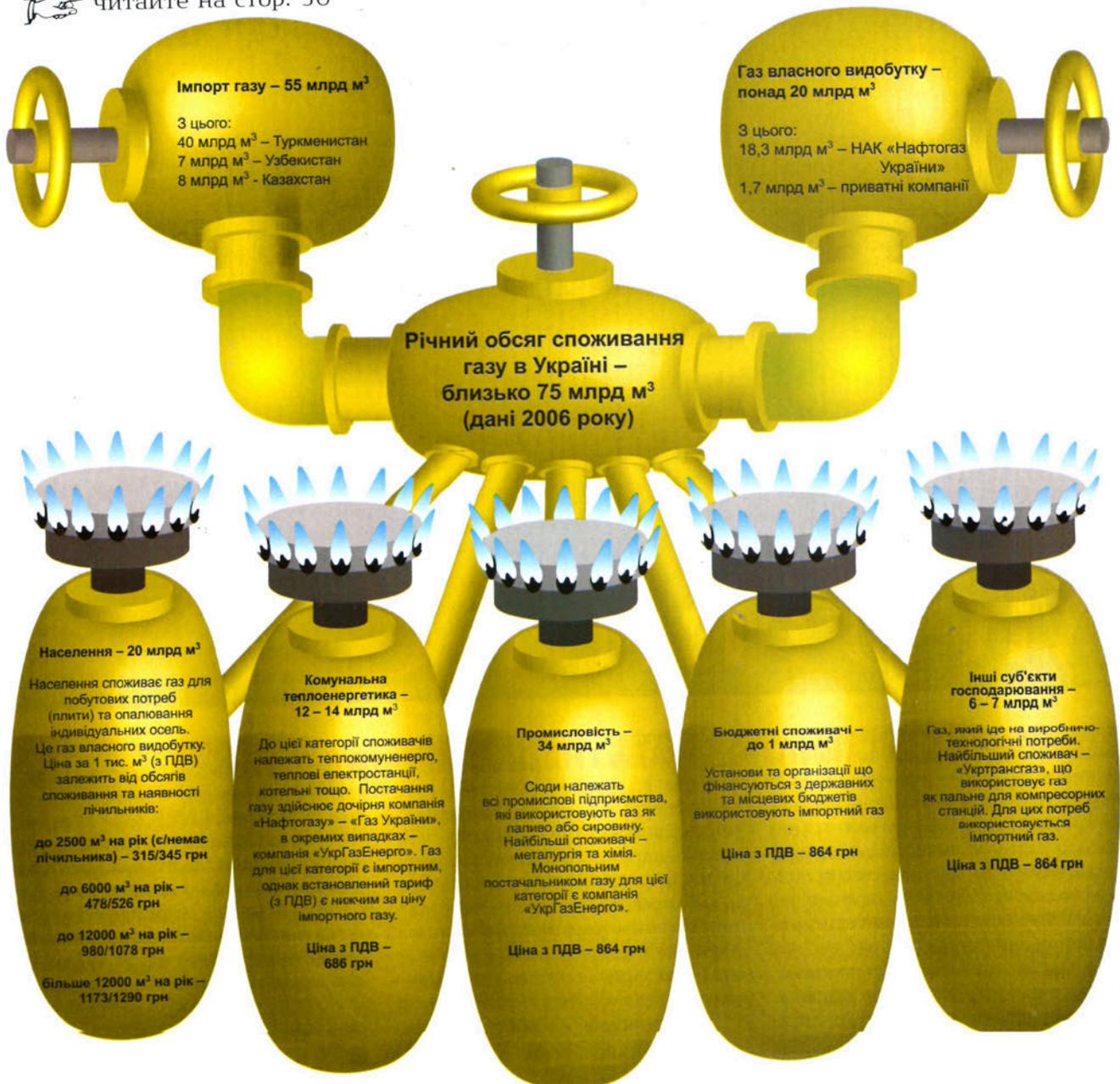
Користуючись нагодою, Росія достатньо успішно просувається до своєї стратегічної мети — спільного використання акваторії Керченської протоки. А це не лише гроші за проходження суден — десятки мільйонів доларів щороку, це також перспектива розробки локальних родовищ нафти та газу. ■

Газове меню

ЗВІДКИ УКРАЇНА ОТРИМУЄ ПРИРОДНИЙ ГАЗ
І ЯК ЙОГО СПОЖИВАЄ

Україна покриває власним газом трохи більше чверті загальних потреб: близько 55 млрд м³ із 75 вона імпортує. Скільки коштуватиме цей газ для промисловості та населення, залежить від результатів щорічних перемовин з Росією. Про особливості їх ведення

 читайте на стор. 30

Мертвий СІЗОН

ВІТЧИЗНЯНА СИСТЕМА ПОКАРАНЬ І НАДАЛІ НАГАДУЄ ГУЛАГ

Багато кримінальних справ так і не дійшло до суду у зв'язку зі смертю обвинувачених у скоєнні злочинів. Щорічно у вітчизняних слідчих ізоляторах помирає понад 130 осіб. Часто – зовсім не випадково.

Автор: **Василь Васютин**

У результаті перевірки, проведеної секретаріатом уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (омбудсмена), смертельне лідерство утримують СІЗО Київської (22 смертельні ви-

падки), Донецької (24) та Харківської (10) областей. Усього ж у країні за 10 місяців померло 96 в'язнів.

Найбільше запитань викликають події у столичному СІЗО №13, відомому як «Лук'янівка». Як стверджує

омбудсмен Ніна Карпачова, у результаті перевірки цього закладу було встановлено, що у кількох випадках ув'язнені помирали після доби перебування у камері. З'ясувалося, що 5 смертельних випадків спричинені насильницькими діями, 2 є вбивствами і 3 – самогубствами. Інші випадки, зі слів Карпачової, пов'язані з неспроможністю медичних працівників вчасно надати допомогу особам, які перебувають у СІЗО.

стема наземного забезпечення КНО-120. Такі операції ніяк не могли пройти без участі співробітників «Укрспецекспорту», причому керівної ланки. Ті, у свою чергу, швидше за все, мали ще більш високопосадових покровителів. Пан Орлов був не тільки обвинувачуваним, але й можливим свідком масштабних обробок із контрабанди озброєнь.

Загибелі російського підприємця передували загадкові смерті інших причетних до цієї обробки, зокрема глави «Укрспецекспорту» Валерія Малєва. Пережив замах у 2005 році в чеській в'язниці, де очікував екстрадиції в Україну, і сам Орлов. І от несподівано він опиняється в одній камері СІЗО з людьми, визнаними психічно хворими, один з яких і задушив уночі торговця зброєю саморобною мотузкою. Між іншим, убивця — 22-річний Дмитро Кулешов — захоплювався єдиноборствами, до арешту працював у охоронній фірмі. Коли його затримували за вбивство сусіда, Кулешов кинувся на правоохоронців з тесаком, і ті змогли його вгамувати тільки поранивши з пістолета.

Знаковою фігурою був й Ігор Кравцов, який, за офіційною версією, помер в ізоляторі від серцевого нападу. На початку 1990-х він був учасником злочинного угруповання Петра Бабака, що тероризувало мешканців кримського Приазов'я. У банді Крав-

гання приховати інформацію тільки провокують чутки про невіпадковість смертей арештантів.

СЛІДИ «ПЕРЕВЕРТНІВ»

Паралельно з валом смертей у СІЗО №13 підходив до фіналу судовий процес над убивцями колишнього підполковника УБОЗу Ігоря Гончарова — ватажка сумнозвісної «банди перевертнів», про існування якої стало відомо у ході розслідування «справи Гонгадзе». 24 червня 2003 року під час обшуку камери №267 арештанта Гончарова жорстоко побили наглядачі на чолі зі старшим інспектором відділу — капітаном Костянтином Максименком. Постраждалого доправили до лікарні швидкої допомоги, де він помер 1 серпня 2003 року.

Судовий процес у справі вбивць Гончарова тягнувся два роки. 6 вересня цього року Шевченківський райсуд Києва виніс вирок. Троє працівників СІЗО №13 — Костянтин Максименко, Іван Крайовий і Сергій Бірюков — одержали по 5 років умовно. Генеральна прокуратура вже опротестувала вирок, вважаючи покарання надто м'яким.

Важко назвати простим збігом обставин те, що Гончаров помер після того, як пообіцяв адвокатуві оприлюднити важливу інформацію, що стосувалася як загибелі журналіста, так і діяльності своїх поплічників. До речі, Апеляційний суд Києва ще

НАДМІРНА ЗАКРИТІСТЬ ДЕПАРТАМЕНТУ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ТІЛЬКИ ПРОВОКУЄ ЧУТКИ ПРО НЕВИПАДКОВІСТЬ СМЕРТЕЙ АРЕШТАНТІВ

УБИВЧИЙ КОНВЕЄР

Серед померлих є фігуранти доволі знакових справ. У медичній частині СІЗО №13 від рук психопата загинув громадянин Росії «зброярський барон» Олег Орлов. Його звинувачували у контрабанді радіолокаційної станції П-14Ф в Еритрею під час війни цієї країни з Ефіопією. Також він був причетний до продажу крилатих ракет повітряного базування Х-55СМ і Х-55 у Китай та Іран. До речі, ракети такого класу здатні нести ядерні боеголовки. У згадані країни потрапило по 6 ракет, а в Іран додатково — си-

цов, на прізвисько «Афганець», з огляду на свій досвід війни в Афганістані, був інструктором зі стрільби, підривної справи та рукопашного бою. Упродовж 12 років після розгрому банди Кравцову вдавалося переховуватися. Тепер він забрав у могилу тасмницю, де сховано більшу частину грошей, виручених від продажу награбованого. А також інформацію, чи не планувалися окремі операції ОЗУ Бабака з участю деяких правоохоронців.

Надмірна закритість Департаменту виконання покарань МВС, якому підпорядковані слідчі ізолятори, нама-

продовжує розглядати кримінальну справу про злочини банди Гончарова. Серед підсудних — екс-заступник начальника слідчого управління столичного главку, а також старший офіцер кримінальної розвідки МВС. У цій справі фігурує 16 людей, їх обвинувачують у 13 убивствах та інших тяжких злочинах.

Сам же Гончаров неодноразово заявляв, що йому не дадуть дожити до суду, що з ним обов'язково щось трапиться. Замість того, щоб охоронити важливого свідка, його, міліціонера, спочатку кинули до камери з рецидивістами. Потім були

систематичні побиття наглядачами. Навіть у лікарні він не був у безпеці — у результаті посмертного розтину виявилось, що Гончарову була введена ін'єкція «Тіопентала», яка, на думку експертів, могла посприяти смерті.

ДЕРЖАВА В ДЕРЖАВІ

Після того, як у Харкові у травні 2006 року пройшли масові акції протесту «мешканців» слідчого ізолятора, правозахисники і адвокати заговорили про існування в СІЗО так званих прес-хат. Суть цього явища полягає в тому, що людей «пресують» — змушують зізнатися в злочинах або про щось розповісти. Досить посадити 4–5 довірених осіб із ув'язнених в одну камеру і підселити до них того, кого потрібно «розколоти». Для початку здійснюється пресинг моральний, якщо бажаного результату немає — вдаються до фізичного. Часом пресингують, аби отримати компромат на бізнесменів чи політиків.

Жодна перевірка наразі не змогла довести існування «прес-хат». Але є й інші факти. Наприклад, вже порушено кримінальну справу проти наглядача «Лук'янівки», який міг врятувати одного з в'язнів, однак він вирішив не втручатися у біжку.

Є й зовсім жахливі випадки, і не тільки у Києві. Зі слів координатора Вінницької правозахисної групи Дмитра Гройсмана, один із працівників Вінницького СІЗО згвалтував ув'язнену дівчину, яка згодом завагітніла. Арештантка неодноразово намагалася скаржитися, однак на волі її сигналів про злочин довго не чули. Імовірно, керівництво в'язниці не було зацікавлене надавати цій справі

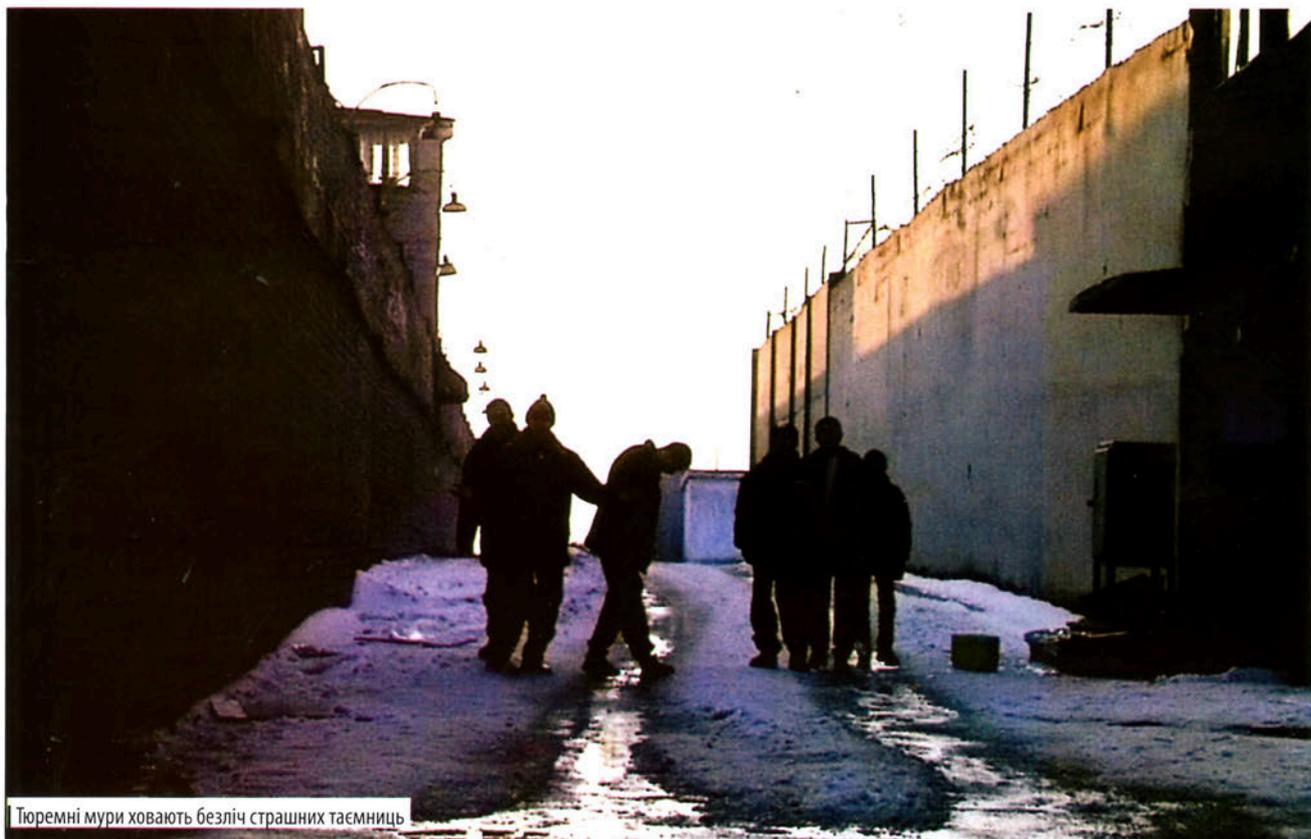
СІЗО №13 зранку у будень, бачив кілометрові черги людей з передачами для ув'язнених, — тут часом займають чергу з 5-ї ранку. Можливо, дехто й читав список того, що заборонено передавати. Торби ретельно перевіряються, однак це не означає, що на території ізолятора заборонені речі не потраплять. Забезпечення контакту арештантів з волею — серйозний бізнес. Скажімо, мобільний телефон у

ЧАСОМ У СІЗО ДОПРАВЛЯЮТЬСЯ ЛЮДИ, ЯКІ, ЗГІДНО ІЗ ЗАКОНОДАВСТВОМ, УЗАГАЛІ МАЛИ Б НЕСТИ АДМІНІСТРАТИВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

розголошу. У СІЗО дівчина перебувала уже кілька місяців, тому списати це на когось іншого було неможливо. У медчастині їй зробили аборт. Арештантка до того ж була ВІЛ-інфікованою, про це вона попереджала гвалтівника, однак той не зважив. Нині ведеться слідство, однак наглядач встиг наживати п'ятами.

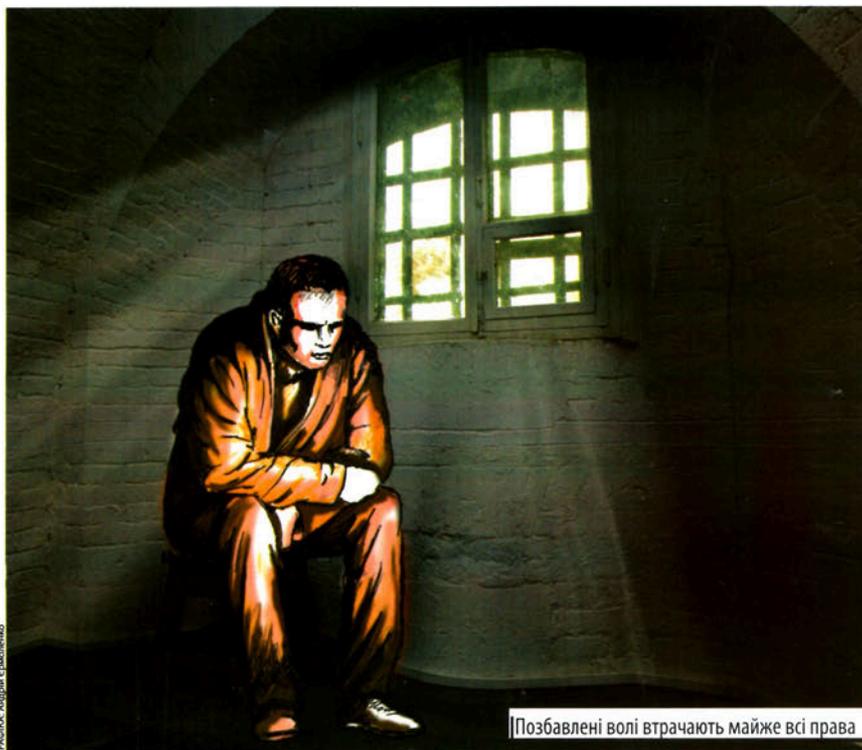
Якщо причетність до злочину ще слід довести, то принаймні відверте нехтування службовими обов'язками серед працівників ізоляторів є очевидним. Той, хто хоч раз побував біля

камері не є дивиною. Проте хтось повинен його пронести, нарешті, просто не зважати, що арештанти користуються забороненим їм зв'язком. Було б наївно вважати, що це можливо без участі контролерів. Те саме стосується пронесення на територію продуктів, одягу, сигарет. А часом і наркотиків (за неофіційною інформацією, вартість «доз» тут у десятки разів вища, ніж на волі). Між іншим, одна зі смертей у Київському СІЗО — Володимира Видрашка — викликана саме «хронічною інтоксикацією опіатами».

Тюремні мури ховають безліч страшних таємниць

PHOTO: REUTERS

Позбавлені волі втрачають майже всі права

І це у в'язня, який перебував за ґратами вже понад півроку!

БЕЗ ПРАВА ПОСКАРЖИТИСЯ

Правоохоронці традиційно головною причиною своїх невдач вважають нестачу фінансування. Так, «Лук'янівка» профінансована на 70% від запланованого — а вона потребує набагато більше, ніж затверджено у бюджеті. Нині ізолятор майже на 20% недоукомплектований кадрами. Заробітна плата в Лук'янівському СІЗО молодшого і середнього начальницького складу становить усього 700 грн. За такого заробітку важко лишатися чесним.

Головного болю додають і суди, які не поспішають із розглядом справ. Камери переповнені, люди місяцями очікують винесення вироку. Часом немотивовано у СІЗО доправляються люди, які, згідно із законодавством, узагалі мали б нести адміністративну відповідальність. За деякими кримінальними справами досудове слідство триває кілька місяців, а потім настає судовий марафон, який інколи розтягується на роки. Увесь цей час людина перебуває під вартою, попри те, що винною у скоєнні злочину її можуть визнати лише після вироку суду. Тому, переконують правоохоронці, й трапляється так, що часто перетинаються дрібні крадії й убивці-рецидивісти, махінатори-мільйонери

й психопати. А звідси — й висока смертність.

Втім, сьогодні головна причина смертей в ізоляторах та виправних закладах — хвороби. Щоб вчасно виявити та вилікувати хворих бракує медперсоналу. «Більшість медиків у СІЗО працюють на півставки, — розповідає судмедексперт Валерій Селін. — Про яке ретельне виконання професійних обов'язків тут може йтися?! Тому часто ніхто не звертає уваги на хвороби, з якими надходять затримані. А звідси — й смертельні випадки, переважна більшість яких відбувається з причини серцево-судинних захворювань».

А от голова ради правозахисної організації «Донецький меморіал», керівник Пенітенціарного товариства України Олександр Букалов переконаний: «Основна причина порушення прав ув'язнених — погане обходження з ними працівників виправних установ. Причому їм фактично нікуди поскаржитися. Сучасне кримінальне судочинство таке, що ув'язнені не мають можливості поскаржитися на адміністрацію установи, де вони відбувають покарання. Як правило, такі скарги для розгляду направляють тим, на кого скаржаться, і тому фактично, як правило, не підтверджуються. А ще частіше тюремна цензура взагалі не випускає скарги за межі колонії». ■

СІЗО №13

Хроніка душоубки. 2007 р.

4 липня в палаті медсанчастини №258 60-літнього Олега Орлова, підозрюваного в контрабанді з України зброї, задушив майкою психічно хворий 22-річний Дмитро Кулешов.

13 липня в камері сталася бійка між 39-річним Олегом Постниковим і 21-річним Віктором Кожем'якіним. Молодший в'язень забив старшого до напівсмерті, а потім задушив.

12 серпня помер 45-річний Валерій Нікітін, обвинувачений у розбійному нападі. Офіційний діагноз — виразка шлунку.

17 серпня помер від туберкульозу 34-річний Сергій Карашченко.

22 серпня в палаті медсанчастини помер від внутрішнього крововиливку 42-річний Аркадій Смолев, підозрюваний у крадіжках авто. У СІЗО він перебував менше ніж добу. Того ж таки дня помер 33-річний Сергій Когут — від ентероколіту.

24 серпня з СІЗО в медпункт відвезли двох пацієнтів. У одного — потрійне проникаюче поранення грудей, у іншого — черепно-мозкова травма.

30 серпня отруївся 35-річний Володимир Видрашко. Підозрюють, що він помер від передозування наркотиків, які купував у працівників «Лук'янівки».

7 вересня заточеною металевою ложкою розпорів собі живіт 32-літній Анатолій Попович. Він притягувався до кримінальної відповідальності за статтю про нанесення тяжких тілесних ушкоджень, які спричинили смерть постраждалого.

8 вересня помер 41-річний Ігор Кравцов. Офіційна версія — серцевий напад. Проте ходять чутки про його отруєння.

23 вересня помер підозрюваний в убивстві 53-літній Олександр Верещак.

26 жовтня повісився 22-річний Микола Заєць, залишивши передсмертну записку, в якій хлопець звинуватив слідчого у тому, що за хабар обіцяв звільнити його від покарання, але слова не дотримався.

Слово і діло газових

**НОВА УКРАЇНЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНА
ТРАДИЦІЯ – ЩОРОКУ ДОМОВЛЯТИСЯ
З РОСІЄЮ ПРО ЦІНУ НА ГАЗ**

Бісмарк свого часу сказав: «Угоди з Росією не варті того паперу, на якому вони написані». Можливо, з часів Залізного Канцлера щось і змінилося у цій сфері, але це точно не стосується «газових угод». Вже кілька років поспіль Україна під час напружених перемовин домовляється з Росією про умови постачання природного газу та його ціну – і кожного наступного року ці домовленості повністю чи частково переглядаються, і починається нове коло процесу.

Автор: **Сергій Лук'яничук**

Найсвіжіший приклад такого «перегляду» стався зовсім нещодавно. Як відомо, зараз українська сторона веде переговори про те, щоб ціна на природний газ у 2008 році перебувала в «коридорі» 150 – 160 дол. Однак, незадовго до цього, 29 вересня, міністр палива та енергетики Юрій Бойко заявив: «Ми домовилися з постачальниками, і в 2008 році імпортований газ для України коштуватиме не більше 143 дол. за 1000 кубометрів».

Якось не хочеться вірити, що міністр Бойко, говорячи за два дні до

дострокових парламентських виборів про врегулювання всіх газових питань, просто обманював громадськість України. Однак можливі лише дві відповіді: або справді мав місце класичний передвиборчий обман, або ж – і це більш імовірно – обманутою стороною виявилися українські перемовники, яким справді обіцяли залишити невелику «націнку» до нинішньої ціни 130 дол. Але після «Піррової перемоги» Партії регіонів, яка не змогла гарантувати створення прорегіональної коаліції в новообраній Раді, від цих обіцянок росіяни відмовилися.

РЕТРОСПЕКТИВА

Росія боялася Брюсселя

**ТОМУ ПОГОДИЛАСЯ ЗМЕНШИТИ
СВОЇ «ЦІНОВІ АПЕТИТИ»**

Про методи ведення газових перемовин з Росією «ТИЖНЮ» розповідає экс-голова НАК «Нафтогаз України» Олексій Івченко.
Розмовляв **Микола Мельник**

У.Т.: Як відомо, Владімір Путін наприкінці 2005 року заявляв, що ціна для України буде не меншою ніж 230 дол. Україні вдалося домо-

витися про 95 дол. Росія заздалегідь була готова до цієї ціни, чи вона з'явилася як поступка в результаті перемовин?

перемовин

МАЛЮНОК Володимир Каланський

— На ціну 95 дол. за 1000 м³ виїшла українська сторона — відповідно до реальної ринкової формули, прив'язаної до ціни на нафту і газойль на той час. 95 дол. як верхню межу назвав Президент Ющенко ще 29 грудня.

Але керівництво «Газпрому» та інші високопосадовці, котрі брали участь у перемовинах, мали директиву на ціну 230 дол. на 2006 рік. І це була не просто закрита директива — Путін озвучив цю ціну публічно. Тому їм потрібно було якимось чином «вирулювати» з цієї ситуації, бо ми в жодному разі не погоджувалися на таку ціну. Обґрунтованість ціни 95 дол. російська сторона розуміла, але хотіла мати шлях для відступу. Тому умовою

погодження з цією ціною стало обрання постачальником газу для України компанії «РосУкрЕнерго».

У.Т.: Чи були спроби певного психологічного тиску під час перемовин?

— І з їхньої, і з нашої сторони використовувалися різні тактичні ходи. Були моменти, коли я вставав із-за столу і говорив: раз ми не підписуємо сьогодні всі угоди, то я все-таки вилітаю зранку в Брюссель. Мене повертали, заспокоювали, перемовини продовжувалися.

З їхньої сторони також були аналогічні дії. Найбільш «агресивним» (я розумію, що це була його роль) був заступник Міллера і керівник «Газпром

Перемовини щодо ціни газу на 2008 рік тривають, і оцінка їх наслідків наразі є передчасною (однак «ТИЖДЕНЬ» обов'язково повернеться до цієї теми). Однак доречно дослідити, як поводить ся російська сторона: яку тактику і стратегію застосовує і чого домагається. І як із цим всім боротися.

ТЕ, ЩО ПУТІН НАКАЗАВ

Позицію Росії на перемовинах із газових питань озвучують чимало високопосадовців: це керівництво ВАТ «Газпром», прем'єр-міністр Уряду, міністр палива та енергетики РФ, а також «енергетичний блок» в Держдумі РФ, репрезентований комітетом із питань енергетики, транспорту та зв'язку. Однак на відміну від України, де існує розлогий плюралізм у підходах до газових питань, всі представники Росії висловлюють одну позицію — позицію президента Владіміра Путіна. І якщо в цій «озвучці» і виникають якісь розбіжності, то вони пов'язані виключно з тим, кому із високопосадовців РФ яку частину президентського месиджа було доручено оприлюднити. Самодіяльність не тільки не вітається — її рішуче придушують. Показовим прикладом стала доля екс-заступника голови «Газпрому» Рязанова, який в 2005 році був одним із чільних перемовників, однак згодом «пішов проти лінії партії», за що його повністю відлучили від нафтогазової сфери.

Однак подібний «спів в унісон» не виключає появи різнобоїв і помилок в інтерпретації Путінських вказівок. Приклад подібної неузгодженості можна було спостерігати

Експорту» Александр Медведєв. Він грав роль «яструба», постійно апелював до того, що Україна — ненадійний транзитер, зірвала постачання газу в Європу тощо.

У.Т.: А хто грав роль «доброго поліцейського»?

— Скажімо, так — з їхньої сторони Міллер намагався більше грати роль «миротворця», а заступники були налаштовані войовничіше. З нашого боку, оскільки в перемовинах брали участь міністр Плячовин і я, роль «миротворця» грав він. Такий був розподіл функцій. Вважаю, що свою гру ми тоді зіграли дуже добре, бо отримали масимально можливий для нас в тій ситуації результат. ▀

Апофеоз піару: речник Сергій Купріянов розповідає про перекриття газу, стоячи в білих валянках на фоні офісу «Газпрому»

зовсім недавно: заступник голови «Газпрому» Александр Медведев, коментуючи англійською мовою телеканалу Russia Today, зробив сенсаційну заяву — ціна 160 дол., про яку саме зараз йдуть перемовини, влаштує Україну і є прийнятною для «Газпрому». Однак буквально за кілька хвилин речник «Газпрому» Сергій Купріянов спростував свого керівника: мовляв, домовленостей щодо ціни не існує, і не факт, що це

буде 160 дол. Зрозуміло, що ніяких суперечностей немає: просто топ-менеджер в англійській коментарі дозволив собі трохи відкрити карти, тоді як речник мусив жорстко дотримуватися «лінії партії».

Це не єдиний приклад, коли заява високопосадовця, який сказав зайве, «приводиться у відповідність». У розпал українсько-російського газового конфлікту голова паливного комітету Держдуми Валерій Язев в коментарі

У.Т.: Коли вам стало зрозуміло, що Росія погодиться на ціну 95 дол.?

— Під час нашого візиту до Туркменістану 2 січня 2006 року. На той час ми мали пряму угоду, підписану Ніязовим, про постачання туркменського газу на 2006 рік за ціною 50 дол. в першому півріччі та 60 дол. — у другому. Контракт був чинним, і ми виконали всі його умови. Тому під час зустрічі з Ніязовим я поставив одне питання: чому ви не виконаєте контракту, який ми з вами підписали? Якщо це змова з Росією, то давайте скажемо це в ефір.

І я звідси попрямую в Брюссель, де зроблю заяву про те, що Туркменістан допомагає Росії чинити тиск на Україну. Розмова була складною і тривала години три. Ніязов «викручався», бо не міг назвати причину непостачання газу за контрактом 2006 року. Він кивав на Росію, але говорив це між рядками, тоді як я наполягав, щоб він сказав це прямо. Ми досягли домовленості, що туркменська сторона почне постачання газу. На час візиту української делегації в Росію 3 січня ми мали від Туркменістану під-

одній із провідних інформаційних агенцій Росії заявив: транзит газу майбутнім Північно-європейським підводним газопроводом коштуватиме дорожче, ніж транзит сухоходом через Україну, але Росія позбудеться політичної залежності. Після оприлюднення цього коментаря до російського офісу інформагенції зателефонували «згори» і попросили прибрати коментар Язева — адже для «газової кампанії» потрібно було створити враження, що газогони в обхід України є бездоганними.

Втім, у більшості випадків високопосадовці, задіяні в газових перемовинах, озвучують свою партію згідно з розданою кожному з них «партитурою». Сам же президент Путін, як правило, виконує арію «сурового, але справедливого царя». Наприкінці 2005 року газпромівські «яструби» заявляли про те, що з нового року ціна газу для України становитиме 230 дол. і ні центом менше. І раптом в останні дні грудня президент Путін заявляє: мовляв, Україна для нас — це не лише газові магнати, це братня країна, і тому я даю вказівку залишити колишню ціну — 50 дол. — на перший квартал 2006 року, а далі — по 230 дол. Зрозуміло, що така « поступка » мало чим відрізнялася від початкового цінового ультиматуму. Однак тепер можна було заявляти: ми йшли Україні назустріч, а вона відмовилася.

ПРЕСА ЯК ПРЕС

Позиція «Газпрому» з газових питань не лише ідентична з позицією російської влади — вона ідентична з позицією російської преси. І не лише тому, що «вірнопідданство» стало типовим атрибутом роботи більшості російських ЗМІ. ВАТ «Газпром» є власником потужного медіа-пулу, до якого входять телеканали НТВ та

твердження того, що в нас є туркменський газ. Також ми отримали підтвердження і від транзитера цього газу — компанії «РосУкрЕнерго».

Доповівши Президенту Ющенку про перемовини в Туркменістані, я отримав від нього команду летіти у Москву. Я, чесно кажучи, планував спочатку зробити візит до Брюсселя, на надзвичайну нараду ЄС з питань енергетики, заплановану на 4 січня, і там заявити про те, що Росія не хоче пропускати куплений Україною туркменський газ.

ТНТ, газета «Ізвестія», радіо «Ехо Москви», значна кількість інших друкованих та електронних ЗМІ. Видавничий дім «Комерсант» належить гендиректору «Газпромінвестхолдингу» Алішеру Усманову. І нехай покаже незалежність деяких із названих ЗМІ не вводить нікого в оману: коли від «Газпрому» надходить команда «фас», її виконують безумовно, навіть якщо для цього потрібно наступити на горло колективу редакції.

Типовий прийом «пресування пресою» — тиражування вигідних для «Газпрому» тез та ігнорування невідповідних. Завдяки цьому широка громадськість впевнена, що Україна вкрала з підземних сховищ 7,8 млрд м³ російського газу. Цей «осад» лишився попри те, що газ, як ложечки з відо-

приклад — заява про нібито 2 млрд дол. боргу України перед «Газпромом» за природний газ, озвучена саме в той (!) день, коли стало зрозуміло: Регіонам для формування коаліції не вистачить кількох голосів. У прес-релізі «Газпрому» йшлося про борг якоїсь «української сторони», хоча заборгувати йому могла виключно його власна дочірня компанія «РосУкрЕнерго» — і тому варто було б говорити про борг «російської», або «швейцарської» сторони. ЗМІ творчо розвинули цю ідею і подали її у вигляді: «Україна винна Газпрому». І саме під таким соусом відреагувала на це українська влада в особі прем'єра Януковича та міністра Бойка, які наввипередки поїхали в Москву вирішувати від імені держави

ПОКИ ЧЕРЕЗ УКРАЇНУ ЙДЕ 85% РОСІЙСЬКОГО ГАЗОВОГО ЕКСПОРТУ, ВОНА МАЄ ВАГОМИЙ АРГУМЕНТ НА БУДЬ-ЯКИХ ПЕРЕМОВИНАХ

мого анекдоту, знайшовся ще влітку 2005 року, був переданий «Газпромом» компанії «РосУкрЕнерго» і успішно останньою проданий. Інший приклад — ще й досі російські ЗМІ розповідають про те, що ціну, дешевшу від «обіцяних» Путіним 230 дол., Україна має тому, що «РосУкрЕнерго» змішувє російський газ по 230 дол. з дешевим середньоазійським. Хоча насправді Україна ніколи не купувала газ за такою ціною — ні в суміші, ні безпосередньо. Версія про «суміш» була озвучена виключно для того, щоб російська сторона змогла зберегти обличчя після того, як погодилася постачати Україні газ по 95 дол.

Особливо ефективно преса працює тоді, коли діє в симбіозі з прес-службою «Газпрому». Найсвіжіший

У.Т.: Чи впливовим був «брюссельський чинник» у перемовинах з Росією?

— Безумовно. Коли ми розмовляли по телефону з головою «Газпрому» Алексеем Міллером, я сказав йому: що буде предметом перемовин? Ми з вами попередньо домовилися про те, що протягом 1 кварталу 2006 року працюємо без змін. Ви порушили ці домовленості. То про що нам з вами далі говорити? Потрібно їхати до Брюсселя, і нехай там кожна зі сторін заявить свою позицію. У

проблему боргу комерційних фірм — неукраїнської «РосУкрЕнерго» і її наполовину української «доньки» «УкрГазЕнерго». І що з того, що в офіційних повідомленнях про погашення заборгованості вже не згадувалися ні «українська сторона», ні Україна, а просто «суб'єкти господарювання»...

Чи будуть щогорічні домовленості щодо газу перемогою чи поразкою України — прогнозувати складно. Але є один безсумнівний момент. Поки Україна контролює свою газотранспортну систему, через яку до Європи йде 85% російського газового експорту, вона має вирішальний аргумент на будь-яких перемовинах з Росією щодо ціни газу та обсягів його постачання. Єдине питання — щоб в українських перемовників було бажання скористатися цим аргументом. ■

відповідь Міллер почав мене переконувати: навіть Брюссель, летить у Москву, ми про все домовимося. Я тоді сказав: добре, але вже пізня година, я прилечу до Москви серед ночі, давайте зустрінемося завтра зранку. На що він відповів: коли б не прибула українська делегація, вони на нас чекатимуть у «Газпромі», щоб до ранку обов'язково завершити перемовини і підписати всі документи. Тобто, було зрозуміло, що вони дуже серйозно боялися поїздки до Брюсселя. ■

ОСОБИСТІЙ ДОСВІД

СЕРГІЙ ЛУК'ЯНЧУК

Формула чесності

Автор цих рядків був присутнім на нарадах в «Укртрансгазі» 1–2 січня 2006 року, де в ті дні над вирішенням газової кризи працював Президент Ющенко, голова Кабміну на чолі з тодішнім прем'єром Єхануровим і чи не весь менеджмент «Нафтогазу». І став свідком дуже показової історії. Річ у тім, що для подальшого ведення перемовин з Росією українській стороні вкрай важливо було точно знати, яку саме ціну на газ слід відстоювати. Найраціональніший підхід — обрахування за формулою, яка містить базову ціну і коефіцієнти, визначені на основі цін на альтернативне до газу паливо (від нафти до урану). Саме цю формулу протягом досить тривалого часу писав на дошці один з провідних урядовців-економістів, коментуючи її для Президента та усіх присутніх. Коли процес було завершено, Віктор Ющенко запитав: «То все-таки, якими мають бути коефіцієнти — адже без цього не видно реальної ринкової ціни?» На що присутні фахівці почали посміхатися: мовляв, Вікторе Андрійовичу, а яка різниця — ми підберемо до формули будь-які коефіцієнти під вигідну нам ціну. Того, що Ющенко сказав у відповідь, не чекав, мабуть, ніхто: «Хлопці, мені не потрібні оці ігри і підтасовки. Мені потрібна об'єктивна формула і об'єктивна ціна, яку зможе відтворити за нашою формулою будь-який фахівець». І такий підхід — не наївність чи недоречна м'якість. Українська економіка витримає ринкову ціну на газ, якщо перехід до неї відбудеться поступово і супроводжуватиметься зростанням прибутків від транзиту російського газу до Європи. Натомість бажання «викрутити» дешевий газ за рахунок сумнівних домовленостей і торгів навколо газотранспортної системи неминуче похоче не лише економіку, але й енергетичну незалежність держави.

«Дай банкам відсіч!»

ОБСЯГ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗІ СПЛАТИ КРЕДИТІВ ПЕРЕВИЩИВ В УКРАЇНІ 5 МЛРД ГРН

Интернет рясніє закликами не повертати кредити. Ідеологи цього руху вважають, що коли банки дурять клієнтів, не повідомляючи у своїй рекламі про приховані платежі, то і клієнт має право обдурити банк. «Стався до інших так, як вони ставляться до тебе», – вчив Конфуцій. Не зовсім християнська теза, але щодо українських банків назвати її несправедливою важко. Причому не повертати кредит можна цілком законно.

Автор: **Антоніна Цимбалюк**

За даними НБУ країну охопили масові невідплати банківських кредитів. На початок липня обсяг несплачених кредитів перевищив 5 млрд грн, серед усіх позичальників не менше чверті – «проблемні». Способів не віддавати банку гроші достатньо.

ПЛАТИТИ ПО МІНІМУМУ

Головний інструмент банкірів – суд. Але не секрет, що ця установа не працює оперативним, а юристи, які представляють у суді банк, коштують дорого. Коли йдеться про «копійчані» споживчі кредити, судова тяганина може тривати роками і обійтися банку набагато дорожче.

За великої суми заборгованості банк наймає спеціалізовану компанію з повернення боргів. З нею спілкуватися досить тяжко. За свої послуги такі контори беруть 10–70% від суми заборгованості. Але заради кількох тисяч гривень ніхто не буде набридати вам дзвінками, листами і візитами додому чи на роботу. Тому ризик неповернення вже закладений у процентній ставці, пояснюють втаємничені. Під-

приємць Михайло Н. стверджує, що «давати банкам відсіч» його навчило саме життя. «Рік тому в мене виникла проблема з поверненням кредиту банку. Бізнес, як на зло, перестав приносити прибутки. І коли служба безпеки банку почала навідуватися до мене додому та погрожувати в'язницею, я одразу пішов до адвоката за консультацією», – розповідає він. Адвокат передусім порадив повідомити банк про

РИЗИК НЕПОВЕРНЕННЯ ВЖЕ ЗАКЛАДЕНИЙ У ПРОЦЕНТНІЙ СТАВЦІ ПО КРЕДИТАХ

те, що тимчасово немає можливості сплачувати кредит. Зокрема, стати на облік у міський центр зайнятості. І, на решті, платити за кредит хоча б необхідний мінімум. Легкість, з якою вдалося вийти зі складної ситуації, підприємця надихнула: «Тепер у мене з'явилась ідея, як на цій схемі можна навіть заробляти гроші. Все просто: беремо кредит, вкладаємо гроші в бізнес, а банку платимо по мінімуму», – стверджує Михайло.

БЕЗНАДІЙНИЙ БОРЖНИК

Якщо ви дійсно втратили роботу і не можете сплачувати необхідну суму, банки підуть на поступки. Йдеться про відстрочення платежів за рахунок погашення основного боргу, зменшення розміру штрафних санкцій та збільшення терміну кредиту.

Та, коли маєте поручителя – ваш борг стягуватимуть, насамперед, з нього. Втім, за відсутності останнього, а також шансів на те, що ви знайдете нову роботу, і за умови не-

значної заборгованої суми, ваш випадок можуть визнати безнадійним. А сплату за кредит – списати. «Ймовірність списання кредиту, нехай і маленького, низька, – пояснює Дмитро Гонгальський, головний редактор журналу «Личный счет». – Інший випадок, коли справа затягується до суду, і вже суд виносить рішення сплачувати за кредит з вашої зарплати. А вона, зрозуміло, офіційно у всіх мала. І тоді, умовно кажучи, цей кредит буде погашатися протягом 5–10 років». Але ошуканий банк таки «відіграється». Ваше прізвище поповнить «чорний список» кредитних історій, якими активно обмінюються між собою українські банкіри. Наступного разу доведеться розраховувати на позику хіба що у знайомих. ■

А ТИМ ЧАСОМ...

Національний банк лобюватиме прийняття закону, який передбачає кримінальну відповідальність боржників за неповернення кредитів. Ця міра, сподіваються банкіри, зможе надійно захистити фінансові установи від нечесних клієнтів.

ДУМКА ЕКСПЕРТА

ТЕТЯНА ГОЖАЯ

аналітик маркетингової компанії
«ПРОСТОБАНК КОНСАЛТИНГ»

Банк своє отримає

Процент умисного неповернення кредитів незначний. Щодо списання невеликого боргу сильно сумніваюся, що банки це практикують. Я, принаймні, з таким не стикалася і навіть про таке не чула. У будь-якому випадку банк домагатиметься отримання позичених клієнту грошей. Кредит будуть стягувати, навіть якщо людина втратила роботу. Уже з наступної платні. Банк має отримати свої гроші, адже він не благодійна організація. Не зараз, але потім, ще й пеня нараховується. Але своїх грошей нікому не подарує.

КРЕДИТНІ ІСТОРІЇ

«ТИЖДЕНЬ» вивчив, як отримати міні-кредит, і які «сюрпризи» від позичальника чекають клієнта. Стартові умови – сума кредиту 2500 грн, термін погашення – 1 рік.

Кредитна спілка

Необхідні документи для позичальника / поручителя

паспорт, ідентифікаційний код, інколи - довідка про доходи за останні 6 місяців

«Швидкий»
БАНКІВСЬКИЙ
КРЕДИТ ГОТІВКОЮ

паспорт, ідентифікаційний код, довідка про доходи за останні 6 місяців, анкета-заява на відкриття кредиту

«Швидкий»
БАНКІВСЬКИЙ
КРЕДИТ З ВІДКРИТТЯМ
КРЕДИТНОЇ КАРТИ

паспорт, ідентифікаційний код, довідка про доходи за останні 6 місяців, договір на обслуговування карткового рахунку, заява на встановлення кредитного ліміту

«Кредит Онлайн»
НА ПРИДБАННЯ
ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ
ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНИ

паспорт, ідентифікаційний код

Плата за послугу

1) відсоткова ставка – від **2,5%** на місяць до **14% – 18%** річних
2) обов'язкові вступні та членські внески1) одноразова комісія від суми кредиту: від **10 грн** до **20%**;
2) щомісячна комісія: від **0,6%** до **3,8%**. Може бути відсутня;
3) відсоткова ставка: від **0,0001%** до **48%**1) відсоткова ставка: від **1,66%** на місяць (19,9% річних) до **3%** на місяць (36% річних);
2) плата за випуск картки (**10-100 грн**);
3) плата за обслуговування картки (від **10 грн** до **1,5%** від суми витрат щомісяця, або від **149,9 грн** до **500 – 1600 грн** на рік)1) відсоткова ставка: **3%** річних;
2) щомісячна комісія: **3%** (або 36% річних) від початкової суми кредиту

Переплата за кредит

від **375 грн** (15%) до **495 грн** (19,8%) на ріквід **550 грн** (22%) до **1625 грн** (65%) на ріквід **267,5 грн** (10,7%) до **1037,5 грн** (41,5%) на рік**975 грн** на рік

Переваги

без комісій та прихованих платежів, штрафів та пені, платежів за відкриття та обслуговування кредитного рахунку, оплати за дострокове погашення

відсутні аванс і застава, не вноситься окремо страховка

можна замовити кредит через інтернет-сайт банку, відсутній аванс і застава, не потрібна страховка, можливий пільговий період користування кредитом на період від 30 до 45 днів

безготівковий переказ на рахунок інтернет-магазину замовляється через веб-сайт, без довідки про доходи, кур'єр магазину разом із товаром привозить документи для оформлення кредиту, широкий спектр товарів

Недоліки

для отримання кредиту потрібно внести на рахунок КС певну суму – від **100/500 грн** до **10%** від вартості кредиту (після сплати за кредитом цю суму вам повернуть), майже для всіх КС обов'язково потрібен поручительодноразова комісія (**20%**), щомісячна комісія, жорсткі графіки сплати за кредитом, штрафні санкціїдеякі банки відкривають кредитні лінії лише власникам зарплатних карт, наявний ліміт зняття грошей, може стягуватися плата за випуск картки (**10 грн - 100 грн**), щомісячна/щорічна плата за обслуговування картки (від **10 грн** до **1,5%** суми витрат/від **149,9 грн** до **500 - 1600 грн**), за прострочення нараховується штрафне можна розплатуватись у звичайних магазинах, погашення кредитів в мережі відділень «Укрсиббанку» та «Фінанси та кредит» (партнери програми), в інших банках – комісія **1%** від сплаченої суми

Карма Пакистану

**ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ В УМОВАХ
НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ МОЖУТЬ
ЗАКІНЧИТИСЯ ЧЕРГОВИМ ПЕРЕВОРОТОМ**

Вже місяць після оголошення президентом Мушаррафом надзвичайного стану, домашнього арешту екс-прем'єр-міністра Беназир Бхутто, арешту суддів, припинення роботи незалежних ЗМІ, Пакистан перебуває у центрі уваги громадськості. На 8 січня заплановано чергові парламентські вибори, до яких, швидше за все, надзвичайний стан відмінений не буде.

Автор: **Марічка Маслей, сходовознавець**

Пакистан — типова країна пост-колоніальної доби, позбавлена позитивної національної ідеї, здатної об'єднати державу. Основними об'єднувачими чинниками тут вважають іслам, сильний військовий апарат та спільного ворога — Індію. Незважаючи на те, що на території Пакистану знаходяться найдавніші пам'ятки людської цивілізації, етнічні групи, а саме: пашто, сіндхі, панджабі, балочі, брахуї позбавлені єдиної спільної культурної історії. Тому й не

дивно, що з 60-ти років незалежності 33 роки країною керували військові, котрі змінювали одне одного завдяки військовим переворотам.

ПЕРСОНАЛЬНЕ ПРОТИСТОЯННЯ

Власне, не був винятком і нинішній глава країни — генерал Мушарраф, який в 1999 році скинув з поста прем'єр-міністра Наваза Шарифа, цивільного лідера партії Мусульманська ліга. Первез Мушарраф швидко заручився підтримкою Заходу. Власне, і не втрачає її й досі, попри відверті диктаторські замашки. Причина проста — він здатен підтримувати сяку-таку стабільність у країні, балансує між вимогами військових та зростаючим політичним авторитетом релігійних лідерів. Численні корупційні скандали, значна частка Пакистану в незаконному обігу наркотиків, критична залежність бюджету держави від міжнародних субсидій — це лише деякі з чинників, що характеризують ситуацію в країні за правління Мушаррафа.

Кинути виклик президенту та отримати підтримку значної частини населення змогла тільки одна людина — лідерка Народної партії Пакистану Беназир Бхутто — донька іншого визначного політика Зульфікара Алі Бхутто, який був прем'єр-міністром країни на початку 1970-х. Сама Беназир очолювала країну з 1988 по 1990 та з 1993 по 1996 роки. В обох випадках

Надзвичайний стан не заважає Беназир Бхутто критикувати режим Мушаррафа

ФОТО: REUTERS

на пост прем'єр-міністра, попередньо запланованих на січень 2008 року.

6 жовтня генерал Мушарраф переміг на президентських виборах, попередньо оголосивши амністію всім опозиційним лідерам, окрім свого попередника на посту прем'єр-міністра Наваза Шарифа. Проте Верховний

ОБ'ЄДНАВЧИМИ ЧИННИКАМИ ДЛЯ НАРОДНОСТЕЙ ПАКИСТАНУ Є ІСЛАМ ТА СПІЛЬНИЙ ВОРОГ – ІНДІЯ

вона змушена була покинути офіс прем'єр-міністра у зв'язку з корупційними скандалами. З 1998 року Беназир Бхутто проживає в Дубаї. Захід вбачає в ній ліберального лідера, який може «легітимізувати» військовий режим генерала Мушаррафа та його «війну проти терору».

НЕСТІЙКІ ДОМОВЛЕНОСТІ

Влітку 2007 року Бхутто оголосила про перемовини з Мушаррафом щодо можливості поділу влади. Відповідно до запропонованого сценарію генерал повинен був піти з посади військового головнокомандувача, залишаючись президентом. Бхутто мала б отримати пост прем'єр-міністра. 18 жовтня після 8 років, проведених в еміграції, вона повернулася до Пакистану, щоби взяти участь у виборах

Суд Пакистану заборонив проголошення результатів виборів до остаточного розгляду питання про законність участі головнокомандувача у президентських перегонах.

Власне, ці дії суддів й спричинили заворушення в країні й надзвичайний стан. Очевидно Мушарраф запідозрив, що його хочуть кинути. В результаті Бхутто, яка одразу повернулася, опинилася під домашнім арештом, а судді — за ґратами. Ймовірно, власне намагаючись уникнути чергової кривавої розправи над противниками військового режиму під час вже запланованих на 8 січня парламентських виборів, Бхутто відмовилася від своїх претензій на владу. Лідерка опозиції вже заявила про те, що ані вона, ані її партія участі у виборах не братимуть. Але рішення ще можна змінити. ■

ІСТОРІЯ

Дорогою ціною

Ідея створення держави під назвою «Пакистан» у 1933 році виникає у студентів-мусульман, котрі навчаються в Кембріджському університеті. Назва «Пакистан» створена як акронім з літер провінцій, що мали входити до цієї держави, а саме: Панджаб, Афганія (Північно-Західні прикордонні території), Кашмір, Іран, Сінд, Тукхаристан, Афганістан та Балочістан. Інтерпретація назви пропонується така: земля паків – «духовно чистих».

14 серпня 1947 року Пакистан здобуває незалежність й перестає бути колонією Великої Британії. Дехто з істориків вважає, що розділу колишньої країни на Індію та Пакистан можна було б уникнути, якби Мухаммад Алі Джінна, котрий ініціював проголошення незалежності Пакистану, свого часу обрали одним із керівників Національного конгресу – партії, яка очолила боротьбу Індії за незалежність, членом якої він був до 1920 року.

У результаті розділення країни за релігійним принципом загинуло щонайменше 500 тис. людей, мільйони стали біженцями.

Поважати біль

УКРАЇНЦІ МАЮТЬ ВИЗНАЧИТИСЯ –
ВОНИ З НАЦІЇ БОРЦІВ ЧИ ЛИШЕ МУЧЕНИКІВ

Відповідно до затвердженого Містобудівною радою Києва проекту Меморіалу пам'яті Голодомору з'явиться також Музей жертв Голодомору. «ТИЖДЕНЬ» дослідив, як працюють подібні музеї в інших країнах.
Автор: Роман Кабачій

Сучасне бачення українців, як мала б пошануватися пам'ять про різні історичні події, формується здебільшого під призвоєю радянсько-комуністичних свят, коли представники влади із врочисто-піднесеними обличчями, а також учасники далеких героїчних часів, крокують з вінками до мармурових меморіалів, говорять полум'яні речі й... забувають причини вшанування. Сформувався певний канон врочистостей, який нерідко затушовував реальні уявлення обивателів і навіть самих свідків минувшини.

Сучасний епохальний образ тієї таки Великої Вітчизняної почав дрейфувати до тверезіших оцінок.

ДОСВІД СУСІДІВ

Музей Варшавського повстання 1944 року, в цифрах:

- 20 млн дол. коштувало створення;
- 1,3 млн осіб відвідали після відкриття у 2004 році;
- 70 музейних працівників;
- 800 м² фотографій знаходяться у Музеї;
- 156 м – довжина Муру Пам'яті;
- 6000 осіб вписано на Мур Пам'яті

Музей Голодомору має навчити поважати свободу

Йдеться про доповнення контексту війни усвідомленням її як трагедії. Голодомор є трагедією у чистому вигляді. Тому підхід до гідного увічнення пам'яті 7 млн померлих селян має відрізнятись від прийнятих стандартів. Більше того – розв'язувати вузли історичних стереотипів.

Доброю традицією стало започатковане 2003 року запалювання свічок на День пам'яті жертв Голодоморів. Нині ми підійшли до питання, яким мав би стати музей Голодомору. Чи пафосно-мінорним, у стилі місць пам'яті жертв Голокосту, чи патріотично-героїчним, як, наприклад, Музей Варшавського повстання в Польщі, чи інформаційно-насиченим, як Національний музей індіанців у Вашингтоні.

Останній було створено задля руйнування стереотипного спри-

йняття індіанців у американському суспільстві. Зі слів куратора музею, Річарда Веста, ініціатори музею не хочуть показувати індіанців «жертвами». Власне, факт появи такого музею знаменував «примирення» між індіанцями та державою, котра тривалий час їх гнобила. Фельетоніст Давід Варшавські на шпальтах «Газети виборчої» пропонує свою візію цих процесів під гаслом «Історію до музею!» Окрім музею індіанців йдеться також про ідею створення музею подібного призначення – Музею рабства – по закінченні будівництва якого «справа офіційного пошанування найбільших кривд минулого в Америці буде завершена». Знову цитуючи автора: «Такого типу музеї могли би постати майже в кожній країні. У Росії, де похід козаків Єрмака по Сибіру означав загибель

її автохтонних мешканців. У Китаї, де завоювання Тибету півстоліття тому було останнім етапом експансії китайців. У Ізраїлі, де не залишилося й сліду сотень арабських сіл. Адже кожна країна має у своїй історії, далекій чи близькій, розділи переслідувань, вигнань».

У Європі справа пошанування жертв великих трагедій застигла на піднесенні «своїх» жертв. Найконтroversійнішими у плані «показовості» є ідеї будівництва Центру вигнанців у Берліні, присвяченого депортованим зі Східної Пруссії, Силезії, Помор'я і Судетів німцям, а з іншого боку Музей Варшавського повстання 1944 року, потопленого німцями у крові. Останній був збудований за сприяння партії братів Качинські і став новим символом польського мучеництва. Сподівань, що «змучених

історією поляків» залишать у спокої, немає: шоу має продовжуватися. Створення берлінського центру Польщу дратує, бо йдеться про теперішні землі на півночі й заході країни, а однак Центр буде. За порадою канц-

Розмови про Голодомор в Україні досі перебувають у фазі «А чи потрібно це нам?» На думку історика Владислава Гриневича, потрібно, оскільки ця трагедія змінила не тільки стан справ на початку 1930-х — вона вплинула на

КОЛИ НА ЗАХОДІ «КУЛЬТУРА ПАМ'ЯТІ» ПОСТУПОВО ПІДХОДИТЬ ДО УСВІДОМЛЕННЯ ЧУЖОГО БОЛЮ, НАМ ПОТРІБНО НАВЧИТИСЯ ПОВАЖАТИ СВІЙ

лера Ангели Меркель не варто плутати причини вигнання німців із його наслідками для долі мільйонів людей. «Тема вигнання залишається частиною німецької «культури пам'яті», — наголосила вона на святкуванні 50-ліття Союзу вигнанців.

хід світової історії, зокрема й на характер Другої світової війни. Коли на Заході «культура пам'яті» поступово підходить до усвідомлення чужого болю, нам необхідно навчитися поважати свій. Але не із посипаною попелом головою. ■

ІНТЕРВ'Ю

Музей волелюбству

ГОЛОДОМОР БУВ НЕ «НЕЩАСНИМ ВИПАДКОМ», А РЕПРЕСИВНИМ ЗАХОДОМ КОМУНІСТИЧНОГО РЕЖИМУ ПРОТИ УКРАЇНСЬКИХ СЕЛЯН

Не мінорне вшанування жертв, а життєствердне нагадування про сили українського народу — таким має бути концепт Музею Голодомору, вважає **Ярослава Музиченко**, кавалер ордену княгині Ольги III ступеня, авторка проекту, навколо якого вирують серйозні дискусії.

У.Т.: Наскільки експозиція, яку представлятиме столичний музей, відтворюватиме дух того, що сталося в українських селах?

— У музеї передбачається представлення різнопланової інформації. Це не лише вітрини і стенди з текстами, фото і речами, а й відеосюжети зі спогадами очевидців та уривками з художніх фільмів. Більшість українців про Голодомор майже нічого не знають, окрім того, що це був страшний період для їхніх старших родичів, часто вже покійних. Можливості побачити загальну картину геноциду, дізнатися про методи планомірного людинобивства, порівняти свою родову пам'ять із загальною всеукраїнською

у наших людей ще не було. Окрім цього, важливо подати інформацію про геноцид у широкому контексті української історії ХХ ст. У музеї заплановано окремий зал «Спільний біль», де буде представлено відомості про подібні голодові геноциди, організовані правлячими тоталітарними режимами іншим народам — ірландцям, американським індіанцям, росіянам (блокада Ленінграда), китайцям, мешканцям Біафри, Камбоджі й Ефіопії. Людство має спільно боротися з наслідками зла.

У.Т.: Чи не станеться так, що майбутній Музей Голодомору викликати радше песимістично-мінор-

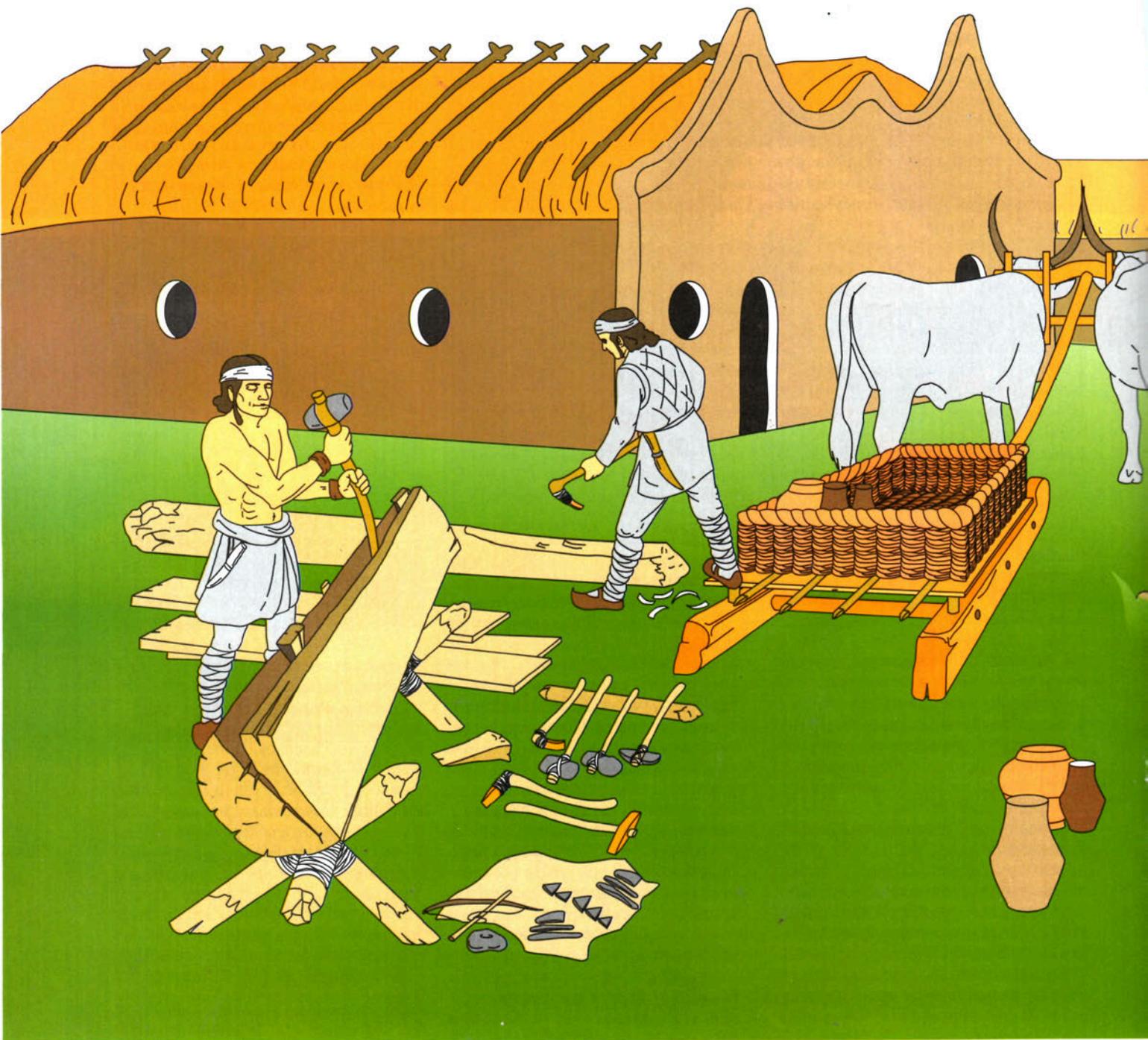

ні настрої серед українців, ніж учинити протистояти цьому злу?

— Саме це питання є ледь не ключовим у запропонованій концепції Музею Голодомору. Поряд із музеєм буде меморіал вшанування жертв. А власне музей буде присвячений силі нації, яка зуміла протистояти геноциду, вижити і поновити власну національну пам'ять. Акт геноциду проти українців був не стільки трагедією, або «нещасним випадком», «помилкою влади», як доводять прихильники комуністичної утопії, скільки рукотворною карою тоталітарного режиму за спротив українських селян, за їхнє волелюбство.

Трипілля - археологія чи

Торгова марка

Нині вживання словосполучення «трипільська культура» викликає часом протилежні асоціації у різних контекстах. Для когось це сонячна протоцивілізація українців, для когось – просто одна із поширених у східноєвропейському ареалі археологічних культур, ще для когось – лишень заробіток.

ЗМІСТ:

ТРИПІЛЬЦІ - УКРАЇНЦІ

Як поділити між Україною і Румунією трипільську спадщину, не впадаючи у шал націонал-патріотизму
| СТОР. 42

КЛЮЧ ДО ЦІЛОЇ ЕПОХИ

Трипілля як ключ до життя давніх європейців
| СТОР. 42

МІДНІ ОЛІГАРХИ

Трипілля – це не лише кераміка, а й європейський метод виробництва міді
| СТОР. 46

«ТРИПОЛОГИ» РОЗКАЖУТЬ...

Археолог Леонід Залізник про користь і шкоду слави трипільської культури в Україні
| СТОР. 48

Трипільці — українці?

НАЩАДКАМИ ТРИПІЛЛЯ
Є УКРАЇНА І РУМУНІЯ. СПІЛЬНО

У цілком зрозумілому для пересічних українців невігластві щодо археології є один разючий виняток: кожен принаймні чув про «трипільську культуру» та «трипільців». Але чим же «трипільці» кращі за якихось там стародавніх і невідомо як у реальному їхньому житті званих «ямників» (ямна культура), «шнуровиків» (культура шнурової кераміки) або ж «середньостогівців» (середньостогівська культура) не скаже ніхто.

Автор: **Кирило Галушко, Центр ім. В. Липинського**

Археологічних культур у нас були десятки. Найперша очевидна і правильна відповідь — це мода на Трипілля серед вітчизняного бомонду. Найсановитішим шанувальником трипільців є, безперечно, наш Президент Віктор Ющенко, який має поважну приватну колекцію археологічних знахідок. Найзаможнішим збирачем цих старожитностей є голова Індустріального союзу Донбасу Сергій Тарута, котрий разом із іншим відомим колекціонером, нині покійним Сергієм Платоновим, мабуть, найбільше за ін-

ших опікувалися популяризацією трипільської культури, організували виставки, конференції та конгреси, публікували книжки і каталоги, дарували певні речі музеям.

Та пильний інтерес до Трипілля часто-густо проявляється не так шляхетно. Цілеспрямована популяризація цієї стародавньої культури може, як не дивно, мати і вкрай сумні наслідки — і для самих її решток, і для суспільства. Спробуємо подивитися на «трипільський феномен» зі зворотнього боку популяризації.

Ким були трипільці, знаємо з їх кераміки

ДУМКА ЕКСПЕРТА

Ключ до цілої епохи

ГАЛИНА ОСЕТРОВА

старший науковий співробітник
Кам'янець-Подільського історико-архітектурного музею-заповідника

Носії культури Трипілля-Кукутені виготовляли розписну кераміку, будували глиняні, переважно двоповерхові будинки, обробляли мідь. Важко переоцінити вплив цієї культури, яку ще називали глиняною, на майбутнє будівництво на цих територіях — я маю на

увазі типову українську хату... Відомі великі поселення, протоміста, побудовані за єдиним планом. Їхня площа сягала сотень гектарів. Будинки були овальними, розміром 800 на 1200 м, а навколо добудовувалися різноманітні кільцеві структури. Села з радіальним

плануванням зараз зустрічаються в усіх регіонах України.

Трипільці, на думку деяких вчених, належали до середземноморсько-європейської расової групи. Вони були граційні, не дуже високі, мали делікатний кістяк, смагляві, подібні до теперішніх жителів півдня Європи. Інша думка — що вони були високі, кремезні. Ще інша — семітичного типу. У деяких книжках є портрети трипільців, зроблені антропологами за методом Герасимова, і можна сказати, що такий тип обличчя зараз існує в Україні. У кожному разі, усе це — лише гіпотези, оскільки трипільці спаливали своїх покійників.

Як занепала ця культура, залишається загадкою: важко ігнорувати факт, що це дуже давній період, про

НЕ СЛОВ'ЯНИ

Симпатії до трипільців цілком передбачувані: спокійний сільськогосподарський народ, жив у хатах, не був агресивним, такий собі ліричний мешканець «садків вишневих коло хати». Логічно виникає думка: типові українці. Але тут є ціла низка проблем, яка заважає «щиро віруючим» у древність української цивілізації. Якщо ми подивимося на мапу, то дізнаємося про те, що ця культура в науці спочатку чесно звалася по-румунськи «Кукутені», бо шанований наш археолог Вікентій Хвойка 100 років тому її відкрив вже третім після румун та під-австрійських поляків. Для румун це була культура «Кукутені» (таке само село, як і звичайне Трипілля Київської губернії), для австрійської Галичини — «культура мальованої кераміки». Зрештою кожна нація розпорядилася цією культурою по-своєму. Для поляків це стало південно-східним краєм прапраслов'янства в уявленнях науковців сторічної давнини — ці уявлення вже застаріли, для румун — одна із поважних культур балканського етапу просування близько-східної цивілізації в Європу. Хвойка вважав «трипільців» напівголими варварами, що жили у землянках, — і ця позиція також застаріла, у них усе було дещо симпатичніше. Але у будь-якому разі немає приводу вважати Трипілля «батьківщиною праукраїнців». І «трипільцями» вони себе не

ФОТО: Індрек Миколайчак

який ми мало знаємо — добре вивчена лише матеріальна сторона, натомість майже нічого невідомо про соціальну структуру трипільців. Протоміста не перетворилися на міста, і держави на цих землях ще не сформувалися. Методи ведення господарства були оптимальними для тогочасного рівня розвитку техніки і фантастично багатих природних ресурсів, на які, однак, трипільці вплинули. Земля почала виснажуватися, вирубувалися ліси, і трипільці переходили в інші місця. Можливо, змінився клімат, і над людьми нависла загроза голоду, а за тих часів купити де-інде зерно було неможливо... Залишився один вихід — відбирати силою. Припускають, що почалися військові конфлікти межі самих трипільців.

Отже, поступово розпалися протоміста, але носії трипільської культури не зникли з тієї землі. Могла зменшитися їхня чисельність. Згодом ці території заповнили хвилі

переселенців, однак, те, що набули трипільці — колосальну інформацію з різних галузей — було збережено спадкоємцями, іншими культурами.

Подібні культури розписної кераміки є не лише на території Європи. На території Китаю, приблизно за часів трипільської культури, існувала культура Янь Шао. Подібність форм та малюнків дійсно вражаюча.

Я вважаю, що ця культура може бути ключем для цілої епохи, кодом до нашої мистецької традиції, естетики. Безперечно, багато авторів передають кулі меду, висуваючи фантастичні гіпотези. Однак без певної частки фантазування нема й історії. Дослідники, котрі нагромаджують самі лише сухі факти, часто не завершують своїх праць, оскільки вони неспроможні зробити власне «історію» як нарацію, хоча їхній внесок в історичну науку важко переоцінити. Тому потрібний певний баланс.

СТАТУЕТКА КАБАНА*

3800–3600 роки до н. е.
Вартість копії 4 дол.
Вартість оригіналу 1024 дол.
Музей «Платар»

* За даними книги
«Оцінка культурних цінностей»,
Київ – 2006. – 608 с.

звали — це випадок називання археологічної культури за місцем сучасної знахідки. А як вони звалися насправді, ми не знаємо, оскільки невідома їхня мова. Втім, чимало наших сучасників вважають трипільців саме тими, хто жив серед «трьох полів» чи ще чогось, або арійськими предками слов'ян-українців. Щиро кажучи, їх від нас відділяє 50 століть. У них знайшли протоміста і чи-

«семіти» (а раптом це євреї?), то вже точно носії «афразійських мов», які полишали Близький Схід і несли з собою ті технології, які й стали підмурівком сучасної цивілізації. Тому заперечити їхню участь у творенні сучасного світу ніяк не можна, але дуже важко сказати, частка їхнього генофонду два — чи хоч три — відсотки генофонду сучасних слов'ян-українців. Втім, може й більше, але у

нальності? Якщо вже за великим, сучасним державно-територіальним, рахунком і якщо бути науково некоректними, то трипільці — це румуни. Хіба що в момент перетинання Дністра вони автоматично ставали українцями. Але дуже хочеться з фінансових міркувань на них повісити графу української національності, адже грошовиті патріоти не пожалують коштів на «прадавніх українців», хоча для тих, хто знає, трипільці усе одно залишаться просто гідними мешканцями нашої землі, без точно відомого походження. Але про них можна чимало поговорити, ще чимало покопати, і продати це справжнім патріотам як історію праукраїнців. Цікаво, що коли Ющенко їздив до Румунії у 2005 році, то виголошував у румунському сенаті тези про прадавню близькість історії обох країн, починаючи від часів «Кукутені-Трипілья», доби спільної історії. Цікаво, як подолають цю «сторінку спільної історії» симпатки українсько-арійської прадавньої держави Аратта (насправді давня Аратта була на території Ірану), від якої усе в світі хороше й почало розвиватися, бо навряд чи «прарумуни» чи «прасеміти» там передбачаються.

АРХЕОЛОГІЧНА МЕККА

Україна — це країна, незрівнянна з будь-якою іншою у Європі щодо кіль-

НЕМАЄ ПРИВОДУ ВВАЖАТИ ТРИПІЛЛЯ «БАТЬКІВЩИНОЮ ПРАУКРАЇНЦІВ»

мало інших поважних атрибутів предка цивілізації. Але одразу зупинімо себе на шляху українських асоціацій, бо з українцями є одна буденна «проблема»: українці є частиною слов'ян, що поки ніким ще не заперечено, а стосовно «слов'ян» ми не можемо нічого певного сказати щодо часів до нової ери чи Різдва Христового.

Є, звісно, культури, які вважаються науковцями «праслов'янськими», але тут як немає єдності серед дослідників, так і не може її бути. У тому проміжку часу — дві з половиною тисячі років — між «трипільцями» та «слов'янами» відбулося чимало цікавого, але досі ніхто не знає, з якої саме спільноти утворилися індоєвропейці, до яких, безперечно, належать слов'яни, а трипільці у цьому рейтингу не відзначаються першістю. Не варто забувати, що витоки того способу господарювання, який вони використовували, були принесені з Анатолії (територія сучасної Туреччини), де саме і почали займатися землеробством 12 тис. років тому. Носії цих навичок перемістилися з Анатолії на Балканський півострів, а далі поширилися всією Європою. Ці люди явно не розмовляли слов'янськими мовами, а тому, хоч лусни, а до утворення слов'янства ще було принаймні 2500 років, не могли бути українцями. Учені сперечаються щодо того, де саме формувалися індоєвропейці, але щодо наших трипільців є очевидні сумніви; швидше за все вони є нащадками населення, котре прийшло з Близького Сходу і принесло з собою певний спосіб господарювання. Хвойка 100 років тому таких людей звав «арійцями», а це — і застаріло, і не модно.

За походженням трипільці наймовірніше є представниками прасемітів, або якщо комусь не подобаються

нас дослідження ДНК ще не набули поширення. Для багатьох наших співвітчизників одна думка про навіть потенційних «семітів» на наших теренах видається жахливою. Наприклад, для керівництва відомого вузу МАУП популяризація Трипілья-Аратти-України є лише одним із фронтів боротьби зі світовим сіонізмом.

Якщо подивитися на державні кордони і те, що основні осередки цієї археологічної культури знаходяться в сучасній Румунії («трипільці» прийшли на нашу землю вже «кукутенцями»), то у кого знайдуться аргументи повісити на людей тих часів, коли сучасні народи взагалі не існували — навіть їхні предки ще лише формувалися — якусь графу «націо-

Так виглядали печі випалювання кераміки

НОНСЕНС

Антикваріат на щєбінь

Кілька років тому на Поділлі стався вкрай неприємний випадок: власник земельної ділянки, здійснюючи будівництво, знайшов неймовірну кількість неушкодженого трипільського посуду. Він його... розмов на щєбінь, щоб посипати подвір'я і дорогу.

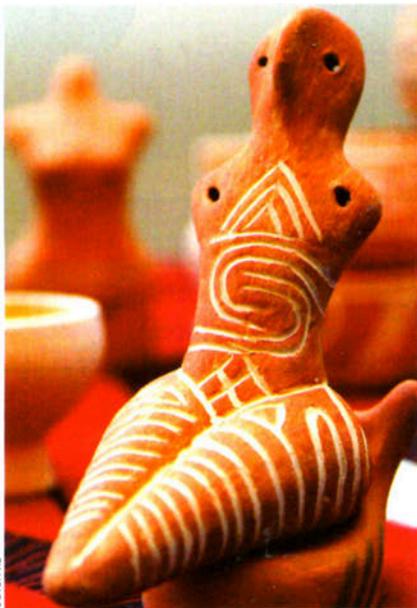

ФОТО: РНЛ

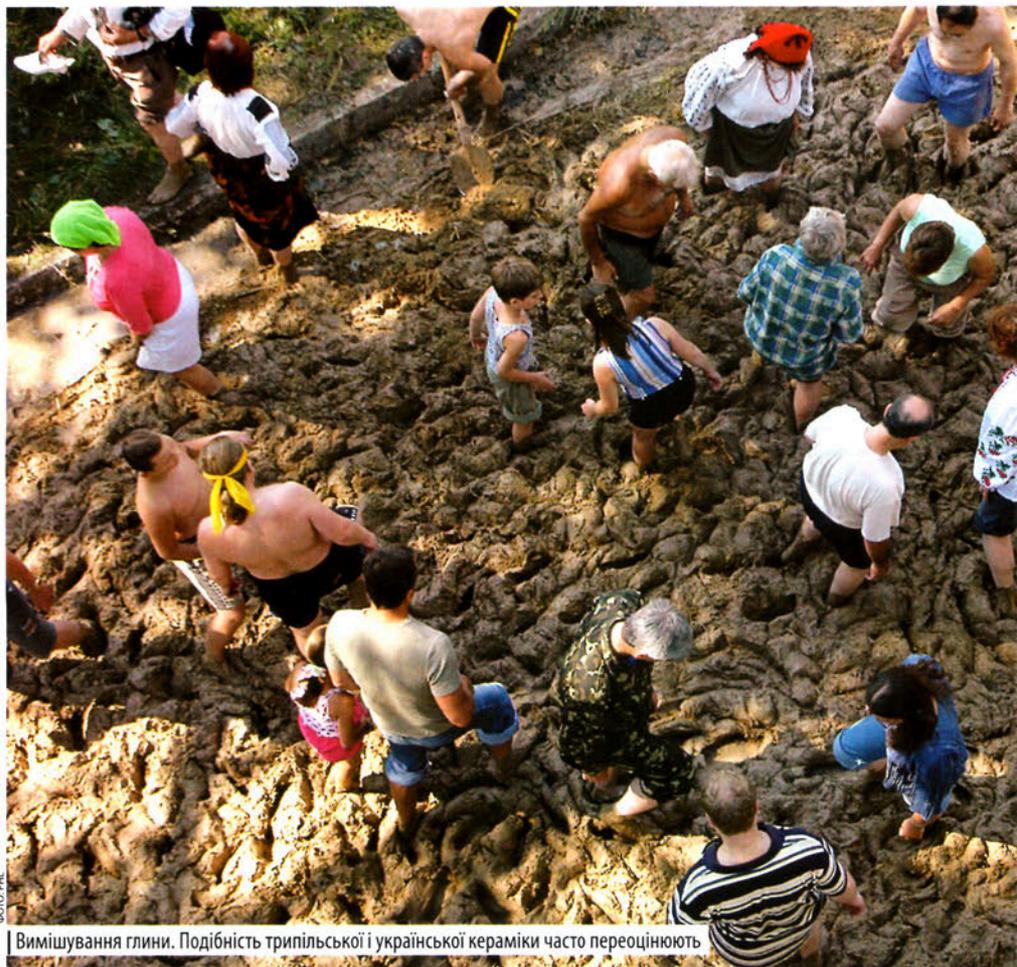

ФОТО: РНЛ

Вимішування глини. Подібність трипільської і української кераміки часто переоцінюють

кості народів і культур, які залишили тут свої сліди. Окрім різноманітних справжніх «аборигенів» нашого лісу, лісостепу та гірського Криму, ми маємо у себе «Гостинне море» («Понт Евксинський») для колоній античних греків, східні кордони Риму та західний край Великого євразійського степу, на який виплескувалися десятки кочових народів — і усі після себе залишили щось коштовне! Ми маємо у цьому сенсі якнайширший «асортимент» на продаж. І тепер ми змушені за це розплачуватися знищенням десятків пам'яток археології щороку. Наше минуле з кожним роком зменшується. Можна, звісно, сперечатися: «та у нас тої археології — прорва», отже, тривала історія життя людей на українських теренах залишила після себе пам'ятки археології хіба що не через кожні пару-трику кілометрів. Якщо це не трипільці, то принаймні скіфи, сармати чи ранні слов'яни, таври чи генуезці, або ж Давня Русь.

Звісно, країна у нас багата і культурна, але ті речі, поселення, могильники, довкола яких можна створити найкращу у Східній Європі Мекку археологічного туризму, ми будемо спостерігати недовго. Старожитності зникнуть у відомих і невідомих приватних археологічних колекціях, які досі не мають в Україні легального статусу, і здогадаймося, речі якої археологічної культури будуть коштувати найдорожче? Ну звісно, найрозкрученішої. У цьому сенсі «шанування» давніх трипільців — пряий шлях до якнайшвидшого з трьох ще не дослідили «легальні» археологи. Трипільці — наші стародавні земляки — на славу попрацювали для нащадків: виснаживши землі, вони раз на 50–60 років змінювали місце поселення, тому залишили слідів набагато більше, ніж інші, ефективніші господарі. Ще грабувати і грабувати... ■

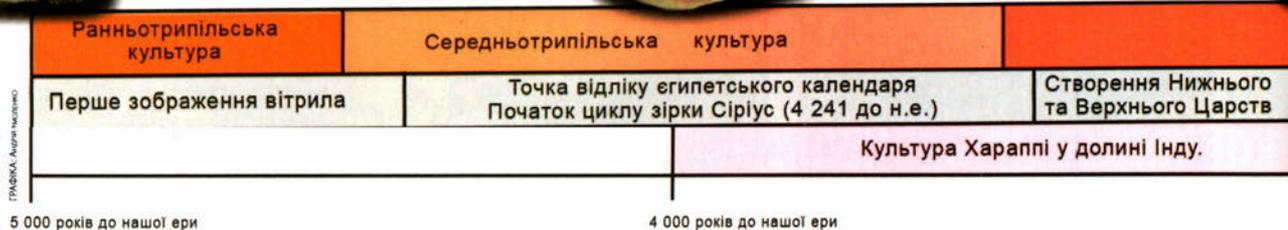
«Тема» наступного числа «ТИЖНЯ»
читайте про нелегальний ринок
антикваріату і творів мистецтва

ЗООМОРФНА СТАТУЕТКА
НА КОЛЕСАХ*

3600–3300 роки до н. е.
Вартість копії 4 дол.
Вартість оригіналу 2048 дол.
Музей «Платар»

* За даними книги
«Оцінка культурних цінностей»,
Київ – 2006. – 608 с.

Порівняльна хронологія історії Трипілья, Стародавнього Єгипту та Індії

КОМЕНТАР

МИХАЙЛО ВІДЕЙКО

старший науковий співробітник, кандидат історичних наук

Мідні олігархи

Тривалий час вважали, що весь метал, виявлений у трипільських поселеннях, було імпортовано із Центральної та Південної Європи. Там історія металургії та металообробки починається ще у VI тис. до н. е., а у V тис. до н. е. ці галузі пережили справжній бум. Відомі не лише скарби із готових виробів – розкопано селища, часом величезні, мешканці яких виробляли речі із металу. Вивчення готових виробів підтвердило висновки, що трипільські металурги та ковалі багатьма своїми знаннями завдячують умільцям із описаної вище території Старої Європи. Проте вже для V тис. до н. е. цілком справедливим є застосування поняття «трипільське вогнище металообробки». Трипільські ковалі встигли познайомити із новим ремеслом навіть деякого зі своїх сусідів на сході – наприклад, носіїв хвалінської культури далекого Дону.

Близько середини V тис. до н. е. трипільці були змушені шукати джерела металу на власній території, адже металургійні центри на Балканах, із яких вони отримували сировину та вироби, занепадали. Північні сусіди трипільців завозили сировину зі Сходу. Власне, перші експерименти із місцевою сировиною почалися, судячи зі знахідок каменів, котрі використовували для подрібнення мідної руди у ранньотрипільському поселенні Олександрівка, ще раніше. Трипільці зуміли віднайти не лише руду в Подністров'ї та на Поділлі, але й самородну мідь на Волині [Див. Схему].

Головні центри трипільської металообробки у цей час знаходилися у Подністров'ї та використовували різну сировину. Вони проіснували аж до початку III тис. до н. е. У ті часи володіння секретами виготовлення речей із металу означало можливість і неабиякий вплив. Тому не дивно, що цей регіон настільки насичений яскравими археологічними пам'ятками трипільської доби – Більче-Золоте, Шипинці, Кошилівці, Жванець. Ці та інші поселення презентують досить широкий спектр зовнішніх зв'язків не лише із трипільською ойкуменом, але й сусідніми племенами, до центральних та північних регіонів Старої Європи включно.

Місця видобування міді трипільцями

Ареал міді на волині, який розробляли трипільці

Поклади міді

Пізнотрипільська культура

Об'єднання Єгипту

Помер фараон Хеопс
(2 528 до н.е.)Початок землеробства
в долині ІндуІндська цивілізація
в долині Інду

Трипілля

Стародавній
ЄгипетСтародавня
Індія

3 000 років до нашої ери

2 000 років до нашої ери

Напрямки поширення культури виробництва міді

- Напрямки засвоєння Трипіллям культури добування міді
- Імпорт культури видобутку міді з Трипілля на схід

ДОВІДКА

Трипільська культура

Археологічна культура доби мідного (енеоліту) – початку бронзового віків, частина культурно-історичної спільності Трипілля-Кукутені. Територія поширення цієї спільності – від Прикарпатської Молдови в Румунії до лівобережжя Дніпра на Переяславщині.

Датується приблизно між 5400–2750 роками до н. е., тобто 7–5 тис. років тому.

Територія поширення в Україні – сучасна лісостепова смуга та смуга лісів помірного поясу від Прикарпаття на заході до Наддніпрянщини на сході. Найпівнічніші пам'ятки класичної трипільської культури зафіксовані на Десні, а найпівденніші – у степовому Побужжі. Трипільські поселення відомі у 15-ти областях України.

Комплекс археологічних знахідок із характерним посудом, орнаментованим спіральними візерунками, вперше отримав назву «трипільська культура» завдяки відкриттю київським археологом Вікентієм Хвойкою таких пам'яток поблизу Києва наприкінці XIX ст. Поселення, за яким названо цю культуру, розташоване за 2 км від села Трипілля Обухівського району.

МОДЕЛЬ ХРАМУ*

4200–4000 роки до н. е.
Вартість копії 40 дол.
Вартість оригіналу 655 360 дол.
Музей «Платар»

* За даними книги «Оцінка культурних цінностей», Київ – 2006. – 608 с.

«Трипологи» розкажуть...

ПРОФЕСОР ЗАЛІЗНЯК ПУБЛІЧНО ВІДОМИЙ ЯК АКТИВНИЙ БОРЕЦЬ ІЗ ПСЕВДОНАУКОЮ.

Безкомпромісну вдачу вчений отримав від батька, який відсидів 29 років за національні переконання у радянському ГУЛАзі. Професор пишається новими поколіннями випущених зі стін Києво-Могилянки археологів: з їхньою допомогою українці більше дізнаються про справжніх трипільців.

Розмовляв **Роман Кабачій**

Швейцарський письменник Еріх фон Денікен колись сказав, що майбутнє археології лежить у руїнах. Чи вірите ви у світову славу Трипілля? Це не піраміди, не зіккурати, не язичницькі храми.

— Археологія — це наука, без якої історія жодної країни існувати не може. В Україні маємо парадокс: на дивичайно багата археологія і надзвичайно мало археологів. Наприклад, у нас археологічне надбання втричі більше ніж у поляків, а археологів удесятеро менше. Трипілля і так має світову славу, бо це саме у нас викопано і нам належить.

У.Т.: Колекціонер Сергій Платонов звинувачував офіційну українську археологію, що вона у своїх сховищах приховує від народу його скарби. Чи змінилася ситуація тепер?

— Археологи не для того викопують речі, аби покласти їх на піаніно, а щоб зчитати з них інформацію. А коли їх дядьки наддубали заступами, немов картоплю, і знесли на купу, не сказавши ані звідки вони, без жодного наукового контексту, вони втрачають 90% інформації — це просто красиві речі. Колекціонерам і тим, хто їх обслуговує, — «чорним археологам» — взагалі ліпше мовчати, а не звинувачувати. Бо і один, і другий варіант злочинний. У нас є цілі ринки, на яких купують і продають археологічні знахідки. Як би потрактувала міліція факт аукці-

ону крадених комп'ютерів? І це при тому, що техніку можна наклепати й нову, а ці речі — ні. Оскільки не розроблено цивілізоване законодавство щодо цих речей, то їх колекціонують поза законом. Це і є причиною масового фальшування артефактів — чи то глини, чи то золота, чи то половецьких баб. Такий виріб простіше зробити, ніж накопати.

КОЛИ НЕ ВИСТАЧАЄ ФАХІВЦІВ, СУСПІЛЬСТВО ДИЧАВІЄ У ЦІЙ ГАЛУЗІ, ПОПИТ ЗАПОВНЮЮТЬ АМАТОРИ

У.Т.: Археологія гостро відчуває брак фінансування. Чи можна стверджувати, що надбання України, яке ще в землі, передовсім трипільське?

— З 1990 року держава не фінансує жодної археологічної експедиції. А якщо говорити про так звану чорну археологію, то вона існувала завжди. Є попит серед наших можновладців — є і пропозиція. Викидаються на ринок ці речі, і продається не тільки історичне надбання, а й чимало підробок.

У.Т.: Не секрет, що більшість населення України не знає правди про Трипілля, навряд чи 9 із 10 осіб скаже, коли жили трипільці. Де є, на вашу думку, межа між устремлінням популяризувати надбання Трипілля і не стати на шлях профанації?

— Якщо у суспільстві не вистачає якихось фахівців, суспільство дичавіє у цій галузі, бо попит на цю інформацію у суспільства починають заповнювати аматори, часто просто графомани і психічно хворі люди. Ця біда з Україною і сталася: науку було дискредитовано. З'явилися «заробітчани», які пишуть за принципом «чого ізволіте»: трипільська Аратта, і те, що ми від зелених чоловічків... І ця фантасмагорія падає на ґрунт виховання радянської людини, якій все, що надруковане, то правда. Я обстоюю звертання більшої уваги на лівий берег Дніпра, степову Україну — звідти походять більшість індоєвропейців. Іноземці беруть наші матеріали і доводять те,

що може бути вартісним для нас. Трипілля так, але таких, як Трипілля, культур на Балканах десятки. Ми лише північно-східна периферія ареалу цих культур.

У.Т.: Навіщо Україні трипільський міф? Коли важко щось довести тим, хто ще й досі розповідає про триєдину народність Русі, що справді говорити про трипільців?

— У концепції Шилова ви можете знайти, що трипільці це і є колиска трьох народів, притому великоруська їх частина сіла на кораблі в Азовському морі, якого тоді ще, до речі, не було на мапі — воно відносно недавно виникло — й зазнавали Трою. Все переказувати нема сенсу — це не наука, це суто політика. Цій «колисці» вже не 1, а 7 тисяч років.

ЛЕОНІД ЗАЛІЗНЯК
професор Києво-Могилянської академії,
доктор історичних наук, керівник
магістерської програми з археології
НаУКМА, завідувач відділом кам'яної
доби Інституту археології Національної
академії наук України

Професор Залізник намагається змінити підхід до археології в Україні

ФОТО: Валентин Демченко

У.Т.: Послідовники гіперпатріотичного тлумачення трипільського надбання говорять про розстріляних Советами археологів, що виводили українство з Трипілля, роблячи їх чи не святыми у історії досліджень цього таки Трипілля, – як ви оціните той пантеон мучеників?

– Від «трипологів» можна й не таке почути. Я спеціально зробив збірку, що говорив Грушевський про трипільців, тоді їх тільки відкрили, а він уже писав, що коріння їх шукати потрібно не у нас, а в Егейських краях і в Малій Азії. Знаменитий Щербаківський їх називав хіттітами малоазійського типу. Петров, Біляшівський, Городцов, Спіцин – кити російської археології – вважали так само.

У.Т.: А як трактують у Румунії культуру Кукутені-Трипілля?

– А там є подібні до наших «полоумних», які говорять, що кукутенці – то найдавніші румуни. То ми тоді що, румуни?

У.Т.: Чи існує якийсь взаємозв'язок, на вашу думку, між гіперболізацією трипільської культури з її назвою, такою «українською»?

– Якби Хвойка розкопав трипільців біля Кацапетівки, назвав би ту культуру «кацапетівською». І коли проводять паралелі на кшталт «три – це священна цифра», «Троя від Трипільців», зазедве не «Тросщина, то Троя», а Ромни від засно-

вника Риму Ромула – на це все навіть нема часу реагувати. Боротися варто тільки за збільшення кількості грамотних людей. Говорять: «А чом ви зі мною не дискутуєте?» Щоби я сів з ними дискутувати, хай принаймні кілька книжок прочитають по темі. Це подібне до того, якби професура Могилянки поїхала перекопувати польську бабцю у тому, що земля кругла, а не пласка, як вона, може, вважає. А мені розповідають, що пишуть за підказками свого внутрішнього трипільського голосу!

У.Т.: Щоб сформувати найповніше враження про трипільців, масмо співставляти результати досліджень не лише археології, але й антропології, палеолінгвістики, етнології. Як співпрацюють представники цих наук в Україні?

– Головне, щоб це були науковці, а не фантасти. Те, що я говорю, це версія здорової науки. Ми програємо, бо не вміємо красиві байки розказувати про кургани з «торціонними полями», про брахманів, які з космосу отримували інформацію. А ми поки тонни сірих черепків перевернемо, отримаємо кра-

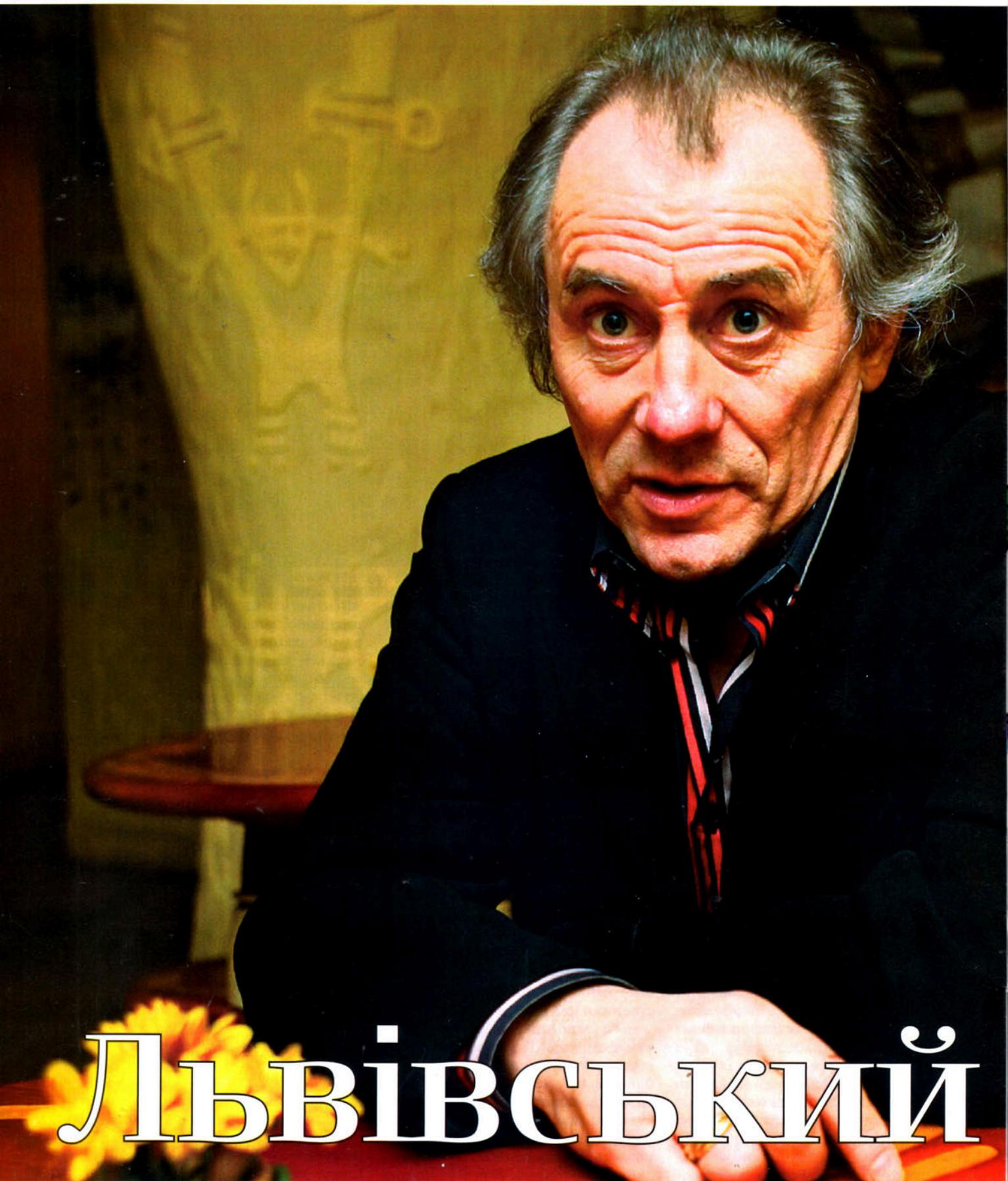
плю нової інформації. Наука – це аргументація на 99%, а псевдонаука – це декларація. ■

ПОСУДИНА РОЗПИСНА*

3660–3300 роки до н. е.
Вартість копії 40 дол.
Вартість оригіналу 10 240 дол.
Музей «Платар»

* За даними книги
«Оцінка культурних цінностей»,
Київ – 2006. – 608 с.

Львівський

**ЕПІКУРЕЙСЬКИЙ ДУХ
СТАРОГО МІСТА
ПУСТИВ КОРЕНІ В ДУШІ
ВІКТОРА МОРОЗОВА –
ПЕРЕКЛАДАЧА,
СПІВАКА,
КОМПОЗИТОРА**

Пояснити не-галичанину, хто такий батяр, непросто. Найближчі синоніми – гульвіса, відчайдух. Однак вони не відображають змістового наповнення, а головне – духу цього культурного феномену львівської міської культури початку ХХ ст. Утім, дух батярства можна уповні відчутти, спілкуючись з Віктором Морозовим

Автор: Галина Ключковська

Ті, кому нині за сорок, пам'ятають Морозова як композитора та одного із солістів легендарних українських ВІА – «Арніки», «Ватри» та «Смерічки». Ті, кому за тридцять, знають його як засновника славного театру-студії «Не журись!» що долучився яскравою театралізованою політичною сатирою до забивання цвяхів у домовину «совка». А сьогоднішні 15–25-річні знають Віктора Морозова переважно як чудового перекладача «поттеріани» та книжок Пауло Коельо.

АДРЕНАЛІН

Наприкінці 1980-х бардівські пісні Морозова виспівувало усе патріотично налаштоване студентство, а на концерти театру-студії «Не журись!» неможливо було дістати квитки. «У 89-му на виставі «Повіяв вітер степовий», основаної на тоді мало кому відомих і заборонених стрілецьких піснях, ми вперше виконали гімн «Ще не вмерла Україна!» Люди слухали його стоячи. Але тоді був такий час і такі пісні, що люди на наших концертах вставали щоп'ять хвилин, – сміється Морозов. – Найбільшою нашою заслугою того часу я вважаю те, що, за визнанням багатьох людей, ми викоринували з них страх, примушуючи сміятися над радянською дійсністю. Зараз все здається простим, а тоді ▶

батяр

за такі пісні дійсно можна було «загриміти за грати». Але відчуття небезпеки тільки додавало нам адреналіну».

Втім, до адреналіну Морозову не звикати. З останнього курсу університету, де він навчався на англійській філології, його виключили за крамолу: по-перше, за пісні (тоді ще в гурті «Арніка»), серед яких була «Панна Інна» на ранній вірш Павла Тичини, по-друге — видання спільно з Грицьком Чубаєм літературного альманаху «Скриня». Після цього він тривалий час вважався невинним. Хоча навіть в такому статусі примудрився об'їздити зі «Смерічкою» півсвіту, і в тій половині світу були й такі екзотичні країни, як Індія та Лаос. З тих подорожей Морозов привіз купу кумедних батярських історій, а також глибоку пошану до буддизму та східного світогляду загалом і вміння «відчувати дитинячу радість від самого факту існування». Потім були Америка,

Канада, Австралія, Мексика, Аргентина, Бразилія...

До речі, саме в далекі 1970-ті, в Індії, був покладений початок успіху Морозова-перекладача. Тоді у світі були модними фільми жажів, і саме вийшов на екрани фільм «Екзорцист». В Індії Морозов придбав книгу, за якою знімався фільм, і переклав її з англійської для колег-музикантів — «просто, щоб

рук Віктора потрапила книжка «Алхімік» тоді ще нікому, навіть серед літераторів, невідомого Пауло Коельо. Сподобалася «прозорість» викладу і думок. Переклав. А потім переклав і першу книгу з «поттеріани» — ще у 2000 році з власної ініціативи. Довго шукав для неї видавця: про Джоан Ролінг, як і про Коельо, ніхто ще не знав.

ПЕРЕКЛАВШИ ПЕРШУ КНИГУ «ПОТТЕРІАНИ», ДОВГО ШУКАВ ДЛЯ НЕЇ ВИДАВЦЯ: ПРО ДЖОАН РОЛІНГ, ЯК І ПРО КОЕЛЬО, НІХТО ЩЕ НЕ ЗНАВ

полякати». Переклад пішов по руках і зупинився на Миколі Рябчуку, який опублікував його в журналі «Все-світ».

ПЕРЕКЛАДАЧ-СТАХАНІВЕЦЬ

У другій половині 90-х, коли у пісенній творчості намітилася перерва, до

Історію світових перегонів з перекладом останньої, сьомої, книги «поттеріани» в Україні знають, здається, усі. Те, що ми виявилися першими у світі з п'ятою і сьомою та одними з перших — з шостою книгою серії, безумовно, заслуга стаханівських темпів перекладу, щоденної 15-годинної

Аби так добре порозумітися з дітьми, потрібно й самому не забувати, як був дитиною

ФОТО з архіву Віктора Морозова

БАЙКИ

Третій не зайвий

Для того, щоб поїхати до Індії на фестиваль радянсько-індійської культури, Іван Попович, керівник ансамблю Львівської філармонії особисто мав поручитися за Морозова як за «неблагонадійного». Також групу супроводжував «журналіст» зі значком співробітника КДБ за лацканом піджака, який мав документувати «кроки вправо та вліво» від інструкції. За інструкцією КДБ виходити з готелю можна було тільки утрюх і в жодному разі не вступати в контакт із місцевим населенням. У Калькутті на прийомі на честь радянської делегації під час розважальної частини танцівниці виконувала танець живота під «Подмосковніє вечера». За місцевою традицією красуня мала у кінці танцю повісити свою гірлянду з квітів на шию уподобаному чоловікові, який був ошасливлений можливістю піти з нею за лаштунки – погомоніти про життя. Красуня походила-походила з гірляндою і – оп! – накинула на шию Морозову... Довелося «встояти». Ну не йти ж за нею втрюх!

З подорожей Морозов привіз купу кумедних батярських історій

праці. Утім, книги все одно не мали б такої популярності, якби не чудова якість української версії.

«Ми з Іваном Малковичем дійшли спільної думки, що для хорошого перекладу замало знання мови. Потрібен ще й життєвий досвід, глибина розуміння багатьох речей, інакше текст буде пласким, адже насправді ти перекладаєш не слова, а те, що за

захоплено співають, пританцьовують і азартно проводять вікторини. Для того, аби так добре порозумітися з дітьми, потрібно й самому не забувати, як був дитиною.

«ТІЛЬКУ ВІ ЛЬВОВІ!»

З початку 1990-х і до 2000 року Морозов жив між Львовом і Торонто, куди їздив до своєї дружини — кана-

дських, але й від польських міст, саме тому поляки й відчували за ним ностальгію. Можливо, причина в його полікультурності. Так вже склалося, що на початку минулого століття Львів був своєрідним Лас-Вегасом, містом розваг. Тут було безліч ресторанчиків, кнайп (кав'ярень), борделів, кабаре — усе спонукало до епікурейства, веселощів і забав. На цьому тлі дуже органічно є і батярська субкультура». Те, що Львів поступово перетворюється на провінцію, Морозов з гіркотою визнає. Ті, хто підтримували самобутню міську культуру, виїжджають зі Львова: «Місько Барбара — Харків, Ромко Чайка — Київ, Тарас Чубай — Київ...»

Цікаво, що любов до Львова Морозов не всотав «з молоком матері». Народився у Кременці на Тернопільщині, мати родом із Житомира, батько — росіянин. Морозов зізнається, що коли вперше приїхав до Львова, місто йому не сподобалося: очікував побачити омріяні широкі міські проспекти, а побачив лабіринти вузеньких брукованих вулицок. Львівський епікурейський дух пустив у ньому корені в студентські роки, коли в гуртожитку він жив у одній кімнаті з поетом і «епікурейцем» ▶

ТЕ, ЩО ЛЬВІВ ПОСТУПОВО ПЕРЕТВОРЮЄТЬСЯ НА ПРОВІНЦІЮ, МОРОЗОВ З ГІРКОТОЮ ВИЗНАЄ. ТІ, ХТО ПІДТРИМУВАЛИ САМОБУТНЮ МІСЬКУ КУЛЬТУРУ, ВИЇЗДЖАЮТЬ ЗІ ЛЬВОВА

ними», — зізнається Віктор Морозов. Втім, «хуліганство» Морозова проявилось й тут. Один із персонажів, який в оригіналі говорить не завжди зрозуміло навіть англійським дітям сумішшю шотландської, ірландської та кельтської мов, в українській версії заговорив гудульсько-лемківською говіркою.

Двоє дорослих дядьків, Малкович і Морозов, на презентаціях своїх книжок спілкуються з юною публікою,

дітки українського походження. Коли ж дружині Морозова, менеджеру міжнародної фінансової корпорації, нарешті трапилася нагода працювати в Україні, родина не вагаючись переїхала до Києва. Як визнає сам Морозов, його життя нині циркулює у чотирикутнику «Львів — Київ — Торонто — Вашингтон». Але центр всесвіту Віктора Морозова ніколи не змінювався: «Це унікальне місто. Львів відрізняється не лише від решти україн-

ВІКТОР МОРОЗОВ: «Популярність – потужний наркотик»

Олегом Лишегою. Потім до їхнього гурту баярів долучився поет Грицько Чубай, письменник Юрко Винничук... Втім, баярування не обмежувалося «водінням кози» львівськими кнайпами. Морозов глибоко знає культуру Львова і багатство львівського міського фольклору довоєнних часів. Спільно з Юрієм Винничуком він накопичив чимало пісенного матеріалу, частина якого увійшла в альбом баярських пісень «Тільки ві Львові» (2002).

ВІКТОР МОРОЗОВ ВВАЖАЄ СЕБЕ АПОЛОГЕТОМ «ЄДИНО ІСТИННОЇ УКРАЇНСЬКОЇ РЕЛІГІЇ «ЯКОСЬВОНОБУДДИЗМУ»

Власне, з музикою Морозов не розлучався й у період публічної «відпустки», про що свідчить його дискографія цього періоду – «Четвертий кут» (1993), «Треба встати й вийти» з гуртом «Четвертий кут» (2000), «Тільки ві Львові» з баярбендом «Галичина» (2002), «Афродизіяки» зі «Мертвим півнем» (2003). Зараз він готує новий альбом пісень спільно з своїм давнім другом, письменником, поетом і композитором Костем Москальцем.

ЦІНА ПОПУЛЯРНОСТІ

Старша донька Віктора Морозова, Мар'яна Садовська, яка мешкає в Кельні, – акторка і співачка, відома серед європейських поціновувачів world music етно-джаз-рокова виконавиця стародавньої української музики. Віктор Морозов є уже й чотириразовим дідусем. Але зараз у Києві на нього завжди чекають дві маленькі принцеси – дворічні доньки-близнята Квітка (Квітослава) і Зірка (Зоряна). Це зріле «молоде» батьківство, за словами самого Ві-

«Це екзистенційне питання. Мені довелося багато спілкуватися з зірками. Я бачив, що ціною популярності є втрата чогось дуже важливого в собі, можливості бути на самоті, можливості самозаглиблення. До того ж, популярність – потужний наркотик. Коли зірки кричать зі сцени «Усе для вас!», то це брехня – насправді публіка потрібна їм. Ти підсідасш на енергію багатотисячної аудиторії, як на голку, і якщо її забрати, то починається справжня «ломка», як у наркомана. Можу сказати, що я вільний від будь-якої залежності». Віктор Морозов вважає себе апологетом «єдино істинної української релігії «якосьвонобуддизму». А ще він галантний кавалер. Справжній баяр. ■

ДОВІДКА

Баяри (від угорського «betyar» – «волоцюга») – у 20–30-х роках минулого століття – мешканці львівських околиць, гультьяї, плейбої, відчайдухи, герої вуличного фольклору та його ж виконавці, улюбленці львівської публіки. Були майстрами авантюри та бійок – часто з кримінальними злочинцями, яких не любили, а також веселощів та гучних забав, про які потім говорило все місто.

ПОГЛЯД

Реквієм за інтелігентом

ОЛЕКСАНДР ВАЙСЕРМАН,
доктор медичних наук

Колись Фрейд писав про відстрічене задоволення. Дитина ще не вміє його досягати і вимагає «все і зараз». Доросла, зріла людина розуміє, що за майбутній великий кайф зазвичай доводиться платити сьогоднішнім не кайфом. Краще за всіх це знання використовують проповідники, які відносять момент винагороди за край життя. Отже, за Карцевим: відмовитися від маленького щастя, але сьогодні, аби дістати велике, але завтра.

Кайф – багаторівнева структура. Наприклад, його харчовий різновид можна отримувати і від смаженої картоплі, і від витончених делікатесів. Але, як правило, на перше здатні майже всі, на друге – одиниці. Те саме – з будь-яким його видом, з культурним включно. Можна втикати на попус, а можна витирати сльози від Шнітке. Справжнім гурманом людина стає через виховання. Процес цей довготривалий і ґрунтується на наслідуванні – батьків, друзів тощо.

Коли людина переходить на новий рівень кайфу, вона зазвичай забуває про попередні. Протегувавши Шато Піньйон врожаю 1913 року, нормальний чоловік навряд чи піде у підвороття поліруватися 777-им портвейном. Проте, деякі види кайфу (у тому числі духовного) універсальні, як колінний рефлекс. Нога смикається однаково у синього дяді Петі та у Достоевського. І це активно використовують деякі продуценти духовних цінностей.

Тиждень тому вперше відвідав виставу Віктюка. Це були «Служниці». На мою персональну думку, театр Віктюка – це спосіб купити розумників задешево. З одного боку – бенкет для очей і вух. А з іншого – де етичний месидж? Де ка-

тарсис? Іншими словами: де театр? У моральному відношенні людина виходить з вистави такою, як прийшла. І горе у тому, що ця людина (найчастіше – представник запресованої сучасним темпом життя «офісної» цивілізації) ставить у свій віртуальний записничок галочку за тиждень: «Культурна подія – 1 шт». І зі спокійною душею засинає, вкотре не розгорнувши томик Фолкнера, що лежить на тумбочці біля ліжка. Час на культурний розвиток у сучасного клерка дуже дозований. Заточуючи мізки на вузькоспеціалізовану інтелектуальну працю, сучасна людина у більшості випадків задовольняється культурним сурогатом, отже, втрачає смак до якісної духовної їжі.

Зауважу: Віктюк не поодинокий. Принцип колінного рефлексу використовують багато хто з модних на сьогодні представників західної культури, у тому числі й мої улюблені Тарантіно та Лінч: Лінч – особливо. Якщо під час перегляду якогось з його останніх шедеврів зненацька спитати людину, як її звати, вона довго буде дивитися на вас пустими очима, а на виході з кінотеатру – судорожно заковтувати повітря, як риба, викинута на сірий берег з кольорового океану. Катарсисом, однак, і тут не пахне.

Нещодавно я провів експеримент. Показав з десяток фотографій, навмання вибраних з першого-ліпшого журналу, здається, медичного спрямування, декільком своїм друзям, і запропонував визначити, якими їм видаються люди на фотографіях (добрими-злыми, щедрими-жадібними). Збіг характеристик виявився стовідсотковим. А от коли я розкрив гламурний журнал з модельками, мої

друзі, як не намагалися, не змогли сказати про жодну з них НІЧОГО. Таке саме відчуття було у мене, коли я вперше побачив картини Далі: вони видалися мені довершеними, але холодними, як лід. Воістину: краса – страшна сила. За нею можна приховати все, що завгодно, з порожнечою включно. Але – обиватель виймає гаманець. Рефлекторно.

З того часу, як за культуру стали пристойно платити (десь у середині минулого сторіччя), вона стала переважати сам. Якщо раніше творча особистість худо-бідно підтягувала тих, хто того бажав, до свого рівня світосприйняття, то зараз ролі змінилися, і широкі народні маси за допомогою колективного гаманця підтягують митців до свого. А ті й не пручаються – і заточують нюх на електоральні культурні настрої.

Новий звір у наших хащах – гібрид митця з політиком на зразок Пояркова. Як там кажуть російською: «Наша реклама в товарах не неюдається»? Активна життєва позиція дозволяє продати хоч чорта лисого, і за непогані гроші. Конкурують не таланти, а репутації. А щоб не виглядати жлобами у власних очах, роблять ту юшку, може, й не дуже поживною, але принаймні зі «смаком».

Проте є підстави не закінчувати цей опус на мінорній ноті. Життя накопчується, як хвилі, і те, від чого ми втомилися вчора, може стати нашим кредо завтра. Є добрі новини: в Україні з'явилася література. Покоління 30-річних – Жадан, Карпа та деякі інші – митці європейського рівня. Знавці кажуть, скоро ми дочекаємося й українського кінематографа (вслід за російським). Тож, друзі-інтелігенти, може, це не агонія, а хвороба зросту? ■

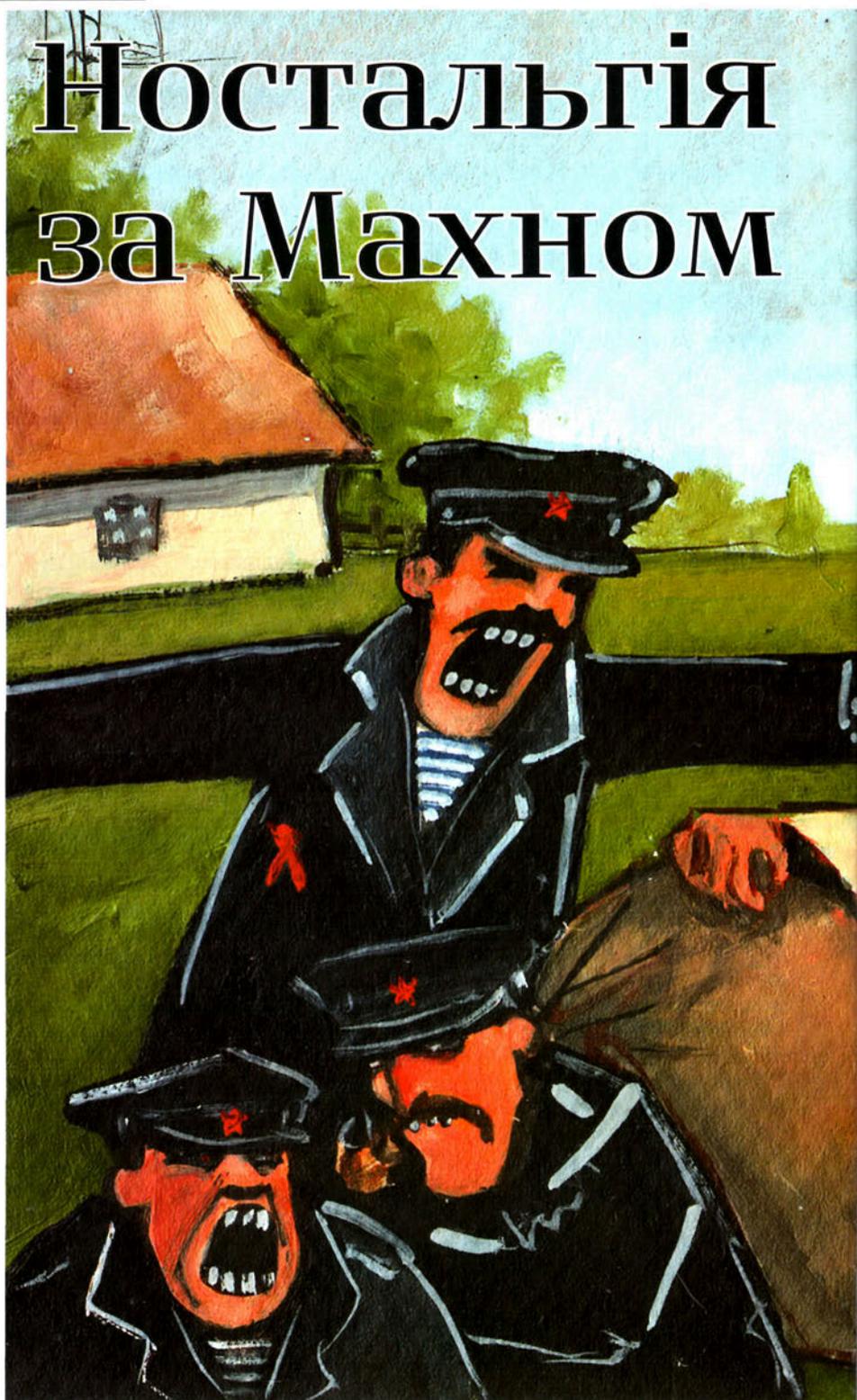
У 1930 РОЦІ УКРАЇНА БУЛА НА ПОРОЗІ АНТИРАДЯНСЬКОГО ПОВСТАННЯ

Масове розкуркулення українських селян, помножене на примусову колективізацію, спровокувало селянські бунти, – тисячі розклеєних антибільшовицьких листівок – і все даремно. На кого не повісили ярмо, того вислали в Сибір або вбили.

Автор: **Роман Кабачій**

Навесні 1930 року Україною прокотилася хвиля антиколгоспних виступів, очолених переважно жінками. Найбільші тлумачили обирали стихійні мітинги в борознях: жінки вимагали розпуску колгоспів, повернення осуспільненого реманенту, посівного матеріалу та землі. Протестувальниці зобов'язувалися засіяти ниви у повному обсязі та постачати хліб відповідно до норм для одноосібників. Також від влади вимагали повернення висланих із України куркулів та експропрійованого у них майна. Серед мітингувальників нерідко зустрічалися переодягнені в жіноче вбрання чоловіки: селяни намагалися вберегтися від можливості застосування проти них військ НКВД і репресій. Мітинги організовувалися не тільки із прозаїчною для селян метою поспілкуватися з представниками більшовиків на селі, а з цілком практичною – розграбувати знесене до колгоспу майно, що переважно і ставалося. Наслідки «баських бунтів»: тисячі засуджених на 2-3 роки жінок, тисячі депортованих за межі України – в Сибір.

На початку організованого спротиву колективізації чимало селян вірили у можливість нормальних перемовин із владою комуністів, сподівалися на демократичність у відносинах Кремля з власними громадянами. Селянин Іван Гузар як господар намагався пояснити більшовикам, чому він не хоче перебувати у СОЗі (колишня назва колгоспів, буквально «спільний обробіток

землі): «У мене чистосортна пшениця, а де її поклали – зсипали до свинарника. Там усе розкрите, бруд, гідота, а наші заготівельники поклали туди хліб, аби покласти. А це називається: тільки б забрати у селян хліб, згноїти та викинути». Один із лідерів КП(б)У Станіслав Косіор

мав рацію, стверджуючи в листопаді 1929 року: «Я прошу врахувати виняткову класову обстановку українського села. У нас культурний куркуль, який має великі кадри власної інтелігенції». Тому, беручись за знищення українського куркульства – нормальних селян як класу, більшо-

МАЛЮНОК: Марк ван Перокек

вики усвідомлювали силу їхньої моральної та національної свідомості.

Підтверджують слова Косіора і листівки, що закликали до протидії більшовикам. Писані українською чи російською, однаково вказували на підкованість їхніх авторів, спроможність вміло довести свої думки

до адресата. Ось одна із них, стиль збережено: «Селяни, куда ви влізли, хіба вам схотілося на панщину працювати, давайте-но крикнем: «Да здравствє імперіалізм, долой проклята комуна». Товариші, коли ета свобода була свобода, так не вміли її держать». Друга закликає до

селянської єдності: «Вставай, малє і старє, бери вила і коли комуна за те, що вони неправильно зробили – безневинних людей забрали за те, що всі з їх жили». Третя свідчить про рівень громадянської активності селянства: «Товариші, вас уже два рази попереджували, чоґо ви ждете, пора

прокинуться і показати тим, що смочуть нашу кров, що ми теж уміймо захищати свої права». Листівки нерідко супроводжували карикатури із зображеннями обдертих хліборобів та задоволених від знаходження прихованого збіжжя комсомольців. Чи допомагало антиагітування заможних селян, можемо судити за чисельними звітами на місцях, котрі говорили про масові зриви загальних зборів по колективізації, відмову бідняків від майна розкуркулених сусідів, прийняття рішень про відсутність у селі куркулів, що означало відсутність бажання когось розкуркулювати.

«НАМ БИ СЮДИ МАХНА...»

Бунти селян мали неабияке підґрунтя — уже кілька років влада масово наступала на особливий статус селянства. За словами Роберта Конквеста, автора найвідомішої книги про український голод «Жнива скорботи», «успішно виконана конфіскація зерна в 1928 році, яка повністю компенсувала дефіцит у 1,16 млн т (вилучено майже 2,5 млн т), створювала ілюзію, начебто за допомогою бруталного насильства можна розв'язувати будь-які проблеми». І в такому самому стилі відносини між більшовиками та селянами розвивалися й далі. Розкуркулення відбувалися настільки нахабно і антигуманно, що в багатьох селах навіть представники сільрад виходили з

Бідняки та міліція під час розкуркулень. с. Орловця, 1930 р.

нікуму. Напруга була настільки сильною, що, видавалося, не вистачало іскри, аби запалити вогонь масового повстання. «Коли б у цей момент дати сюди Махна, то ми б усі чисто пішли у повстанчеські загони», — говорили між собою дядьки на Миколаївщині.

Проте влада не збиралася відступати. Кожен, хто хоч якимось чином демонстрував нелояльність, відчував каральну руку партії. Показовим є випадок із селянином В. Самойловим, засудженим Одеським судом на 10 років таборів та 15 років проживання за межами України після

Або, що чекало мельника Єремієнка, який побив свого сина за дозвіл помолоти на їхньому млині борошно «на червоний обоз». Уповноваженому з хлібозаготівель, який прийшов

«КОЛИ Б У ЦЕЙ МОМЕНТ ДАТИ СЮДИ МАХНА, ТО МИ Б УСІ ЧИСТО ПІШЛИ У ПОВСТАНЧЕСЬКІ ЗАГОНИ», — ГОВОРИЛИ МІЖ СОБОЮ ДЯДЬКИ НА МИКОЛАЇВЩИНІ

куркулями прощатися у сльозах. У селі на Дніпропетровщині розкуркулена жінка спалила на очах колективізаторів свою хату, кричачи: «Ми працювали все життя на наш дім, ви не дістанете його. Нехай згорить!» Згідно з документами протягом 1927–1929 років в Україні кількість зареєстрованих «куркульських терористичних актів» збільшилася вчетверо. Один із прикладів: у селі Долматівка куркулі інсценізували спробу повішення Райуповноваженої з колективізації Литвиненко: наділи їй петлю на шию і так занесли за село. Врятувало її тільки те, що вона була молодою студенткою сільгосптех-

відбуття терміну покарання. Вирок він дістав лише за те, що увірвався до своєї колишньої хати з криками: «Хто має господарювати у моїй хаті?» І хоча усі свідки переконували, що Самойлов не мав зброї, ножа («слідством не встановлено»), суд був невблаганним: акцентуючи на «політичному боці справи». Неважко доміслити також, що сталося з куркулем Гончаровим та його сином, котрі побили бідняка Бошенцева за те, що того з колгоспу послали забрати експропрійоване сільрадівською комісією майно. Гончаров при цьому сказав: «Коли б усі куркулі так чинили, то нікого б не розкуркулили».

ВИСНОВОК

Кому було вигідно Джеймс Мейс, американський історик

Якщо поставити питання, які національні групи найімовірніше становили загрозу новому, доцентровому російському СРСР, котрий Сталін мав намір створити після голоду, висновок напрашується сам собою. То були українці — другі за чисельністю після росіян, яким за часів Скрипника вдалося через українізацію домогтися чогось на кшталт сурогатної незалежності.

Близькими за аналогією є події, що відбулися після захоплення комуністами влади у Камбоджі. Там новий режим розв'язав масовий терор, вочевидь, домагаючись повного знищення нації, яка досі існувала, щоб мати змогу змінити її за своєю подобою. Як в Україні, так і в Камбоджі геноцид здійснювали комуністичні режими, діючи під машкарою ідеології, згідно з якою підлеглі їм нації заповнили класові вороги. В обох випадках правлячі режими намагалися знищити їх або перетворити на аморфну масу, яку згодом можна було змінити так, як можновладці вважали за потрібне.

розібратися, Єремєєнко заявив, дослівно і мовою оригіналу: «Я нічого не боюся, мне всё равно. Пусть меня расстреляют, ілі отправят в Соловкі. Жізнi от вас нет, проклятая власть, совсем ограбіла меня... Кровопійци, до каких пор ви будете грабіть?»

В краю, куда их вывезли гуртом,
Где ни села вблизи, ни города,
На севере, тайгою запертом,
Всего там было — холода и голода.

Александр Твардовскій

ПРОГРАНА ВІЙНА

Наслідки протистояння українських селян владі російських більшовиків були жахливими. Ще до початку Великого Голоду село було обезкровленим, селяни роздратованими й злими один на одного і на владу. Бунтувати, однак, уже не мали сил. Тому голодну смерть в 1933-му приймали як результат програної війни. Переможці не приховували задоволення. Зі слів Павла Постишева, другого секретаря ЦК КП(б)У, сказаних у листопаді 1933 року, влада «...завдала ряд ударів по націоналістичних,

петлюрівських елементах, що засіли в різних дільницях соціалістичного будівництва». Результатом цих ударів був голод, а як наслідок останнього новий, «соціалістичний», погляд уцілілих селян на дійсність. Усі стали рівними — голими і босими. «Я трудовик, і на днях теж буду пролетаріат, ти ж моє майно усе описав, і не залишив навіть фунта хліба...», — саркастично гірко оцінював своє майбутнє у розмові з більшовиком куркуль з-під Скадовська. Ще одним наслідком стала цілковита деморалізація у селянському середовищі. Зрада заради виживання ніким не засуджувалася, навпаки — захочувалася.

Побільшало і українських «Павликів Морозових». Один із них на ім'я Іван Сафронов служив у Червоній Армії. Коли Іван дізнався, що його розкуркуленому батькові віддали назад майно, вважаючи, що негоже батькові червоноармійця ходити попідгінню, червоноармієць вирішив владі про всяк випадок пояснити свою вірнопідданську позицію: «Підкреслюю, що зв'язків із

ним не маю і відмовляюся від нього як від мого батька, бо насправді у серпні місяці 1923 року моїм батьком став комсомол і партія, що виховали мене у душі непримиренності та жорстокості до наших класових ворогів». Страх приніс свої плоди — сьогодні онуки та правнуки таких куркулів воліють «забути» про долю своїх предків.

Після чистки голодом і репресіями владі вже нікого було боятися на селі: колгоспи імені Леніна і Кагановича, Молотова і Дзержинського, та з іншими дивакуватими назвами на кшталт «7 умов товариша Сталіна», чи «Вперед, неможливість» постачали хліб безперерійно. Селянам ніхто до 1970-х років не давав паспортів, тому шанси вирватися із пекла системи «праця по змозі, продукти по потребі» мали хіба вивчені діти колгоспників. Бунтарі були розстріляні, вислані або заморені голодом, для всіх, хто вижив, головним було, щоб до магазинів «кооперації» вчасно привозили з райцентрів свіжий хліб і його усім (!) вистачало... ■

ДУМКА ЕКСПЕРТА

Перемогти, знищивши фізично

ПРО МЕТОДИ БОРЬБИ БІЛЬШОВИЗМУ З УКРАЇНЦЯМИ РОЗПОВІДАЄ

ЮРІЙ ШАПОВАЛ, професор, доктор історичних наук

У.Т.: Чи вірогідною була поява нового Махна, здатного об'єднати селянство?

— Ні, такі люди загинули під час вивольних змагань 1917–1920 років. Та попри відсутність ватажків ситуація для комуністів була тривожна. У травні 1928 року після доповіді голови ГПУ УСРР Балицького на закритому засіданні Політбюро ЦК КП(б)У було розіслано резолюцію у всі окружні партійні комітети, котра вимагала від ГПУ «посилити роботу з антирадянськими елементами на селі, застосовуючи до них заходи репресії». У липні 1928 року Балицький підписав унікальний документ — директиву «Об операции по сельской уголовщине». Директива вимагала просто

усунути із села всіх, хто бодай трохи був незадоволений політикою комуністів.

Проте, за свідченням секретаря Колеті ГПУ УСРР Письменного, який супроводжував Балицького у цій каральній поїзді, голова ГПУ УСРР, ворожий побаченням, не втримався і сказав у вузькому чекістському колі, що «Сталін перегнув із колективізацією».

У.Т.: Як більшовикам вдалося зломити опір українського села колективізації?

— Завдяки безкомпромісності насильницьких дій. Відповідно до постанови ЦК ВКП(б) від 30 січня 1930 року розкуркулені поділялися на три категорії: перша («контрреволюційний

актив») — селяни, які брали участь в антирадянських і антиколгоспних виступах — підлягали арешту; а далі табір або розстріл, і виселення їхніх родин у віддалені райони країни; друга — «великі куркулі та колишні напівпоміщики, які активно виступають проти колективізації». Їх одразу разом із родинами виселяли у віддалені райони країни. Третя частина: куркулі, яких розселяли у спеціальних селищах на непридатних землях в межах тих самих адміністративних районів. Там, де «чекістсько-військового резерву» не вистачало, дозволялося використовувати переодягнені військові групи з надійних, профільтованих Особливими органами ОГПУ частин Червоної Армії. ■

Нашадки Чинг

ИЗХАНА

**МОНГОЛИ ЖИВУТЬ
ТАК САМО,
ЯК І ЇХНІ ПРЕДКИ –
ПРАДАВНІ
ЗАВОЙОВНИКИ**

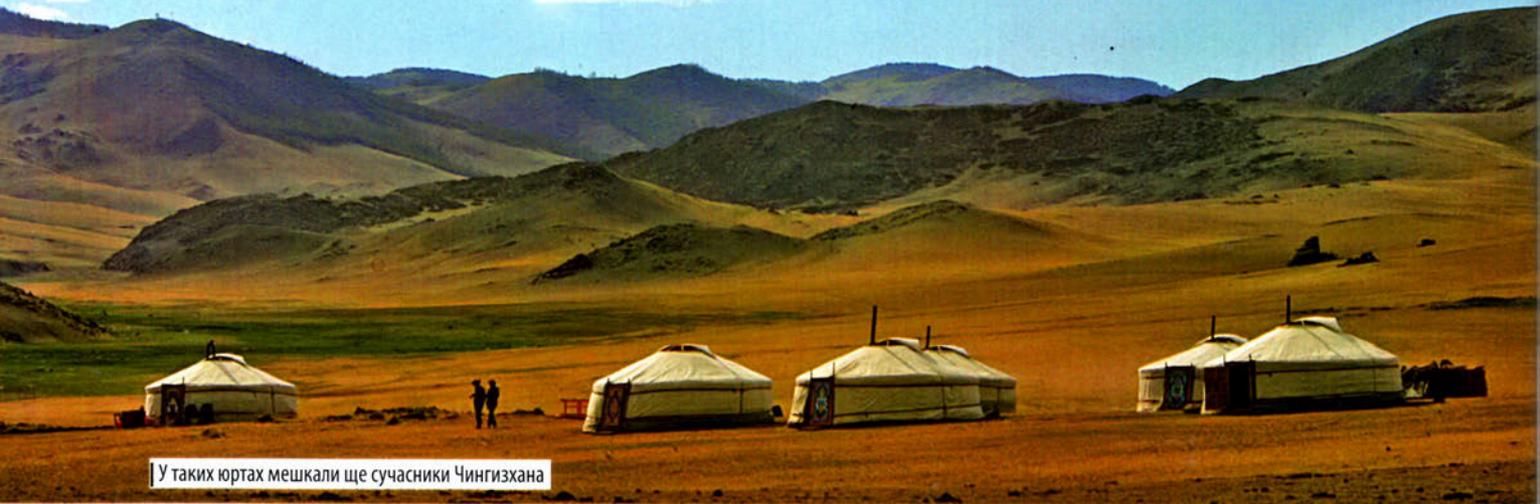
І досі стоять такі, як у Батия, Тамерлана і Чингизхана юрти. Іноді між бетонних багатоповерхівок. Як і раніше, монголи п'ють солоний чай із верблюжим молоком, готують страви на вогнищі з кіз'яків того-таки верблюда. І ніколи нікуди не поспішають. Аж заздрісно.

Автор: **Мирослав Гай**

Якщо додати старовинну, багату автентичними традиціями культуру, недоторкану дику природу, неосяжний для туристичного дослідження простір, а також відносно гарне знання монголами російської мови, стає зрозумілим: Монголія — найліпша країна для першого знайомства з таємничим Сходом.

МОНГОЛ УРТ ЗАМ – ДОВГА ДОРОГА ДО МОНГОЛІ

Безвізовий в'їзд для українців робить цю країну значно ближчою, ніж, наприклад, Франція. Найцікавіше, що росіянам і китайцям віза потрібна, а нам — ні. Немов справжні монголи, ми нікуди не поспішали, і вирушили в подорож потягом. Спочатку — до Москви, звідти — до Улан-Батора, і протягом тижня ►

У таких юртах мешкали ще сучасники Чингізхана

ФОТО: REUTERS

насолоджувалися з вікна вагона красвидами Сибіру, Байкалу, а водночас і підучили монгольську. Нам вдалося ще й попрактикуватися.

Туристичний бізнес у країні розвинений погано, тому в Улан-Баторі пристойний готель знайти складно, а ті, що є, – дорогі. А от дах над головою, не відходячи від вокзалу, просто. Місцеві запрошують туристів до своїх квартир, бо... самі в них не живуть. Традиційні юрти набагато затишніші й економніші – обігріти їх значно простіше. У радянських багатоповерхівках мешкають переважно вихідці із колишнього Союзу, тобто туристи.

Від цього міксу традиції та соціалістичної урбанізації монгольські міста мають дивний, абсолютно незвичний вигляд: на тлі пустельного пейзажу – панельні монстри, обставлені юртами. Дивно виглядають і люди – ходять переважно у національному одязі, і з ними різко контрастують поліцейські у надзвичайно дорогій і якісній шкіряній уніформі.

ЖИТТЯ БЕЗ «БЛАГ»

Від'їхавши дуже далеко у пустелю, туди, де немає автобусів і

Красивий спів і гра на традиційних інструментах для монголів не рідкість

ФОТО: Олександр Вансович

НОТАТКИ МАНДРІВНИКА

До води потрібно звикнути

Головне прокляття пустелі – вода. В Улан-Баторі не варто пити воду з-під крана, але спокійно купуйте воду в пляшках. У пустелі доведеться пити воду з колодязів. Її можна вживати без остраху – вона дуже чиста, хоча й до неї потрібно звикнути.

«Самбайну»

Не полінуйтеся вивчити кілька фраз монгольською. А ще краще – заведіть захальну книжку з набо-

ром висловів. Пропоную кілька потрібних (монголи використовують кирилицю):

- «Самбайну» – вітаю, доброго дня;
- «Баярлах» – дякую;
- «Та намайг уучылна уу» – вибачте мені будь ласка;
- «Сайхан зам» – хороша дорога;
- «Урт зам» – довгий шлях.

Погода

Влітку: від +40°C вдень до +10°C вночі.

Зимку: від -20°C вдень до -40°C вночі.

НАВИГАТОР

потягів, а єдиним транспортом є старенький уазик або верблюд, ми зустрілися зі світом, що не змінювався упродовж століть.

Незважаючи на величезні терени, великих міст у країні всього шість. Та й «великими» їх можна назвати досить відносно: найбільше — Улан-Батор — можна обійти пішки протягом дня. Більшість населення країни проживає саме у цьому місті.

ДІТИ ЦІЄЇ ПУСТИННОЇ ЗЕМЛІ ЗДОРОВІ, УСМІХНЕНІ Й ГОСТИННІ. Й ЗОВСІМ НЕ СХОЖЕ, ЩОБ ВОНИ БУЛИ ЧИМось НЕЗАДОВОЛЕНІ

Решта — 1 800 000 (!) — розкидані іншими містами і пустелею. Тому, вивабившись далеко у Гобі, ви кілька днів не зустрічатимете жодної юрти.

У пустелі ви можете помандрувати до гобійського лісу. Якщо пощастить, побачите пустельних вовків. Якщо ні — потрапите у піщаний буран. На такий випадок

обов'язково придбайте пустельні окуляри. Без них вам навіть маленький вітерець здається прокляттям. І куди б ви не прямували, не забувайте про ніж, компас і пляшку води. Тоді, якщо загубитесь, матимете шанс дочекатися допомоги. Взагалі, пустеля Гобі перевершила всі мої сподівання. Знайомство з нею було геть не схожим на все досі бачене, почуте і навіть

прочитане. Це світ гарних, добрих і сильних людей, які не знають, що таке колгейт і не ходять до стоматологів, але мають міцні білосніжні зуби. Адже пустеля стерильна, інфекції й віруси в ній не виживають. Діти цієї пустинної землі здорові, усміхнені й гостинні. Й зовсім не схоже, щоб вони були чимось незадоволені. Можливо, ►

КОШТОРИС

Віза

Громадянам України не потрібна.

Дорога

Потягом: 362 грн — купе до Москви, 230 дол. — до Улан-Батора. Тиждень — туди, тиждень — назад.

Літаком: найдешевше летіти через Москву — ціна квитка коливається від 850 до 1000 дол.

Житло

Можна знайти одразу на вокзалі. Власники помешкань очікують кожен потяг із Москви. Квартира-готель коштує доларів 10 за добу для однієї особи. Умови досить комфортні: гаряча вода, телефон та комп'ютер з Інтернетом, щоправда за останній доведеться платити окремо.

Обмін валют

Запропонують здійснити на кордоні, але не варто міняти більше 5 дол. В Улан-Баторі, відійшовши подалі від вокзалу, можна знайти кращий курс. Обов'язково перегляньте курс валют Нацбанку.

Борчині. Їм у руки краще не потрапляти

Дорожній знак пустелі

ФОТО: Олександр Ванкович

ДИВИСЬ

Юрта Головного шамана. У ній мешкає не просто степовий чаклун, а державний посадовець. В Улан-Баторі її покаже будь-хто. Якщо пощастить поговорити з шаманом, можете отримати кілька дуже особистих і важливих порад.

Буддистські храми. У Монголії поширений ламаїзм – тибетський тип буддизму.

ФОТО: Олександр Ванкович

Біле озеро. Виникло після виверження вулкану. За легендами, не має дна і з'єднується з Байкалом. Навколо озера застигла чорна лава з пустотами, ступаючи на яку, чується дивний, неначе потойбічний звук. Вважається священним місцем, тому поводитися потрібно дуже обережно: не шуміти і не намагатися взяти шматок лави напам'ять. Порушивши заборону, можна тяжко захворіти.

причина в тому, що їхнє життя не залежить від так званих благ цивілізації. Щоправда, дещо вони успадкували від радянської. Це – школи, залізниця і... прописка. Та й деякі з новітніх винаходів потрапляють сюди. Час від часу можна побачити юрти з електродвигуном, що працює від вітру, або мобільний телефон у голови родини. Хоча для більшості кочівників єдиним джерелом світла довгими вечорами є вогнище з кізків.

Традиційно монголи селяться у кількох кілометрах від колодязів. Чому, мені пояснював старий монгол, але я лише зрозумів, що традиція селитися в пустелі не біля води пов'язана з тим, що колодязі громадські, і пастухи з різних родин користуються ними для своєї худоби спільно.

ЇЖТЕ, ЩО ДАЮТЬ

У пустелі гість – це насправді гість. Він не може відмовитися від частування, адже господарі серйозно образяться. Вас обов'язково пригостять локшиною з м'ясом кози або вівці, сухими, твердими хлібними паличками і – обов'язково – солоним часом з верблюжим молоком. За смаком такий обід

НАВИГАТОР

дуже специфічний, як кажуть росіяни, «на любітьєля». До солоного чаю швидко звикаєш, бо в пустелі він найкраще вгамовує спрагу, а от місцеве м'ясо йде важче. Проте гурманів безперечно порадує місцева кухня у ресторанах. ■

ПОДОРОЖ У ПУСТЕЛЮ

Необхідні речі:

- лижні окуляри, які щільно прилягають до обличчя, можуть замінити пустельні. Хоча останні дешевші й екзотичніші;
- ніж, компас, фляга, а краще – бурдюк для води;
- не забудьте про аптечку (найголовніше – засоби від діареї);
- дрібні іграшки на подарунки місцевим дітям.

Традиційні змагання далекі від європейської політкоректності

ФОТО: REUTERS

ФОТО: REUTERS

Кочівник

Нестерпна множинність буття

ЧИ ВДАЛОСЯ ХЬО ЕВЕРЕТУ ВІДПОВІСТИ НА ГОЛОВНЕ ПИТАННЯ
ПРО «ЖИТТЯ, ВСЕСВІТ І ПРО ВСЕ, ВСЕ, ВСЕ»?

Фантастична ідея американського вченого про безліч паралельних світів, яку спочатку ігнорували і над якою пізніше сміялися, нині сприймається науковим співтовариством набагато серйозніше. Не виключено, що найближчим часом новітні технології дадуть змогу перевірити її на практиці.

Автор: **Анатолій Бондаренко**

Пригадайте ситуацію, свідками якої ви певне ставали неодноразово. Хлопець запрошує дівчину у ресторан по вечеряти. У момент, коли дівчина вирішує, чи варто йти, чи ні наш Всесвіт, наша реальність розщеплюється на дві. В одному з світів — у тому, де дівчина сказала «так», — за кілька років у них з'являються діти. В іншому — там, де її відповідь була негативною, — вони розлучаються назавжди. Кожен незворотній, з погляду термодинаміки, процес розщеплює нашу реальність на нові всесвіти, у яких реалізуються всі можливі варіанти розвитку.

Ні, це не сюжет чергового науково-фантастичного оповідання. Це короткий виклад наслідків теорії фізика Хью Еверета, яку він запропонував ще у

почали з'являтися відносно недавно, протягом останніх 20-ти років, серед іншого — це квантові комп'ютери, квантова телепортація та квантові розслідування, кожне з яких гідне окремої статті.

МЕРТВО-ЖИВИЙ КІТ ШРЬОДІНГЕРА

Квантова механіка описує світ не звичними термінами, такими як швидкість або розташування тіла у просторі, а за допомогою поняття хвильової функції, що містить всю інформацію про систему, яку описує, і змінюється відповідно до рівняння Шрєдінгера.

Головна проблема у тому, як саме зіставити хвильову функцію з нашими спостереженнями. Один з перших ва-

вити у вигляді лінійної комбінації з усіх її можливих станів. Ідея розумового експерименту Шрєдінгера була така: прив'язати стан субатомної частинки до стану макрооб'єкта, у нашому випадку — kota.

Отже, уявіть kota в невеликій герметичній скрині, під'єднаний до балона з цианідом — отруйним газом. Якщо протягом години відбудеться радіоактивний розпад спеціально підбраного атома, то спрацює детектор, який запустить механізм, що відкриє газовий кран. У такому випадку кіт загине. Якщо розпаду атома не станеться — кіт залишиться жити. За годину радіоактивний елемент може розпастися, а може й ні — атом підбрано так, щоб ймовірність цього була однаковою. Тоді в описаному експерименті нещасна тварина має розглядатися як комбінація з двох її можливих станів — мертвого і живого, такий собі мертво-живий кіт. Зовнішній спостерігач не знає, чи спрацював газовий кран. Тільки після того, як скриню відкриють, відбудеться колапс хвильової функції, і кіт перейде із невизначеного мертво-живого в один з своїх можливих станів. Парадокс у тому, що кіт «знає», чи живий він, ще до того, як скриню відкриють.

КОПІЇ В НОВИХ РЕАЛЬНОСТЯХ

У 1957 році доктор Хью Еверет розробив новий підхід до інтерпретації квантової механіки, позбавивши на решті шрєдінгерівського kota мук невизначеності. Він запропонував вважати, що квантова функція ніколи не колапсує, тобто рівняння Шрєдінгера діє завжди.

При цьому хвильова функція всесвіту складається з різних гілок, які за визначених умов можуть розщеплюватися. Таке розщеплення, або, як ще його називають, декогеренцію на кілька систем-світів, неможливо повернути у зворотному напрямку.

НЕСПОДІВАНІ ЗАСТОСУВАННЯ КВАНТОВОЇ ТЕОРІЇ ПОЧАЛИ З'ЯВЛЯТИСЯ, ПРОТЯГОМ ОСТАННІХ 20-ТИ РОКІВ

1957 році. Теорії, яка тоді здалася настільки безглуздою, що її просто проігнорували, яку критикували в 70-х і яка вже у наш час почала завойовувати серйозні позиції.

Власне, Еверет лише спробував по іншому розтлумачити певні основи квантової механіки, що нині є найуспішнішою фізичною теорією в історії людства. Ядерна енергетика, уся сучасна електроніка, напів- та супер-провідники, комп'ютери, лазери, нейтронна бомба — всі ці технології також є наслідками квантової теорії. Але найнесподіваніші застосування теорії

ріантів, як це зробити, досі найпоширеніший, представлений у роботах копенгагенської школи (Нільс Бор та інші). У момент вимірювання одного з параметрів системи квантова функція переживає колапс, і ми отримуємо лише одне з можливих значень такого параметра. Підхід копенгагенської школи залишає теорію неповною. Для ілюстрації неповноти Ервін Шрєдінгер у 1935 році запропонував розумовий експеримент.

Почнемо з того, що відповідно до квантової теорії хвильову функцію субатомної частинки можна предста-

Рівняння Шр'юдінґера

$$\frac{\hbar^2}{2m} \nabla^2 \psi + (U - E) \psi = 0$$

Для ілюстрації повернемося до парадоксу з котом. Пристрій, включаючи газовий балон і kota у скрині, розщеплюється на два стани (отруйний газ випущено або ні) залежно від того, чи відбувся радіоактивний розпад частинки. Коли газ взаємодіє з котом, або коли газу немає, кіт також розщеплюється на два стани — мертвий або живий. З погляду живого kota, він займає інший світ, ніж той, де знаходиться його мертва копія. Спостерігач, у свою чергу, розщеплюється на копії тільки тоді, коли відкриє скриню, і вони побачать різні результати експерименту.

Реальність розділяється на паралельні, невзаємодіючі всесвіти, в одному з яких спостерігач виймає неживу тваринку, а в іншому живий кіт дряпає за руку його копію.

Можливо, історія про kota здалася вам маячнею, але насправді ситуація трохи складніша. По-перше, надто багато фізиків світового рівня є прихильниками праць Еверета. Серед десятків імен перерахуємо кілька зірок першої величини — це нобелівські лауреати Мюррей Гелл-Манн, Річард Фейнман, відомий британський фізик Стивен Хокінґ та батько квантового комп'ютера Девід Дейч.

Не в останню чергу завдяки саме Дейчу і його чаду — квантовим комп'ютерам — інтерес до теорії Еверета за останні роки значно зріс. Дейч успішно використовує теорію множинних світів для побудови схем квантових підрахунків. Саме з ними та з наноелектронікою пов'язують можливість вже у найближчі роки експериментально перевірити теорію Еверета.

В одній зі своїх базових статей «Структура мультивсесвіту» в 2001 році Дейч написав, що «побудова множинних світів визначається тим, як ними поширюється інформація — універсальність квантових обчислень гарантує, що вивчаючи квантові комп'ютерні мережі можна отримати результати, які будуть дійсними для будь-яких квантових систем».

Тобто вивчення процесів у таких комп'ютерах дасть змогу дізнатися набагато більше про те, яким є наш Всесвіт. Водночас, це шанс перевірити, чи правий був Хью Еверет, чи дійсно наша реальність є своєрідним фонтаном всесвітів, кількість яких постійно збільшується. Всесвітів, у яких обов'язково відбувається все, що коли-небудь могло б відбутися. ■

Кращі з кращих

НАПРИКІНЦІ ОСЕНІ ТЕНІСНИЙ СВІТ ПІДРАХОВУЄ СЕЗОННІ ЗДОБУТКИ Й ПРИБУТКИ

Другий рік поспіль на вершині великого тенісу нудно. Поки що ніхто не здатен витіснити з тутешнього Олімпу бельгійку Жюстін Енін і швейцарця Роджера Федерера

Автор: Руслан Родзін

У листопаді традиційно відбуваються особливі тенісні змагання — жіночий і чоловічий Masters Cup. За своїми правилами Кубки майстрів мають більше спільного з регламентом футбольної Ліги чемпіонів, ніж з турнірами «Великого шолому» чи звичайними «Мастер-сами». Поділені за гендерним принципом елітні вісімки борються у двох групах і трьох матчах за вихід у півфінал. Навіть два програти тут нічого не означають, на відміну від усіх інших змагань, де тенісист, наче анекдотичний сапер, може помилитися лише один раз. Стартовий невдаха цілком може виявитися на фініші найсильнішим, бо на Masters Cup ретельно підраховують все: кількість виграних матчів, сетів, за потреби — і геймів. А ще, звісно, рейтингові бали і чималі призові. Тому потрапити сюди надзвичайно почесно, дійти до фіналу — престижно, а перемогти — вигідно. На будь-який погляд.

ЗАЛІЗНА ЛЕДІ

Мадридський «Мастерс», що проходив з 6 до 11 листопада, приніс кілька сюрпризів. Зокрема, аж ніяк не прогнозовані навіть лояльними до російського тенісу фахівцями вихід до півфіналу Анни Чакветадзе, а до фіналу — Марії Шарпатової. Сербки Єлена Янкович і Анна Іванович перед початком Кубка однозначно вважалися сильнішими. Плюс нові хвилювання в таборі сестер Вільямс: Венус відмовилася від участі ще до початку, пропустивши ще до основи ту саму Шарпатову, а травмована під час турніру Сирена дала шанс Маріон Бартолі.

Але важливіше інше: після Мадриду перевага першої ракетки світу Жюстін Енін, яка після цьогорічного роз-

Федерер усемогутній

лучення оговталася напрочуд швидко, стала настільки беззаперечною, що сьогодні неможливо передбачити, хто зможе зупинити її переможну ходу. Тим більше, що кар'єру прямо у розпалі сезону завершила гідна її суперниця Кім Клістерс, котра, на відміну від співвітчизниці, поставила родинне щастя вище за спортивні здобутки. Щоправда, про повернення з декретної відпустки у 2008-му заявила колишня лідерка жіночого тенісу американка Ліндсей Девенпорт. Екс перша ракетка говорить, що її більше приваблюють вогні Олімпіади, ніж інші змагання разом узяті.

За сезон тендітній на вигляд Енін підкорилося 12 турнірів — подібне досягнення востаннє демонструвала Мартіна Хінгіс рівно 10 років тому,

коли була у феноменальній формі. Від початку липня бельгійка не програла жодній суперниці поспіль, скривдивши на кортах 25 спортсменок. Звичайно, з 3-мільйонного призового фонду Masters Cup Енін дісталася значна частка. Але 2007-й фінансовий рік запам'ятається не лише міс Жюстін, яка заробила понад 5,3 млн дол. Подолавши вперше в історії позначку «5», вона дала знак усім дамам із ракетками в руках: наполегливість і працьовитість будуть гідно оцінені.

Щодо змін у жіночому тенісі, то вони не примусять на себе чекати. Світова тенісна асоціація радикально змінює регламент турнірів. Усі трансформації спрямовані, перш за все, на випробування фізичних сил спортсменок. За рахунок ущільнення

ігрового графіку збільшиться відпустка у міжсезоння. З 26 турнірів WTA залишаться 20: 7 європейських (Берлін, Істборн, Мадрид, Москва, Париж, Рим, Штутгарт), 8 американських (Чарльстон, Цинциннаті, Індіан-Веллс, Лос-Анджелес, Майамі, Монреаль/Торонто, Нью-Гейвен, Стенфорд), 5 азійських (Пекин/Шанхай, Доха, Дубаї, Сідней, Токіо). Компенсує витрачені зусилля підвищення призових фондів. Зокрема, обов'язкові турніри (вже 2009 року їх кількість з 13 зменшиться до 10) в Індіан-Веллс, Майамі, Мадрид і Пекині досягнуть до 4 млн дол.

Жорсткішою стане й процедура підсумовування залікових балів. Рейтинги тенісисток рахуватимуть за 16-ма турнірними результатами. Відмова від участі у «Великому шоломі», обов'язкових прем'єр-турнірах, а також у «домовлених» з WTA Tour змаганнях автоматично коштуватиме спортсменкам 0 балів. Заздалегідь можна завбачити, що метаморфози великого тенісу позитивно вплинуть на якість шоу, а відповідно — й розмір рекламних бюджетів. Адже найсильніших тенісисток фактично позбавляють вибору: вони будуть вимушені частіше зустрічатися одна з одною, а про травми взагалі муситимуть і не згадувати. Інакше на них очікує полегшене ковзання до низу рейтингу.

ВЕСЕЛИЙ РОДЖЕР

Чоловічий «Мастерс» у Шанхаї із призовим фондом у 4,45 млн дол. вдруге поспіль скорився Роджерові Федереру. Після несподіваного програву стартового матчу Фернандо Гонсалесу, з яким до цього швейцарець

зустрічався 10 разів і стільки ж перемагав, стало зрозуміло, що навіть не у найкращій фізичній кондиції Федерер непереможний. Його теніс розумний, виважений і ефективний. Для досягнення результату перша ракетка світу витрачає рівно стільки зусиль, скільки це потрібно — і ні краплини більше. Роджер заощадливий: у сезоні він проводить вдвічі менше турнірів, ніж його безпосередні конкуренти, але ці зма-

Мелодійний передзвін супроводжував увесь фінальний матч із Давидом Феррером. Після своєї поразки новичок Кубку майстрів заявив, що до Шанхая готувався спеціально і мав прекрасний настрій. Але Федерер настільки сильний, що підібрати «ключик» до його ідеальної гри практично неможливо.

Щоб зрівнятися з ще одним великим чемпіоном, Пітом Сампрасом, у показниках на Masters Cup, Федере-

ПОТРАПИТИ НА MASTERS CUP – ПОЧЕСНО, ДІЙТИ ДО ФІНАЛУ – ПРЕСТИЖНО, А ПЕРЕМОГТИ – ВИГІДНО. НА БУДЬ-ЯКИЙ ПОГЛЯД

гання — найвищого гатунку, тому залікових балів і грошей вони приносять найбільше.

А ще бувають вагомі бонуси. Як, наприклад, у тому ж Шанхаї, де кожного року переможцеві дістається розкішний «Мерседес». Коли чергову сріблясту красуню викочували в зал, Федерер мав дещо пригнічений вигляд, ніби вирішував, що робити з четвертим шедевром німецьких автовиробників — за кількістю виграних лідром чоловічого тенісу Masters Cup. Або про улюблених корів — Едельвейса та Джульєтту, яких Роджеру подарували прихильники. Тепер уболівальники швейцарця, які й до того вирізнялися спокійною вдачею, отримали можливість виражати свої емоції у неперевершено інтелігентний спосіб: на кожен вдалий розіграш Федерера вони відгукуються дзенькотом дзвіночків.

рові потрібна лише одна перемога. А щодо річних призових він давно поклав на обидві лопатки колишнього американського звитязця: 2007-го швейцарець на турнірах заробив понад 10 млн дол. І це — абсолютний рекорд сьогодення.

До речі, про Сампраса. Одразу після Шанхая Федерер поїхав до Сеулу на так звані виставкові матчі з американцем, який розчолив ракетку у травні цього року. На кортах їм довелося зустрітися лише одного разу, доки Сампрас не завершив кар'єру. 6 років тому під час Вімблдону молодий Федерер переміг 30-річного ветерана у драматичному 5-сетовому поєдинку. 20 листопада він, вже значно досвідченіший і впевнений у собі, зробив це вдруге. Обох тенісистів на кортах у добродішних поєдинках побачать ще мешканці Куала-Лумпуру і Макао. ■

ПІДСУМКОВИЙ РЕЙТИНГ WTA, 2007

Місце	Ім'я, прізвище	Країна	Кількість балів
1	Жюстін Енін	Бельгія	6155
2	Єлена Янковіч	Сербія	4202
3	Светлана Кузнецова	Росія	3796
4	Анна Івановіч	Сербія	3498
5	Анна Чакветадзе	Росія	3033
6	Марія Шарапова	Росія	2956
7	Сирена Вільямс	США	2802
8	Даніела Хантукова	Словаччина	2616
9	Венус Вільямс	США	2470
10	Маріон Бартолі	Франція	2374

ПІДСУМКОВИЙ РЕЙТИНГ АТР, 2007

Місце	Ім'я, прізвище	Країна	Кількість балів
1	Роджер Федерер	Швейцарія	7180
2	Рафаель Надаль	Іспанія	5735
3	Новак Джоковіч	Сербія	4470
4	Ніколай Давиденко	Росія	2825
5	Давид Феррер	Іспанія	2750
6	Енді Роддік	США	2530
7	Фернандо Гонсалес	Чилі	2005
8	Рішар Гаске	Франція	1930
9	Давид Налбандян	Аргентина	1775
10	Томмі Робредо	Іспанія	1765

Прямою мовою

**АЛЕКСЕЙ КОЗЛОВ ПРОПОНУЄ ПОВЕРНУТИ
ЗОМБОВАНУ АУДИТОРІЮ, ЯК ХАТИНКУ
НА КУРЯЧИХ НІЖКАХ: ДО ДЖАЗУ – ОБЛИЧЧЯМ,
ДО РОЗВАЖАЛЬНОЇ МУЗИКИ – СПИНОЮ**

Алексей Козлов. Людина-перформенс

Композитор, виконавець-імпровізатор, шоумен, письменник, лектор – у свої 72 роки він сповнений масштабних планів. Ленінське «захопити мости, телеграфи, вокзали» – дитячі іграшки порівняно з його постмодерністською стратегією театралізації джазу. Тим більше, що під орудою Козлова наразі зібрано цілий склад мистецької зброї – оновлений «Арсенал». Монолог джазмена записала
Вікторія Поліненко

Чистий джаз мене вже не приваблює – міжстільовий перформенс набагато цікавіший. Я намагаюся саме тепер знайти якихось фахівців, котрі б мислили подібно до мене і були б майстрами своєї справи.

Пантомісти, клоуни, актори театру і кіно, які зможуть читати тексти, – хто завгодно, аби професійні. Коли йдеться про клоуна, я не маю на увазі звичайного фіглярка з великим носом і кумедними черевиками, чи навіть таких, як Чаплін або Куклачов. Він може виглядати, наче паяц, а насправді має бути мімом, степпером, щоб брати участь у музичних номерах, де б поєднувалися авангард із класикою, дворові пісні з фанком. Це буде такий собі сюрреалізм. Причому без жодного серйозу – все на гуморі, в першу чергу, стосовно того, що ми самі ж робимо.

Я ніяк не можу позбавитися своїх давнішніх звичок, того серйозного ф'южну, який передбачає органічний сплав стилів. Колись, у 1960-х – на початку 1970-х, це було чудово й

своєчасно. Вигадавши ф'южн, Майлз Дейвіс урятував джаз від повного вимирання. Був такий випадок: Дейвіс, котрого ми вважаємо однією з найбільш джазових величин світу, у звукозаписувальній фірмі, яка випускала його платівки, влаштував страшенний скандал, бо його альбоми розташовували в розділі «джаз». Дейвіс прагнув осучаснити цю музику, «перекласти» її мовою, яка була б зрозумілою тогочасній аудиторії. Під час фестивалю на острові Вайт у Великій Британії, де зібралася 300-тисячна армія фанів, він грав надскладний авангард, замішаний на фанку. Абсолютно новий підхід хіпі (їх тоді була більшість) сприйняли як свою музику, бо в цих звуках був близький їм за духом протест.

Так і народився ф'южн, який згодом розгалужився на кілька напрямків. А Дейвіса покинули всі однодумці, дехто з них створив власні колективи. Щось подібне час від часу відбувається і зі мною. І ось знову позбуваюся розважливості, знову шукаю соратників.

Люди уперті. Якщо вони вміють робити щось одне, то для них велика проблема — викинути це до біса і розпочати цілком іншу справу. Я проходив цей шлях не раз: відмовлявся від старих навичок і брався до нового. На початку 1980-х була в мене програма, побудована на брейк-дансі. Мені тоді довелося на-

брати в команду зовсім молодих людей, яким ця музика просто подобалася. Ми грали суміш джазу з нью-ейджем. Тоді з'явилися дивовижні постпанківські кліпи, як у гурту Madness, наприклад. Переважно ми орієнтувалися на цю естетику.

Наразі мистецтво кліпу вироджується, незважаючи на технологічну досконалість і комп'ютерну графіку — немає думки, підходу, іронії

Гламурність, тусовочність зумовлюють повне виродження самоіронії. Нещодавно я відкрив для себе Макса Раабе. Його Palast Orchestra пародіює любов німців до солодкої «фашистської» музики. Артисти точно відтворюють характерну для 1930-х років стилістику. Раабе співає німецькою та італійською (привіт Дуче). Публіці подобається: люди похилого віку відчують носталь-

КЛАСИКУ НЕ МОЖНА ПЕРЕТВОРЮВАТИ НА МУЗЕЙ. Я ОБЕРЕЖНО НАМАГАЮСЯ ОЖИВИТИ ЇЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ІМПРОВІЗАЦІЇ

нарешті. І нібито молодь з усього може познущатися, а до себе критично поставитися нездатна. А в постпанків це було — іронія, обернена до власної персони.

Нігілізм — штука взагалі важка. Його новий тип зародився в Росії у XIX ст. Саме тут виникло те, що потім почало називатися «інтелігенцією», вся ця достоєвщина, самокопання, та ще й засноване на християнстві. І на протигагу — тероризм. Навіщо на Олександра II полювали, а він був потрясно прогресивний цар. Якби його не вбили напередодні того, як він мав підписати історичний документ, відповідно до якого він віддавав всі повноваження сенаторам, Росія стала б зовсім іншою країною.

гію — у них сльози на очах, молодь одержує задоволення від стьобу.

Класику, геніальні твори не можна перетворювати на музей, заштовхувати подалі на полицю. Я обережно намагаюся оживити класичну музику за допомогою імпровізації. Я беру гармонію і на її основі розробляю експромти.

Сфера моїх зацікавлень — французькі імпресіоністи (Габріель Форє, Клод Дебюссі, Моріс Равель) і російські композитори (Александр Бородин, Модест Мусоргський, Пьотр Чайковський, Сергій Рахманінов). У Форє я взагалі знайшов джазові гармонії. Тут завдання — нічого не придумуючи змінити трохи звичний порядок — і виїде вже джазовий акорд.

Джазових справ майстер

ЛЮДИНОЮ З РОЗУМОМ МАТЕМАТИКА, ДУШЕЮ ПОЕТА І ХАРАКТЕРОМ ВОЇНА НАЗИВАЮТЬ ЛЕГЕНДУ РОСІЙСЬКОГО ДЖАЗУ

Невід'ємний від арсенального бренду власного виробництва саксофоніст тандемом із піаністом Дмитрієм Ілгудніним у Києві, Донецьку й Харкові представив нову концертну програму.

Автор: Іван Лютий

Невід'ємний від арсенального бренду власного виробництва саксофоніст тандемом із піаністом Дмитрієм Ілгудніним у Києві, Донецьку й

Харкові представив нову концертну програму. Попри провокаційну назву, у проєкті «Від класики до джазу через дворові пісні» акцент зроблено на перших двох складниках. Навіть зразок анонімної блатної пісні Козлов обрав інтелігентний, що вже казати про демонстроване дуєтом тонке сполучення різноманітних імпровізацій, яке супроводжувалося спогадами музиканта, його вокальними етюдами й читанням поезії оберіутів. Саме таким сьогодні маестро бачить джаз —

еклектичним, театральним, вільним від догми.

Свій шлях до ненормативної музики Козлов розпочав ще у повоєнні часи. Замість того, аби крокувати в ногу і горланити піонерські лозунги, він випросив собі барабан і сурму. Вдома тримав колекцію «буржуазних» платівок, а дорослих, які вважали мистецтво джазу ворожим, вважав брехунами. І це в період розквіту соцреалізму! До школи ходив у вузьких штаних, довгому піджаці і з волоссям «під Гарзана». І це за життя Сталіна!

Повернути імпровізацію у класичну музику — ще одна моя мрія. Баха за те, що він імпровізував, відлучили від церкви. І Паганіні, і Моцарт, і Ліст, коли виконували свої твори в салонах, кожного разу грали інакше, фантазували з пам'яті. І раптом наприкінці позаминулого століття імпровізація опинилася під забороною. Імпровізувати стало непристойно, не гідно поважного му-

зиканта. У тоталітарних державах взагалі академізм став нормою — і Сталін, і Гітлер забороняли імпровізи. А наші консерваторські й досі так думають.

На Заході ще гірше. Я сподівався, що зі своєю програмою Шостаковича ми об'їдемо весь світ. Ні фіга. Коли ми давали демо-запис продюсерам, вони не знали, що з ним робити. Мовляв, аудиторія не зрозуміє.

У передмісті Бонну є так званий Вокзал мрії — старовинне приміщення вокзалу, де виступали Брамс, Шуман та інші композитори і знамениті виконавці. Збирається тут високосвітська публіка. А у Башмета тоді працював прекрасний контрабасист Юрій Голубев. Ми з ним іноді під час перерв грали для себе фрі-джаз. І ось прямо перед концертом Башмет відчув, що програму необхідно якось підсилити. І каже: «Виходьте з цим номером». Ми вийшли і зіграли. Реакція була просто неймовірна — народ так пожвавився, а в залі ж були виключно поважні люди. А все тому, що це була жива музика, яка ніколи більше не повториться, яка народжується тут і тепер.

Незадовго до смерті Альфреда Шнітке в Москві Мстіслав Ростроповіч влаштував концерт, де мала бути зіграна остання симфонія композитора. Вона складалася з якихось авторських шматків, ремінісценцій, радянських мелодій. Одним словом, нісенітниця така. Десь посередині знайшлося місце й для соло на саксофоні. Мені показали, звідки починати, я повинен був підхопити тональність — і зіграти абсолютне «фрі». Вийшло чудово. Після концерту підходять до мене аспіранти,

Дмитрій Ілугдін і Алексей Козлов однаково легко виконують і Рахманінова, і дворові пісні

PHOTO: UNIAN

На хворобу спротиву системі Козлов слабував і тоді, коли навчався в Московському архітектурному інституті — на його дисертації, що зберігається в архіві, досі стоїть штамп «секретно», і коли грав на саксі теми дідуса Дюка Еллінгтона у шинках білокам'яної, і на стадії народження «Арсеналу». Своє найулюбленіше джаз-рокове дітище він створив 13 листопада 1973 року. Це був бурхливий період захоплення Джиммі Хендріксом і блюз-роком, перші спроби «зняти» на слух аранжування з платівок Chicago та Emerson, Lake & Palmer. Болючий процес підбору команди — у пошуках людей, які вміють читати ноти, Козлов, кажуть, поставив дзигори дригом Московську консерваторію із Гнесінкою на додачу. І репетиції — без якісних інструментів, ревербераторів і навіть студійного багатоканального магнітофона, вкрихтійній кімнаті палацу культури «Москворечье».

Як результат — якісно переосмислені арії з рок-опери Jesus Christ

Superstar і хіти з репертуару Blood, Sweat & Tears та Tower of Power. А ще — порослий легендами виступ 6 січня 1974 року на творчому вечорі Васілія Аксьонова в Центральному будинку літераторів. Описана згодом у романі «Опік» подія, хоч і запам'яталася сутичками з ідеологічними філістерами, проте до відкритого рукоприкладства не дійшла. Інша справа — історичний концерт у Будинку культури онкологічного центру на Каширці. Вибиті вікна, видавлені двері, кримінальний відтінок та суворі наслідки.

Від остаточної розправи КДБ і міліції музикантів того року врятувало несподіване втручання посольства США. Після різдвяного виступу в резиденції посла, з автоматичною ретрансляцією «ворожими голосами» і рецензуванням у закордонній пресі, від Козлова надовго відчепилися. Та й сам «Арсенал» порозумнішав, ставши першим в СРСР філармонічним джаз-роковим колективом у непримітних темних костюмах і кра-

ватках-метеликах. До часу — поки Козлову не здалася вдалою ідея погратися із панк-культурою. Очевидці концертів початку 1980-х згадують ті напівбожевільні шоу, наче все це відбувалося вчора: вичудливі надскладні інструментальні імпровізації, музиканти рухалися, як справжні брейкери.

Алексея Козлова частенько порівнюють з Майлзом Дейвісом, який виховав плеяду зірок джаз-року. Справді, чимало музикантів, які пройшли через «Арсенал», стали видатними солістами і навіть лідерами власних колективів. «Батько-засновник» на місці теж не сидів, розвиваючи свій талант майже в геометричній прогресії. Захоплювався атональною музикою Шнітке, Денісова, Бульоза, Кейджа. Освоював цілину російської класики. А потім вирішив, що й сам нічим не поступається грандам — і вступив до Спілки композиторів. Прогримів як піонер мультимедіа, автор музики до театральних вистав і кінофільмів, не гребував і

дякують. І запитують: «Як Вам вдалося вивчити і без нот відтворити такий складний матеріал?» Їм не до тями, що можна просто грати. А я так очі долу опустив і кажу скромно: «Довелося попрацювати».

Не так давно в Казані Васілій Аксьонов святкував своє 75-річчя. Ми з одним із «арсенальців», Дімою Ілутдіним, відкривали концерт. І влаштували цікавий перформенс на трьох. Аксьонов читав свої вірші, а ми просто ловили ритміку, їхній тон, милозвучність — і підхоплювали музично. Це була справжня імпровізація. Ми навіть репетицій не проводили. Зал шаленів. Але такі випадки надто нечасто трапляються.

Щодо українського джазу мало що можу сказати. Приятелюю з Олексієм Коганом і обізнаний із творчістю Man Sound. Знаю, що в Донецьку, Одесі й Дніпропетровську є хороші джазмени. А старі зв'язки, на жаль, втратив. Інформаційного обміну в цій галузі між нашими країнами нині практично не існує. Та й часу в мене не вистачає катастрофічно — проекти, репетиції, лекції в московському Будинку музики з історії музичної культури ХХ ст. у супроводі слайд-шоу і живими виступами виконавців. Все це займає прірву часу. ■

рекламними роликами, був ведучим радіо- і телепрограм. Свій статус академічного музиканта підтвердив проектом із квартетом імені Шостаковича і напару з Юрієм Башметом: саксофон і альт вдумливо й по-сучасному переосмислили низку класичних хітів. Того-таки року, немов іронізуючи над шанувальниками і самим собою, записав з Андреем Макаревичем «Піонерські блатніє песні» — справжній апофеоз радянської дворової романтики.

1999-го нікого не здивувала новина про 8-му реанімацію «Арсеналу». З репертуаром практично всіх попередніх періодів і таким еkleктичним звучанням, що Козлову, кусаючи лікті, тепер можуть позаздрити найзапекліші адепти постмодерну. Йому сьогодні дійсно можна все — від прогресивроку до «Сьомого втілення» — останнього медитативного альбому в душі східної філософії.

АВТОРСЬКА КОЛОНКА

СЕРГІЙ ЖАДАН
письменник

Музика для гладких

У джазі мене завжди цікавили барабани. Барабанщики не дозволяли розвинути скепсису щодо вміння майстрів сучасного джазу брати нормальні ноти, грати яку-небудь, умовно кажучи, «Мурку», і не відгороджуватися від широких народних мас стіною атональних імпровізацій. Так чи інакше, а почуття ритму, на відміну від почуття гумору, приховати важко. Кілька років тому до Варшави, на традиційні Warsaw Summer Jazz Days, приїхав дивний джазовий колектив на чолі з барабанщиком, котрий, як зазначалося, був кількарзовим володарем премії імені Бадді Річа — відзнаки кращого барабанщика світу. Грав із Б.Б. Кінгом (кирилицею це звучить як Борис Борисович) та Лу Рідом, і загалом був крутим перцем у галузі прогресивного барабанництва.

Концерт відбувався в одному з міських парків. Публіка при цьому лежала просто перед сценою, на траві, пила пиво, їла хот-доги і уважно (я наголошую — уважно!) слухала. На галявині, серед віковичних, так би мовити, дерев купчилися підтопані варшавські хіпі й богобоязливі вагітні жіночки, колишні джазмени-дисиденти старшого віку й школярі, які про Б.Б. Кінга навряд чи чули (не говорячи вже про Лу Ріда). Одним словом, народ зібрався строкатий, і було його зовсім немало — тисяча, а то й дві, осіб. Але справа не в кількості.

Справа в тому, що на джазові концерти більше людей і не приходить. Можливо, це і були всі дві тисячі любителів джазу, котрі мешкають у Варшаві, можливо, більше їх там і немає. Але. Ось, скажімо, у Києві теж є дві тисячі любителів джазу. І в Харкові. І в Полтаві (гаразд, у Полтаві, нехай, тисяча). Чи мають вони можливість послухати барабанщика Б.Б. Кінга на якому-небудь відкритому майданчику? Мають, звичайно. Якщо приїдуть до Варшави. Натомість і в Києві, і в Харкові, і навіть у Полтаві все, що їм можуть запропонувати — це виступ групи «Бутирка» на День незалежності. Джаз як варіант музики-навиворіт потребує не стільки масовості, скільки згуртованості. Дві тисячі осіб — дрібниця з обширу сибірських лісопівалів, звідки походить група «Бутирка», проте абсолютно неподільна та невід'ємна кількість щодо Бадді Річа. Не впевнений, що ближчим часом власники FM-станцій почнуть це розуміти, підозрюю, що країна і далі приречена буде глохнути від паршивого радіо-формату, боюсь, що джаз для громадян цієї країни ще довго буде лишатися «музикою для гладких». Хтось і колись таки має звернути увагу на ці дві тисячі любителів неформату, хтось мусить зреагувати на їхні музичні запити. Адже, якщо вони встануть і підуть зі своєї галявини, на їхнє місце обов'язково прийдуть власники FM-станцій і влаштують там черговий лісопівал.

Яблуко спокуси

НАТЮРМОРТИ СВІТЛАНИ ФЕСЕНКО
РОБЛЯТЬ ПРОСТІР ТЕПЛИМ І ЗАТИШНИМ

СВІТЛАНА ФЕСЕНКО
художник-біофіл

КУХНЯ МАГРИБУ, папір, гуаш

Що предмет може відкрити
в душі Homo sapiens?

Автор: **Олекса Потоцький**

Світлана любить усе живе, але прямо в цьому не зізнається. Вважає себе космополітом (хоча тільки-но йдеться про зазіхання на Україну, хутко стає буржуазним націоналістом) і сприймає цю реальність такою, як вона є. Так і намагається малювати — просто, легко, невимушено. Все, що бачить довкола.

Не любить відвертого реалізму і страшенно ненавидить contemporary art. Обожаю писати з натури майже абстрактні речі, зведені кольором і формою до геометричного символу. Якщо яблуко кругле й червоне, то чому б не вималювати його з усіма «анатомічними» подробностями? Воно має бути таким — круглим і червоним, може, з «рентгеновськи» побаченим хробачком всередині, але позбавленим зайвої стильової метушні та облудного ідейного підґрунтя. Найбільше художниці до смаку натюрморти: Світлана вважає, що речі й грушки-перчики здатні розповісти значно більше про людей, ніж це зробимо ми самі. А ще вона ілюструє дитячі книжки. І сподівається, що малюкам буде водночас цікаво й лячно, бодитинство — це найжахливіший час у житті, тому треба якось відволікати малечу ще чимось страшнішим, але нешкідливим.

Працює виключно в техніці гуаші. Принципово. У творчому активі художниця має кілька великих виставок. Найбільше враження на громадськість справили імпрези «Кутаста реальність-1» (Одеса, 1997) і «Кутаста реальність-2» (Київ, 2004), відкриття останньої співпало з початком Помаранчевої революції, день у день. ■

Дж. К. Ролінг

Гаррі Поттер

І СМЕРТЕЛЬНІ РЕЛІКВІЇ

А·БА·БА·ГА·ЛА·МА·ГА

CD

Пікнік по-українському

Це вам не Фігаро, який і там, і тут. Це ще моторніший бас-гітарист Ігор Закус, який встигає геть скрізь. Чимало джазменів так і говорять: «Zakus was here live», і цей вираз цілком природно причепився до багатьох його проєктів і назв альбомів. Диск «Коломийки» — нове дитя Закуса і його Z-бенда. Свіже, тепле, живе. Студійну версію музикант планує видати ближче до Нового року, і там він уже щосили продемонструє арсенал своїх інструментів. Мабуть, додасть п'ять або навіть шість басів і придумас, які ще різновиди дрибл та трембіт потрібно привезти з Гуцульщини. А доки Закус і компанія пропонують насолоджуватися live-версіями української пісенної класики у своїх концертних, часто спонтанних і дуже навіть джазових, інтерпретаціях.

Усталену думку, що український фольклор із джазом, як геній із лиходійством, не сумісні, музиканти з обуренням спростовують. І мало не першими джазменами у світі вважають троїстих музик. Утім, у зовсім вже автентичні імпровізи наші сучасники не вдаються, а просто обрамлюють кожную другу композицію сопілковими награваннями — Z-бенду допомагає Мирон Блощичак. В усьому іншому — тільки вишиванки на тілі й сучасні гармонії-ритми-стилі в пальцях. Такими є закусовські «Черемшина», «Гопак» і велика українська «Ой»-трійця: «Ой, чий то кінь стоїть», «Ой, сивая зозуленька» та «Ой, у полі три криниченьки».

Іван Лютий

ІГОР ЗАКУС & Z-BAND. Коломийки. — Comp Music, 2007.

Диск надано компанією Comp Music Ltd

КІНО

Віват, королево!

Майже всі історичні драми викликають у глядачів суперечливі емоції. Така специфіка жанру — всім догодити неможливо. Комусь бракує видовищності, іншим — історичної правди. Стрічка «Єлизавета: Золоте століття» режисера Шекхара Капура винятком не стала. Попри британське походження, у картині надто помітна

хронологічно-історична поверховість, на яку часто хибують голівудські фільми. Водночас не можна стверджувати, що цей сіквел на сто відсотків задовольнить середньостатистичного любителя попкорну. Йому картина може видатися доволі нудною. Хоча тут достатньо пристрастей та інтриг, режисер явно ставив перед собою

ВИСТАВКА

Подих вічності

Темо Свірелі народився в Грузії, де й прожив більшу частину свого життя. Його донині називають грузинським художником, хоча вже не перший рік він мешкає і працює в Києві, й сам часто наголошує на тому, що відчуває себе українським митцем або, принаймні, художником, чия творчість перебуває на межі між двома країнами. Роботи Темо Свірелі впізнаєш одразу, настільки неповторним є його авторський стиль, настільки незмінним є настрій, що випромінюють його картини. Основа основ творчості майстра — стримана кольорова гамма і рівноваженість композиції. Свірелі не прагне вразити глядача складністю концепції — він дає узагальнене бачення речей. Звідси й стилістична сталість: цей світ безмежний, позбавлений метушні й марноти. Митця цікавить вічний рух у подорожі, яка не має кінцевого пункту призначення. Назви для своїх живописних та графічних циклів Свірелі підбирає відпо-

відні: «Дзеркало безглузких відображень», «Полювання на метеликів», «Страхи та надії старого генерала». Наразі у новій експозиції «Подих Марса» зустрічаємо ті само безкраї обшири, персонажів зі злегка відчуженим поглядом, замріяні або й просто сумні обличчя. З однойменного виставці циклу представлено всього кілька картин. Інші митець створив спеціально для цього проєкту, адже вважає, що полотна мають гармоніювати із простором.

5–26 листопада

«Атрибутгалерея»

(Київ, Русанівська набережна, 8)

Анна Шабeko

ТЕАТР

Вічна Кармен

трохи інші завдання, ніж приголомшення публіки такими безпрограшними речами, як військові битви й любовні епізоди. У другій «Єлизаветі» королева так само страждає від фізично нереалізованого кохання, а масштабні батальні сцени показані досить умовно.

Розкіш драми зосередилася переважно на антуражі. Костюми й декорації тут справді досконалі. Проте не обійшлося без певних месиджів. «Суспільство, яке не дослухається до історії, нічого не досягне, — повчає Капур, — немає жодного сенсу створювати фільм, якщо він не стосується сучасності». І додає, що не бачить нічого поганого у своїй інтерпретації давнини, бо за великим рахунком історія — це суцільна інтерпретація. Важко з ним не погодитися. А от усі прихильники і критики картини зішлись лише в одному: Кейт Бланшетт у ролі Єлизавети неперевершена. Велика акторка і справжня королева. Картину варто дивитися хоча б заради неї.

У кінотеатрах України з 15 листопада

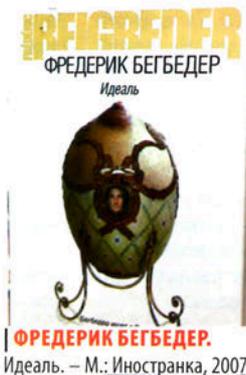
Олександра Коверзєва

КНИГА

Kalin-kakalin-kamaia

Майже синхронно до наших читачів потрапили два останні за часом створення романи Фредеріка Бегбеде — «Романтичний егоїст» в українському перекладі та «Ідеаль» у російському. Якщо в першому випадку письменник за межі себелюбства і сам не виходить, і головному героєві це зробити не дає, то в другому тексті маємо принципово іншу клінічну картину. На відміну від цікавого хіба що кількістю перерахованих знаменитостей та більш-менш вдалими авторськими сентенціями «Егоїста», «Ідеаль» має жорстко вибудований, хоча й дикуватий у своїй кумедності сюжет. Француз реанімує нашого давнього знайомця Октава

Паранго, який засвітився ще в дебютних «99 франках». Полювати на живий товар, який він потім «перепродасть» у європейські модельні агенції, колишній рекламист відправляється до Росії. Тут пітерські красуні приїдуть до нічних клубів на водних лижах, а національним московським спортом вважається вдале ухиляння від куль у ресторанах. На тлі цієї словесної клоунади розгортається мильна драма: Октав закохується у місцеву німфетку, яка згодом виявляється його ж дочкою, і, ще не знаючи про цю пікантну подробицю, він висаджує в повітря храм Христа Спасителя, тому що дівчину перехопив

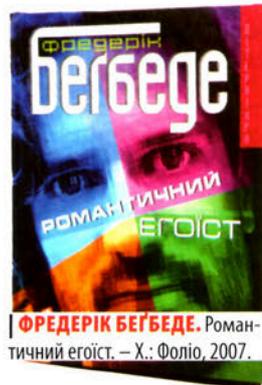
ФРЕДЕРИК БЕГБЕДЕ. *Идеаль*. — М.: Иностранка, 2007.

ми бранці літературного міфу, створеного Проспером Меріме, чи то Кармен — полонянка наших інтерпретацій. Цього разу Швидкий спародіював самого себе. Сюжет надмірно травестовано і доведено до стьобу. Трагічна історія розповідається від імені клоуна, який у поїзді переплутав валізи і був змушений веселити публіку в чужих костюмах. Блазнювання під патетичну музику Бізе-Щедрина викликає специфічний ефект. Спочатку відчуваєш полегшення, що тебе не «вантажать» децієюлами пристрастей. Після чого з'являється стійке бажання переглянути класичну постановку і послухати наодинці арії Кармен у виконанні Марії Каллас.

Молодий театр (Київ, вул. Прорізна, 17)

Наталія Шевченко

олігарх (надалі — новий президент країни). Потому невдаха зникає, як марево на світанку. Все це можна було б сприйняти за чергову письменницьку маячню, спрямовану на підйом накладів та власного реноме, якби не одне «але». Роман прошито поодинокими, проте надивовижу точними спостереженнями, котрі навмисно притрушено дурницями про колеса потягів, під які потрапляють ведмеді, вовки і селяни у смушкових шапках. «Росія — країна безкарних злочинів і свідомої амнезії» або «... не можуть же росіяни змінювати вивіски кожного разу, коли один тоталітаризм змінюється іншим». За гостротою деяких узагальнень «Ідеаль» — рідна сестра «Дня опричника» Володимира Соколіна.

Вікторія Поліненко

КІНО

ДЖАЗ

ВИСТАВКА

ЛІТЕРАТУРА

АНГЛІЙСЬКА СВІЖИНА

ФЕСТИВАЛЬ Уперше новими британськими фільмами зможуть насолодитися мешканці всіх обласних центрів України. До програми увійшли стрічки, які разом зібрали 112 номінацій та 54 нагороди на світових кінофорумах. Відкриє 7-й фест номінований на «Оскар» та «Золотий Глобус» лідер британського прокату – «Щоденник скандалу» режисера Річарда Ейра. Також глядачі побачать драматичний трилер «Останній король Шотландії» Кевіна Макдоналда, романтичну комедію Роджера Мітчелла «Венера», драму «Братерство Голови» Кіта Фалтона, комедійну драму про трансвестита «Сексі чоботи», воєнну драму Кена Ловча «Вітер, що хитає верес» (Золота пальмова гілка у Каннах-2006), архаусну комедію «Тристрам Шенді: історія півника та бичка», документальний фільм «Шлях до Гвантанамо» режисера Майкла Уінтерботома, драму «Ірина Палм зробить це краще» Сема Гарбарскі та фільм «Сцени сексуального характеру» Еда Блума.

У кінотеатрах України
22 листопада – 22 грудня

НЕПРИНЦІ І РУСАЛКА

Головна героїня романтичної комедії Анни Мелікян «Русалка» Аліса (Марія Шаласєва) жила у приморській провінції і нічим не відрізнялася від інших дівчаток. Окрім того, що у 6 років перестала говорити. Їй було про що помовчати. Не золота рибка, але вміла виконувати бажання. Потім Аліса виросла, переїхала до великого міста, зустріла чоловіка своєї мрії (Євгеній Циганов) і зникла.

У кінотеатрах України
з 22 листопада

ВІДЛУННЯ 1930-X

ГАСТРОЛІ Концерт The World Famous Glenn Miller Orchestra – одна з найпомітніших подій століття. Цьому колективі в США вже з кінця 1930-х років не було рівних на джазовій сцені. А творчість його керівника – диригента, композитора і тромбоніста Гленна Міллера – свого часу викликала настільки гучний резонанс, що і за півстоліття після загадкової загибелі музиканта його записи посідають найвищі сходинки у рейтингах продажів та отримують золоті й платинові сертифікати. Секретом оркестру завжди була сувора дисципліна і наполеглива праця. Саме цьому колективу вдалося піднести свінг до рангу витонченого мистецтва й досягти небаченого комерційного успіху. Звучання оркестру, яким нині керує Уїлл Саден, неможливо сплутати з жодною джазовою формацією. Американські виконавці подарують нам шоу з джентльменським набором класичних хітів – Moonlight Serenade, Kalama-zoo, American Patrol.

24 листопада
Національний палац «Україна»
(Київ, вул. В. Васильківська, 103)

ТРІО ЗНАМЕНИТОСТЕЙ

Авішаї Коен у дебютному концерті доведе українцям, що в Ізраїлі теж є свій фірмовий джаз. А сам контрабас Авішаї не гірше за будь-яку першу скрипку продемонструє вміння вести за собою профікоманду – американського барабанщика Марка Джуліані та ізраїльського піаніста Шаї Маестро. Про те, як Коен став світовою зіркою і записав 7 альбомів, розкаже Олексій Коган.

29 листопада
Національна музична академія
(Київ, вул. В. Горецького, 1/3–11)

ФАВОРИТ

ЖИВОПИС Художник Юрій Горбачов – чи не найкращий приклад того, як космополітизм допомагає в кар'єрі. Народився мистець у Росії. Років з 20 прожив у Одесі, де почав займатися керамікою. А відомим став уже в Нью-Йорку, куди емігрував 16 років тому. На плідному американському ґрунті він сформувався як маляр і виробив свій стиль. Наразі Горбачов виступає як живописець, але старе захоплення не пішло в небуття: саме з кераміки він запозичив для своїх полотен декоративність, додавши захоплення золотом, бронзою, міддю. Його роботи прикрашають Білий дім, зали ООН, Лувру та Ермітажу, знаходяться у приватних колекціях Білла Клінтона, Марчелло Мастроянні, Роббі Вільямса. Попри свою популярність на Заході, Горбачов не забуває і про візні виставки. Зокрема, Київ він відвідує принаймні раз на рік. Нова порція його життєрадісного живопису експонується в гламурній галереї Da Vinci.

До 21 грудня
Галерея Da Vinci
(Київ, вул. В. Васильківська, 5)

ДЕНЬ БАБАКА

Виставка родинного та творчого тандему батька і доньки, харківських художників В'ячеслава та Ольги Бабаків, присвячена порам року. На перший погляд, далеко не нова тема для серії пейзажів. Однак митці вважають, що відтворення тонких відтінків у поєднанні зі спокійним, майже медитативним настроєм полотен дають змогу якнайкраще передати сутність та красу природи.

До 30 листопада
«Стапріус клуб»
(Харків, вул. Сумська, 96а)

МІЖНАРОДНІ ПОСИДЕНЬКИ

ЧИТАННЯ Проект «Літературний колоквіум «Берлін» відкриває нові перспективи співпраці вітчизняних діячів культури із німецькими колегами. До Києва прибудуть Марсель Байєр, який у себе на Батьківщині належить до письменницької топ-п'ятірки, а також трійця літераторок, котрі мають українське коріння – Дженні Ерпенбек, Франциска Герстенберг та Юдит Кукарт. Уперше ці автори відвідали Україну під час Форуму видавців у Львові. Тепер на одній сцені вони зустрінуться з Андрієм Курковим, Іреною Карпою та Олександром Ірванцем. Літератори озвучать уривки зі своїх творів українською, німецькою та російською мовами (слухачі за потреби забезпечуються синхронним перекладом). Побачення на Дніпрі відбудеться в межах «Видавничої метрополії», розробленої на початку 1990-х з метою популяризації німецької словесності в усьому світі. Після США, Великої Британії, Японії, Китаю, Польщі, Чехії та Італії черга дійшла й до України.

23 листопада
Молодий театр (Київ, вул. Прорізна, 17)

МІЙ СТАНІСЛАВ

Видавництво «Лілея-НВ» представляє краєзнавчу серію книг, присвячених колишньому Станіславу, нині – Івано-Франківську. Її специфіка полягає в репрезентації заангажованого погляду на історію, культурну географію та міфологію, про що красномовно свідчить назва «Моє місто». Адже «історія міста» та «історія мого міста» – це, погодьтеся, дві великі різниці.

29 листопада
Кафе-клуб «Химера»
(Івано-Франківськ, вул. В. Чорновола, 23)

ТЕАТР

ФЕСТИВАЛЬ

ПОП-МУЗИКА

КАЛЕНДАР ТИЖНЯ

«МАНДРИ»

Сольний концерт із нагоди випуску альбому «Мандри у Країні Мрій». **23 листопада.** Український дім (Київ, вул. Хрещатик, 2)

ТОТО КУТУНЬО

Мелодійні пісні останнього італійського романтика 1980-х років. **23 листопада.** Національний палац «Україна» (Київ, вул. В. Васильківська, 103)

«С.КА.Й.»

Концерт на підтримку другого у дискографії тернопільської групи альбому «Планета С.КА.Й». **23 листопада.** Арт-кафе «Победа» (Одеса, вул. Грецька, 25)

«БАБИНЕ ЛІТО»

Смішна та зворушлива історія про трьох літніх мешканок Нью-Йорку. **27 листопада.** Академічний театр російської драми ім. Лесі Українки (Київ, вул. Б. Хмельницького, 5)

«СМАК ЧЕРЕШНІ»

П'єса Агнешки Отецької про багатолітність проявів кохання; музичний супровід – записи пісень Булата Окуджави.

28 листопада. Київський театр «Актор» (Київ, вул. В. Житомирська, 40)

«ОДЕСЬКИЙ АНДЕГРАУНД»

Живопис та графіка художників-новоконформістів 1970-х років. **До 26 листопада.** Одеський літературний музей (Одеса, вул. Ланжеронівська, 2)

ПОЕТИЧНІ ЧИТАННЯ

Літературна зустріч із лауреатом Шевченківської премії поетом Василем Герасим'юком.

29 листопада. Кав'ярня-книгарня «Кабінет» (Львів, вул. Винниченка, 12)

«ВІЧ-НА-ВІЧ»

Фотовиставка Едуарда Фінна представляє жанрові світлини київських та мюнхенських вулиць.

До 30 листопада. Музей книги і друкарства (Київ, вул. Січневого повстання, 21)

«ПО ДОРОЗІ»

Спільний фотопроєкт Жана Белондра (Франція) та Ігоря Гайдая (Україна) ілюструє невимушену красу в усіх природних проявах.

29 листопада – 18 грудня. Фонд сприяння розвитку мистецтв (Київ, вул. Фролівська, 1/6)

СТЕФАНИК СЦЕНІЧНИЙ

МОНОВИСТАВА Новели українського експресіоніста Василя Стефаніка непрості й для читання, а їх театральні інтерпретації за останні 90 років можна взагалі перерахувати на пальцях однієї руки. Режисер Олександр Білозуб відважився на експеримент із відомою зі шкільної лави «Новиною», переосмисливши її в контексті українського голодомору 1930-х років. Виставу «Голодний гріх. 1933» веде один актор – франківець Олександр Форманчук у ролі Гриця Летючого, котрий зі злиднів втпив одну доньку, а друга випросилася. Свій годинний монолог-сповідь виголошує людина, яка вже перетнула межу. Актор вдало передає психологічну драму свого героя, котрий, балансує між життям і смертю, нормою та божевіллям, прагне зрозуміти скоєне ним. Спектакль цього року було нагороджено двома Пекторалами – за кращу камерну виставу і кращу сценорафію (художник – Володимир Карашевський).

27–28 листопада

Центр театального мистецтва ім. Лєся Курбаса (Київ, вул. Володимирська, 23в)

МИСТЕЦТВО НЕВІРНОСТІ

Французький драматург Марк Камолетті найчастіше висміює недолугі подружні зради, оскільки це прекрасний матеріал для комічних ситуацій. «Ідеальна пара, або якось викрутимося – 2» також побудована на порушенні матримоніальних обіцянок. Історію про вже немолодих чоловіка та дружину, які в унісон шукають насолоди деінде, але не біля родинного вогнища, розігрують актори театру «Нова сцена».

23 листопада

Будинок актора (Харків, вул. Красіна, 3)

ДИВИТИСЯ В КОРІНЬ

ВІДЕО Пропаганда означає, що хтось за допомогою певних засобів робить так, аби в нашій свідомості закріпилися якісь ідеї та принципи. І не завжди позитивні. Мультимедійна акція «Пропагандафест» досліджує феномен масового кінозомбування в минулому і сьогодні. Організатори фестивалю дотримуються широкого розуміння цього феномену. До програми увійшли не лише агітаційні матеріали, але й твори, чия пропагандистська сутність притрушено «благими намірами», наприклад, зразки науково-популярних стрічок з архіву Department of Defense Dependent Schools (середні школи, прикріплені до Департаменту оборони США), зокрема такі, що презентують американському глядачеві реальність у СРСР. А також вибрані інтернет-відео «Аль-Каїди», ідеологічні мультфільми, польська кінохроніка касів комунізму і бонус – аналоговий віджеїнг на матеріалі архівних стрічок у виконанні групи p.d.t.a.

24–25 листопада

Культурно-мистецький центр Києво-Могилянської академії (Київ, вул. Іллінська, 9)

КОНРАД FOREVER

«Апокаліпсис сьогодні» Френсіса Форда Копполи, визнаний багатьма кінокритиками як найкращий фільм про війну у В'єтнамі, знято на основі наведеної 1899 року повісті Джозефа Конрада «Серце темряви». Цей само твір лежить і в основі фільму Вернера Герцога «Агіре, гнів Божий». Загалом під час фестивалю «Джозеф Конрад у кіно» покажуть 4 екранізації за творами письменника.

23–24 листопада

Кінотеатр «Київ» (Київ, вул. Червоноармійська, 19)

НЕ СПАТИ!

ШОУ Безсоння солодкогосого іспанського мачо Енріке Іглесіаса вилилося в новий альбом Insomniac («Безсоння»). Як зізнається співак, 12 англомовних пісень і три композиції іспанською створювалися вночі протягом трьох років, тому назва збірки повністю відображає життєву ситуацію. Енріке стверджує, що платівка кардинально відрізняється від його попередніх альбомів. Музичний бік туру на підтримку Insomniac суттєво підкріплено візуальними ефектами. Виникає враження, що Іглесіас-молодий вирішив пригломшити українців набаченою кількістю апаратури. Для того, щоб її вмістити, співаку знадобилося 5 великих чорних траків завдовжки 18 м і заввишки 4 м, що є рекордним багажем артиста, який коли-небудь виступав у Палаці спорту. Іглесіас обіцяє виконати й старі хіти. Запланований виступ Енріке – своєрідний тест на популярність в Україні, оскільки київський концерт 2004 року пройшов без аншлагу.

27 листопада

Палац спорту (Київ, пл. Спортивна, 1)

ФУНДАТОРИ ЗВУКІВ

Створивши музичний проєкт VEX'D, електронний дует молодих британців Roly та Jamie істотно вплинув на розвиток стилів grime та dub-step, додавши до них елементи року та металу. В останні роки критики до VEX'D приклеїли ярлик під назвою «прорив у сучасній андеграундній електроніці». Відтоді хлопці змушені постійними експериментами підтримувати це почесне звання.

24 листопада

Нічний клуб «Хліб» (Київ, вул. Фрунзе, 12)

ТРУПИ – КОКС-МЕТАЛ Кількість жертв вибуху в шахті ім. Засядька, ймовірно, сягне 100. Рекорд шахти ім. Баракова (80 жертв) буде побито. Керівництво смертоносної копальні і місцева влада переконливо розводять руками: мовляв, не розуміємо, чому сталася катастрофа, адже шахта ім. Засядька — найсучасніша щодо безпеки. Вони припускають, що причиною вибуху є природне явище, раніше невідоме науці. Втім, те, що є загадкою для вчених мужів, давно знають прості гірники: система дегазації, якою пишається керівництво, працює зі збоями. І часто на це закривають очі: метзаводам господарів Донбасу потрібен кокс, котрий, як відомо, робиться з вугілля. ■

**АНДРІЙ
ЛАВРИК**

**СЕРГІЙ
ЛУК'ЯНЧУК**

ПЕРЕВІРЕНИЙ ЗАСІБ Ковзаючи по тротуару, вкритому 10-сантиметровим шаром криги, я думав про глобальне потепління. Думати про це я почав ще зранку, адже робітники рідного ЖЕКу, мабуть, були переконані у приході субтропічного клімату цієї осені та розкопали вчора труби опалення під будинком. Тому, коли надворі мінус 6, а в квартирі плюс 12, саме час задуматися про самовпевненість людства, яке вирішило, що природі від його діяльності може стати холодно чи жарко. Хоча все відбувається з точністю до навпаки: в лютому снігу не було навіть у Карпатах, а в листопаді Київ нагадає сибірську рівнину. Втім, у нас є перевірений засіб як від глобального потепління, так і від глобального похолодання. У першому випадку — шорти та футболка, у другому — кожух та валіжки. ■

ТИША Колись я не мислив життя без походів, та можливостей вирушити з наплічником світ за очі ставало все менше. Коли перестав ходити в походи, почав жити біля лісу. Виявилося, що кілька годин у лісі щотижня майже компенсують разову тижневу втечу від цивілізації. Але є проблема — з любителями шашликів. Щонеділі наш ліс наповнюється машинами і звуками «Русского радіо». Не розумію людей, котрі приїздять у ліс, розташований навпроти житлового масиву, на джипах. Я б на їхньому місці заїхав кудись набагато далі. Та випав сніг — і любителі шашликів зникли. Тепер я можу насолоджуватися тишею. ■

**РОМАН
КУЛЬЧИНСЬКИЙ**

**АНАТОЛІЙ
БОНДАРЕНКО**

ПОШУК Яюсь увечері бачив на вулиці діда років шестидесяти. Він стояв рачки майже на проїзній частині дороги з дуже активним трафіком. Я ще тоді подумав, щоб його бува ніхто не збив. Вдягнутий був дідок у цупкий робочий одяг, теплу шапку, черевики. Щось шукав собі, перевертав руками — красиві такі, великі трудові долоні — камінці на дорозі, брудні шматочки льоду, грудки. Я підійшов запитати, чи можна йому чимось допомогти. Але щось настільки важливе він шукав, настільки йому дороге (може, вчорашній день, чи улюблену запальничку, чи якусь загублену надію), що не звертав уваги ані на мене, ані на безкінечний потік машин. Ніхто і ніщо не могло завадити йому робити головне — шукати. ■

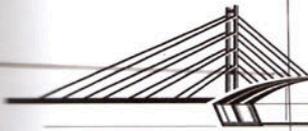
ЗРУЧНА КОНСТАНТА Змінюватися завжди важко — це факт. Легше нарікати на долю-злодійку і тішитися своїм перманентно нещасним status quo. Нещодавно прочитала книжку про невідоротну силу змін. Двоє випадкових партнерів по тенісу після п-ї чарки горілки укладають незвичне парі: кожен має кардинально змінитися протягом трьох років. Як не дивно, їм це вдається. Непривабливий багатник стає симпатичним приватним детективом. Інфантильний клерк багатіє, знаходить жінку своєї мрії та перетворюється на щасливого алкоголіка-сибарита. Літературні герої не бояться змін. Проте реальні люди здебільшого обирають конформізм та побутовий консерватизм. ■

**НАТАЛКА
ПЕТРИНСЬКА**

**ОЛЬГА
МИХАЙЛОВА**

НАВАЛА СМАКІВ Якщо сушені бички, наприклад, куштувати із зеленим чаєм, можна відчутти, ніби море поряд; пахне йодованою сіллю за підвищеної вогкості. Якщо не покласти в овочеве рагу цибулю, відчуєте присмак індійської кухні, навіть без усякого там шафрану. Несподівано достовірна імітація морепродуктів у яєчні створюється за допомогою привареної кропиви — отримаєте щось середнє між водоростями та кальмарами. Олія полину, якщо нею намастити уздовж сигарету, лишить по собі враження, ніби потрапив на перекур у самісіньке серце запорізького степу. А якщо взагалі кинути палити, перші тижні за несподіваністю відчуттів перекриють усе перелічене. Відчуєте приголомшливу навалу запахів та смаків, бо до цього їх перебивав, як виявиться, нікотинний дим. ■

Ауді Центр
Київ Юг

ПРЕДСТАВЛЯЄ...

6 грудня

генеральний медіа-партнер

NOSTALGIE 99FM
Твій приємний спогад...

ПАЛАЦ УКРАЇНА
19:00

SANDRA

живий звук

ЗАМОВЛЕННЯ ТА БЕЗКОШТОВНА
ДОСТАВКА КВИТКІВ
432 19 73

ОРГАНІЗАТОР ТОВ "ПРЕМІУМ С" тел.: (044) 231...

організатори

Мистецьке Об'єднання "Дзига"
Громадське Об'єднання "Вірменська 35"
Польський Інститут у місті Києві
Львівська Міська Рада
Генеральне Консульство
Республіки Польща у Львові
Генеральне Консульство
Чеської Республіки у Львові

генеральний спонсор

традиційні спонсори

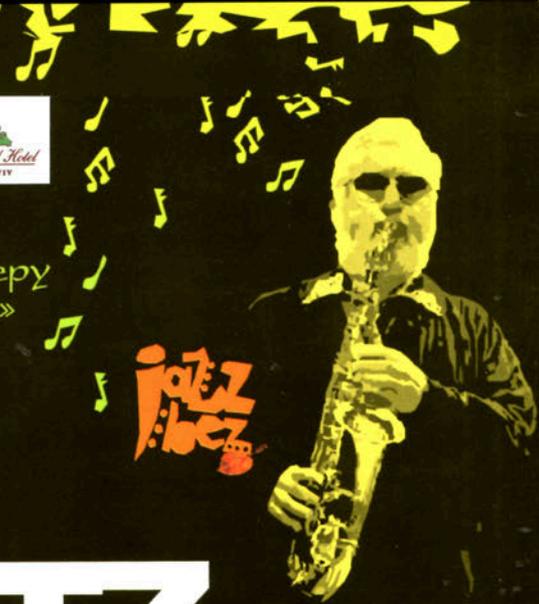
генеральний медіа-партнер

приймач

Твій унікальний шанс
відчути живу атмосферу
«золотого віку джазу»

LEE KONITZ

& Trio Mancel

4 грудня
Львівська Філармонія
(вул. Чайковського, 7)
19:00

улюблений медіа партнер

Замовлення квитків за тел:
244-47-79 та
в касах Філармонії

партнер проекту

медіа-партнери

ексклюзивна медіа-підтримка

Новий унікальний
український проект

МЕРЕЖА КНИГАРЕНЬ

К Н И Г А Р Н Я

Купуйте в інтернет-магазині за адресою:
www.book-ye.com

Нова сучасна книгарня в історичному центрі Києва,
поруч зі станцією метро «Золоті ворота», вул. Лисенка, 3
тел: (044) 228-05-66
office@book-ye.com